Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראָשען — היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 249 | Łódź, Piątek, 31 października 1930 r. | אכטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ט' מרחשון תרצ"א | № 249

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

17

די ליסטע פון יודישען כבוד, פון יודישען שטאָלץ, פון קאמף פאר יוד. רעכט, פון יודישער אויפלעבונג אין ארץ־ישראל און אין גלות — איז די ליסטע נומער

17 אלע יודען אין לאדז שטימען פאר דער איינציגער יודישער ליסטע 17

יין כשר!!!

ווער עס וויל זיך איבערצייגען, אַז ווין דאַרף זיין גוט, כאָטש ער קאָסט ביליג עמפפעהלען מיר פון דער נייער ערעפענטער וויין און מעהד־פאַבריק

א פלאַש פון א ¼ ליטער זעהר גוטען ראַדזינען וויין צו פאַבריקס־פרייזען

נאר 65 גראָשען.

בעמערקונג: צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום בעקומט מען אין ראַיאָן גרינעם מאַרק און שייבלערס מאַרק דעם אויבענדערמאָנטען 1/4 ליטער גוטען ראַדזינען־וויין אַ פלאַש צום פרייז 65 גראָשען ווי אויך אַלע אַנדערע סאָרטען ווינען צו פאַבריקס־פרייזען אין די וויין־געשעפטען 1) פ. ליפעל, גרינער מאַרק 8; 2) ח. בלאנקעט, גלובנאַ 69.

מיט אַכטונג

וויין און מעהד־פאַבריק „פּראַגרעס.
אַלטער מאַרק 2

17 שטימט און אגיטירט פאר דער ליסטע נומ'

בלאק צו פערטיידיגען די רעכט פון יוד. פאלק אין פוילען

לאדזער וואהל־קאמיטעט

מארגען, שבת, דעם 1. נאוועמבער ד. י. קומען פאר פאלגענדע

וואהל־מיטינגען

6 אָוונד אין זאַל „הזמיר", אַל. קאָשטשושקי 21

א פרויען־מיטינג

7 אָוונד אין געמיזע־הענדלער־פאַראיין, זגערסקאַ 28
8 „ „ זאַל פון „התאחרות", שענקעוויטשאַ 3/5
9 „ „ „ דער ציוניסט. אָרגאַניז., צעגעלניאַנאַ 4.

זונטאג, דעם 2. נאוועמבער

4 נאָכמ. אין „הזמיר", אַל. קאָשטשושקי 21
8 אָוונד „ „סיני", גלובנאַ 62
8.30 „ „ „בני־ציון", רושנאָווסקאַ 7
9 „ „ „צעירי מזרחי", קילינסקי 44.

ס'וועלען זיך בעטייליגען די ה"ה: ג. סיים־דעפוטאַט ד"ר ראָזענבלאַט, ראַטמאַן י. מ. ביאַלער, לאַווניק א. יאָעל, רעדאַקטאָר י. אונגער, מ. לימאַן, אינזש. י. זשעלינסקי, פּראָף. דענטיסטין מ. רעזניק, פּראָף. ב. גוטערמאַן, נ. ליכטענשטיין, סט. שרעטער, י. שאַליט, א. אסט, ב. מאַרעק, י. רעדליך, י. פיליק, זאב בוימגאָלד, מ. טעמפּעלהאָף און אַנד.

איינגאַנג נאָר לויט איינלאַדונגען!

19213

17 שטימט און אגיטירט פאר דער ליסטע נומ'

עכט נור אין אריגינעלע שאכטעל
בעמערקונג! זאפראווע אויף דער וואג ארבייטען מיר נישט. ווארפט זאלכע אב אלס פאלשע סחורה

28

בלאק צו פערטיידיגען די ווירטשאפטליכע אינטערעסען פון דער יודישער בעפעלקערונג ליסטע נומער

5 גרויסע מיטינגען

אין פערשידענע טיילען פון אונזער שטאָט דורך אונזער בלאק, קומען פאר היינטיגען שבת

סוחרים, האַנטווערקער, קליינהענדלער, און דער גאַנצער ראַד־פערקעהר בעזוכט אונזערע מיטינגען

3 אַ זייגער נאָכמיטאָג אין לאָקאַל פון צענטר. ראַד־פעריקעהר (פּילסודסקי 43
5 „ „ „ „ „ בלעכער־צעך (זאַוואַדזקאַ 4
7 „ אָוונד „ „ „ ליינוועבער־מייסטער־פאַראיין (בזשעזשינער 7
7 „ „ „ „ „ שניידער־כאַלופּניקעס (אַל. 1־טער מאַי 2
8 „ „ „ „ „ צענטר. קליינהענדלער (פּאָמאָרסקאַ 15

קומט מאַסענווייז. קומט מיט אייערע גאַנצע פאַמיליעס. אין אַלע מיטינגען נעהמען אנטייל די ח"ח רעדנער: אדוו. יוסף ווייצמאַן, ד"ר י. הערשפינקעל, מאַג. מ. באַלבערישסקי, ראַטמ. פ. כאַרי, ראַטמ. ל. כערמאַק, פּרעז. לייב גערעכט, דוד יוזעפאָוויטש, לייב פרייס, שלמה טאַרקאַ, פּרעז. מ. ראַדאָשיצקי, פּרעז. אַ. גראָסמאַן, וו.־פּרעז. פּיווישעוויטש, צעך־עלט. סענדעראָוויטש, ע. האַמבורגער

א לערן־יונגעל

ווערט געזוכט ביים בראָנזירער ו. אסס
ווסכאָדניאַ 23

לערן־יונגלער

און אויסגעלערנטע קענען זיך מעלדען צו שאַכטלען
קאַמיענאַ 6

ציוניסטישע ארגאניזאציע אין לאדז.

זונטאג, ד. 2־טען נאָוועמבער 8.30 אָוו. אין זאַל פון „הזמיר" אַל. קאָשטשושקי 21

גרויסע ציוניסטישע פערזאמלונג

א. ד. ט.: „דער אטענטאט אויף די באלפור־דעקלאראציע"

מיט רעדעס וועלען אַרויסטרעטען:

ד"ר ראזענבלאַט, רעד. י. אוגער און ה' משה העלמאַן.

בילעטען צו 50 גראָשען און 1 זלאָטי צו בעקומען אין ציוניסטישען ביוראָ (צעגעלניאַנאַ 4).

5 צו דער ארבייטענדער און ארימער בעפעלקערונג אויף באלוט און ראדאגאשטש! 5

מיר זענען מודיע די ארבייטענדיגע און אָרימע בעפעלקערונג פון באַלוט און ראַדאָגאָשטש, אַז נאָך דעם ווי אויף אַ גאַנצע רייהע פערזאמלונגען, אין אונזער לאָקאַל ד אָ ל נ אַ 5, איז אַדורכדיסקוטירט געוואָרען די פראַגע וועגען די בעפארשטעהענדע סיים־וואַהלען, זענען מיר געקומען צום בעשלוס, אַז די אַרבייטענדיגע און אָרימע בעפעלקערונג פון באַלוט און ראַדאָגאָשטש דאַרף ביי די סיים־וואַהלען אונטערשטיצען דעם

לינק־סאציאליסטישען בלאק, ליסטע נומער 5

אַלע פריינד, סימפאַטיקער, חברים און אָנהענגער פון אונזער וואַהל־קאָמיטעט ווערען גערופען זיך שטעלען צו דער אַרבייט אין וואַהל־קאָמיטעט דאָלנע גאַס 5, פאַר דעם נצחון פון דער ליסטע פון דער ארבייטענדיגע און אָרימע בעפעלקערונג,

פאר'ן לינק־סאציאליסטישען בלאק, פאר'ן נומער 5

היינט, פרייטאג 7 אָוו. און מארגען, שבת 2 בייטאָג וועלען פאָרקומען אויף דאָלנע 5

צוויי גרויסע וואהל־מיטינגען

מיט רעדעס וועלען אַרויסטרעטען: דאַזאָר זעלמאַנאָוויטש, זיטנער. ראָזענבערג, קליין.

וואַהל־קאָמיטעט פון דער אָרימקייט אין באַלוט און ראַדאַגאָשטש.

אזהרה גדולה.

ב"ה

די מכשולים פון עופות־שחיטה איז אונגעהויער, מען ברענגט גענז פשוט איינגעשניטענע און די מאכלי טרפות פערשפּרייטען דאָס צווישען די קונים מיט אַ ביליגען פרייז. די יודישע בעפעלקערונג גיט זיך נישט אָפּ קיין רעכענונג, עסט אין זיך אַריין נבלות וטרפות, מיר ווענדען זיך צו אייך יודישע יודען, איהר ווילט דאָך זיכער נישט עסען קיין טרפות, אין אייך ווענדט זיך דאָס, איהר מוזט שטרענג אָנזאָגען אין אייער היים נישט צו קויפען קיין פרעמדע שחיטה, נישט צו קויפען קיין עוף אָהן פלאָמבע.

מיר זאָגען אייך אַז איינפאַך הפקר־יונגען פערפון מזכי הרבים.

העלפט מיט אויסצוראָטען דאָס הפקרות.

מיר זאָגען אייך איינפאַך הפקר יונגען פער נעהמען זיך מיט שעכטען אין די קאַמערען. און דאָס ווערט פערקויפט פאַר יודען.

מיר בעטען אייך, זייט נזהר אין דעם וואָס אייער הארץ אַליין וויל. זאָל דאָס זיין אייער הייליגע בייט אין אונזער וואַהל־קאָמיטעט דאָלנע 5, פאַר געהיט ווערען.

ב

ווער עס נוצט פון אַנ'עוף אָהנע פלאָמבע דאַרף פרעגען א שאלה אויף די כלים. גיט אַכטונג דער געגזלער וואָס ווערט געאסר'ט דורך אונז טאָר מען ביי איהם נישט קויפען, ווען איהר וועט אונז העלפען וועלען מיר בעזה"י קענען פערזאָרגען די שטאָט מיט כשר'ס.

פאָלגענדע יאַטקעס האָבען נישט קיין נאמנות אויף כשרות:

1) קאַטשקע, שענקעוויטשאַ 67.
2) עמנואל קירשבוים, ווסכאָדניאַ 3,
3) אַרדינאַנס, קאָנסטאַנטינער 48

ועד הרבנים ועד הכשרות ביי דער יוד. קהלה אין לאדז.

פרשת לך לך תרצ"א.

Dlaczego przoduje wszędzie

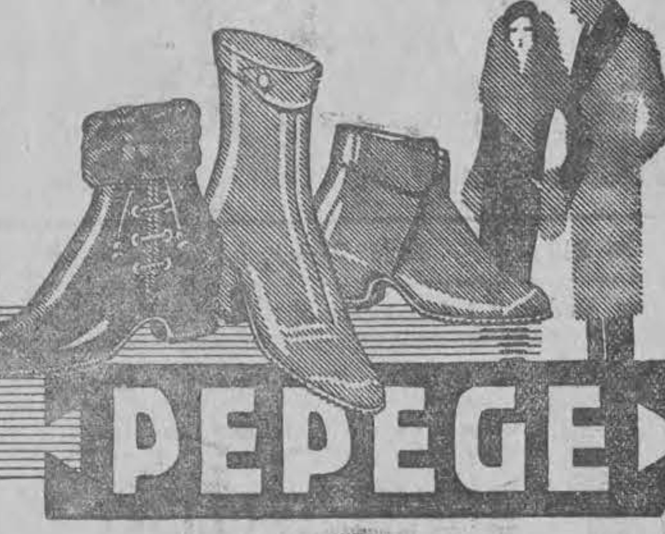

Dlatego, że udoskonalone

śniegowce i kalosze

marki „Pepege", mimo **niskiej ceny,** wyróżniają się bardzo gustownem wykonaniem zewnętrznem i długo zachowują początkową **wspaniałość formy** i barw. Są pozatem **bardzo lekkie** i zawsze łatwe do włożenia.

ŻĄDAJCIE WSZĘDZIE TYLKO Z PODKOWĄ

‹PEPEGE›

דער בעקאנטער און בעגאבטער מוזיקער

י. טאובע

קלעזמער איז געוועזן פערייזט איז צוריקגעקומען און נעמט ווידער אן חתונות נעמט אויך אן לעקציעס אויף פידעל, קלאוויר און מאנדאלין
אלעי 1 מאי 18 (פאסאזש שולץ) — געדענקט די אדרעס!

ווייז אויף קידוש

60 גראשען א פלאש ¼ פון א ליטער

1.60 זל. א באטשינקע

בעקומט איהר נאר אין דער עלטסטער וויין= און מעהד=פאבריק פון
ש. ווישליצקי, 10 פיעטריקאווער 10 אין הויף
ווי אויך אין רעסטאראן זגערזשער 8 ביי שמרוי,
אויפ'ן גרינעם מארק 3 אין רעסטאראן בורשטין,
ביי הערץ קילינסקיעגא 46, ביי קושינסקי לודאמירסקא 18
און אויף בזשעזשינער 21 ביי אלי' מרדכי סאוויצקי.

גליק, רייכטום, וואוילזיין

— גיט —

דער לאס פון דער **ו. קלאס**

22-טער מלוכה-לאטעריע

איינגעקויפט אין דער בעריהמטער מיט גליק קאלעקטור פון

E. LICHTENSTEIN

הויפט=געווינס

1.000.000 זל.

(א מיליאן זלאטעס)

23 פרעמיעס!

אלגעמיינע סומע פון געווינסען

32 מיליאן זל.

יעדער 2=טער לאס געווינט!

מיר האבען בעגליקט שוין טויזענדער פאמיליעס, אויסצאהלענדיג פאר איינגעקויפטע און געוואונענע ביי אונז לאסען — מיליאנען, מיליאנען זלאטעס.

אונזערע גליקליכע אדרעסען:

לאדז, פיעטריקאווער 72
פיעטריקאווער 11
ווארשא, צענטראלע, מארשאלקאווסקא 146.

געפל. בעשטעלונגען פון דער פראווינץ ערלעדיגע מיר תיכף פער פאסט קאנטא P.K.O. 64209
די פירמע עקזיסטירט פון 1835 יאהר.

די פרעמיע פון דער נישט לאנג פערענדיגטער 5-טער קלאס פון דער 21-טער מלוכה-לאטעריע 250.000 זל. מיט דעם לעצטען גרעסטען געווינס 50.000 זל. צוזאמען 300.000 זל. זענען אויך דאסמאל געוואָרען געוואונען דורך אונזערע ג. שפילער.

Lekarz-dentysta

Stanisław Gelberg

זאוואדזקא 14, טעל. 53-108
נעמט אן פון 10—2 נאכמ. און פון 4—7 אוונט

Dr. med.

J. NADEL

ספעציאליסט פאר אקושער און פרויען-קראנקהייטען
פאמארסקא 7, טעל. 84-127
נעמט אן פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.

---

5 וואל-קאמיטעט פון לינק=סאציאליס= 5 טישן בלאק אין לאדזש. ליסטע 5

שבת, ד. 1-טן נאוועמבער ד.י. ארדנט איין דער „לינק=סאצ. בלאק"

פאלגנדע **3 מיטינגען:**

1) 3 נאכמיטיק אין **זאל אייראפעיסקי** זגערזשער **17**
2) 3 נאכמ. א הויף-מיטינג אויף **סוואלקע 11** (גייערסמארק)
3) 3 נאכמיטיק א פרויען-מיטינג אויף **וואלטשאנסקע 19**

ארויסטרעטן וועלן די ח"ח: ש. מענדעלסאן, גערסאן און קאן (ווארשע). ש. מילמאן, ר. אייכנער, ס. נוטקאוויטש, יאסני, ב. ווירא ווסקי, ה. מייזנער, ד. האלצמאן, י. זינגערמאן, גאלדבערג, רייס און אנד. איינגאנג פריי.

אגיטירט פאר'ן נומער 5

מיין בעסטען פריינד

איטשע טריטער און פאמיליע

צוליב'ן טויט פון זייער אומפערגעסליכער פרוי, טאכטער און שוועסטער

רעגינא נ"ע

דריק איך אויס מיין הארציגסטען מיטגעפיהל.

אברהם יורקעוויטש

9249 זאקאפאנע.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז נאך א גרינדליכען רעמאנט איז ווידער טעטיג דער

פיזיקאלישער גאבינעט

ביים פעראיין „לינת החולים" פאלודניאווא 19.

פארליפיג זענען נור טעטיג די קווארץ-לאמפען אין די שעה'ן פון 11 — 1 בייטאג.

די פערוואלטונג פון „לינת החולים"
לאדז, פאלודניאווא 19.

בעקאנטמאכונג.

מיר מאכען בעקאנט אלע מיטגלידער, אז שבת=צו-נאכטס, דעם 1/11 ד. י. קומט פאר **אב'אויסערגעוו. פערזאמלונג** אין אונזער אייגענעם לאקאל, פינקטליך 7 א זייגער אוונד, וואו אלע מיטגלידער ווערען העפליכסט איינגעלאדען.

סדר=היום: 1) בעריכט פון דער טעטיגקייט; 2) צו ארדענען מיר אין דעם 20-יעריגן יובילעאום. 3) פרייע פארשלאגן.

מיט דרך-ארץ
די פערוואלטונג פון „גמילת חסדים"
ביי דעם גרינעם מארק 7.

9196

פעלץ-ווארעז

קען מען קויפען אמביליגסטען און אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען
נאר ביי דער לאנגיעהריגער פירמע

L. B. FEFER, Wschodnia 42 Tel. 178-04

בעמערקונג: די קירזשנער-ווערקשטאל געפינט זיך אויפ'ן ארט
די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פינקטליך און רייעל.

בעקאנטמאכונג.

די פערוואלטונג פון „מחזיקי חולים" קילינסקי 120
ווי אויך די „פרויען און באהרונגס=סעקציע"

ביים פעראיין בעט אלע מיטגלידער און סימפאטיקער צו קומען זעלבסט ווי אויך צושיקען זייערע קינדער אין קאנצעלאריע פון פעראיין, כדי זיך איינצושרייבען אנטייל צו נעהמען אין בלימעל-טאג וואס קומט פאר מאנטאג דעם 10 נאוועמבער ד.י. קומט באלד זיך איינשרייבען, ווייל ד יצייט איז קורץ. מיט אייער מיטהילף ראטעוועט איהר פיל יודישע נפשות!

די פערוואלטונג

ערשטער יודישער וואוינונגס-קאאפעראטיוו „אונזער היים" אין לאדז.

מעלדונג.

דערמיט מעלדען מיר אז אלע געביידעס פון וואוינונגס-קאאפעראטיוו „אונזער היים" אויפ'ן פלאץ זשעראמסקע 10 זענען שוין איבערפולט. מיטגלידער ווערען אנגענומען נאר אין דער געביידע „A" (פראנט).

אינפארמאציעס ערטיילט דער סעקרעטאריאט אלע אוונד פון 8—10 חוץ פרייטאג און שבת אין לאקאל אלעיא 1 מאי 2.

קירזשנער-אטעליר

מ. פישלעוויטש, פיעטרקאווער 20, טעל. 39=21

פיהרט אויס רייעל און שנעל זעמלינע פעלץ-ארב... ען פאר דאמען און הערן לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען גיט דע בעסטער גאראנטיע און גוטע בעדינגונגען

„בית=יעקב"=שול צעגעלניאנא 3

4 גליקליכע קינדער

מיט פרייד מעלדען מיר, אז אין אינזער „פרעבלובקע" וואס צו איהר מוסטערהאפטע ארגאנוג איז אין לאדז נישטא קיין פערגלייך — איז היינט צוגעקומען בלויז 4 פרייע פלעצער.

גליקליכע קענען זיך מעלדען, וואס שנעלער אין אונזער קאנצעלאריע פון 12 ביז 1 פארמיטאג און פון 5 ביז 6 אוונד.

הועד.

האנטווערקער-פעראיין אין דער פוילישער רעפובליק,

אפטיילונג אין לאדז, וואלטשאנסקא 19.

אכטונג מיטגלידער! אכטונג מיטגלידער!

מארגען, שבת, דעם 1-טען נאוועמבער ה. י. פינקטליך 7 אוונד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל

א דראמאטיש=ליטערארישער אוונד

אין פראגראם נעהמט אנטייל דער ארקעסטער פון „קולטור-ליגע". בילעטען צום פרייז פון 50 גראשן צו בעקומען ביי דער קאסע.

די פערוואלטונג.

זונטאג, דעם 2-טען נאוועמבער ה. י. 8 אין אוונד קומט פאר

א פערזאמלונג

פון די מיטגלידער פון אלע בעשטעלטע פאכען, ווי מענער-דאמען-קליידער שניידער, קירזשנער, שוסטער, מאלער, טישלער א.א.וו. אויף דער טאג-ארדנונג: זעהר וויכטיגע פראגען.

אלע מוזען זיין! די פערוואלטונג.

נוצט אויס די זעלטענע געלעגנהייט!

פערפומעריע זאוואדזקא 11 פון היינט ביז'ן 10 נאוו. פערפומעריע זאוואדזקא 11

קומט פאר אין דער

א גרויסער ליקווידאציע=אויספערקויף

פון אלעראַרט קאסמעטישע ארטיקלען

וועלכע איהר בעקומט 15%—30% ביליגער ווי איבעראל!

קומט און איבערצייגט אייך! געדענקט דעם אדרעס! פערפומעריע זאוואדזקא 11

קירזשנער שניידער ווערקשטעל

געפינט זיך אונטער דער פערזענליכער לייטונג פון דיפלאמירטען פאריזער מייסטער ה׳ ה. זוסמאנעק (זוהן) און נעהמט אן זעמטליכע שניידער-קירזשנער-ארבייטען לויט די נייעסטע מאדעלען פון אייגענע און אנפערטרויטע שטאפען

L. SUSMANEK Piotrkowska 19, tel. 224-66 i 162-23.

צו קאנקורענץ-פרייזען!

צו דער פארלאבונג פון ה׳
משה נחמי׳ יערא:אלימסקי
(ווילען)
מיט פרל. טשארנא לאסקער
(לאדז)
גראטולירן הערצליך און ווינשען פיל גליק
דאס פערסאנאל פון דער
פירמע האַץ, פאמארסקא 3

וויכטיג פאר
קאמאשען-שטעפער
צו בעקומען ברעטער צום צושניידען עכט ליפא און אויך טאפאלאווע ביי דעם פארם-מאכער
פסח הויכמינץ
פאדזשעטשנא 6

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער איינציגע טאכטער
בראַניא
מיט ה׳ **שלמה ראזען**
צו זייער פארלאבונג. מיר ווינשען דאס מיר זאלען דערלעבען פון זיי פיל נחת.
עלטערן הערשקאוויטש

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער ליבע שוועסטער
בראַניא
מיט ה׳ **שלמה ראזען**
צו זייער פארלאבונג. מיר ווינשען אייך דאס אייער וועג זאל מיט בלומען בעצירט זיין.
משה און ישעיה הערשקאוויטש
בראנדזיא און שמואליק טאובע

קוואליפיצירטע
אונטער-מאשינערס
און האנד-נייערס צו מענער-מאגאזין קענען זיך מעלדען ביי
פינקעלשטיין
גדאנסקא 18

א קלאפער
ווערט געזוכט ביים קירזשנער
י. שטראם
עלטשטאדט 13
פראנט, 1-טער שטאק

א גוטער קוואליפיצירטער
קירזשנער
פון הערן און דאמען-ארבייט זוכט ארבייט. אפערטען אין אדמיג. אונטער „קירזשנער". עס קען אויך זיין אלס שותף

דאמען
אקרימשע=געזעלען
ווערען פון זאפארט געזוכט ביי
מ. גאלינסקי
פיעטרקאווער 41

ס׳ווערט געזוכט
א קוואליפיצירטער
מאשינער
צו 1-טע סארט מענער-מאגאזין ביי
וויינענבערג
פאלודניאווע 42

א לאקאל
בעשטעהענד פון א גרויס געוועלב און א שויפענסטער און 2 גרויסע צימער און קוך אין צענטרום דער זגערזשער גאס זאפארט איבערצוגעבען. די אדרעס צו ערפאהרען אין אדמ. פון „נ. פ."

אב׳ארט צו שלאפען
פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט, איז אפצוגעבען.
צו ערפאהרען
פאמארסקא 14,
אין הויף, 2. שט., לעסקי.

BILANS BRUTTO
ŁÓDZKIEGO BANKU DEPOZYTOWEGO, Sp. Akc. w ŁODZI
NA DZIEŃ 1 PAŹDZIERNIKA 1930 R.

STAN CZYNNY			STAN BIERNY		
Kasa i sumy do dyspozycji	zł.	1,241,195,62	Kapitały własne:		
Waluty zagraniczne	„	499,310,11	a) zakładowy zł. 2,520,000,—		
Papiery wartośc. własne			b) zapasowy „ 1,128,275,35	zł.	3,648,257,35
i ust. kap. zapas.	„	721,608,71	Wkłady	„	10,405,910,13
Banki krajowe	„	136 988,48	R-ki bieżące	„	1,219,362,07
„ zagraniczne	„	320,270,35	Zobowiązania inkasowe	„	112,128,01
Weksle zdyskontowane	„	12,672,321,56	Redyskonto weks i	„	2,600,189,34
„ protestowane	„	199,075,40	Banki krajowe	„	499,658,17
R-ki bieżące	„	6,370,318,82	„ zagraniczne	„	2,831,494,94
Ruchomości	„	74,729,39	°/₀ °/₀, prowizje i różne		
Nieruchomości	„	193,740,63	zyski	„	2,440,508,06
Różne rachunki	„	585,619,35	Oddziały	„	1,183,141,20
Koszty handlowe	„	1,433,888,04	Różne rachunki	„	264,623,21
Oddziały	„	1,297,773,61	Zyski z lat ubiegłych	„	541,567,59
	zł.	25,746,840,07		zł.	25,746,840,07
Udzielone gwarancje	„	2,000,589,81	Zobowiąz. z tyt. udziel. gwar.	„	2,000,589,81
Inkaso	„	3,161.361,87	Różni za inkaso	„	3.161,361,87
	zł.	30,908,791,75		zł.	30,908,791,75

בעקאנטמאכונג.

זונטאג, דעם 9-טען נאוועמבער ד. י. קומט פאר אין לאקאל פון פליישער פעראיין זגערזשער 84, די

אלגעמיינע פערזאמלונג

פון פעראיין **„משמרת החולים"** אין באלוט מיט פאלג. טאג-ארדנונג

1) וואהלען פון פארזיצענדען, 2) קאסע-בעריכט, 3) טעטיגקייטס-בעריכט 4) וואהלען פון א נייער פערוואלטונג, 5) בעשטעטיגונג פון בודזשעט פאר׳ן יאהר 1931/32, 6) פרייע פארשלאגען.

בעמערקונג: מיר בעטען די מיטגלידער צו רעגולירען דעם בייטראג, כדי נישט צו פערלירען דאס וואהל רעכט.

איינלאדונגען ווערען בעזונדער געשיקט. **די פערוואלטונג.**

אלע יודען מוזען וויסען!

או די בימשריפטען-ביורא ביים
יוד. אינוואלידן-פעראיין
לאדז, פאלנאצנא 29
איז טעטיג א גאנצען טאג.
דאס ביורא שטעהט אונטער דער לייטונג פון בעריהמטע און באקאנטע אין אלעריי געריכטס-אנגעלעגנהייטען. עס ווערען אנגענומען צו קאנקורענץ-פרייזען אלעראַרט פאדאניעס, אפעלאציעס, קאנטראקטען, שותפות-אקטען, אינטערציזעס, ווילאנטשעניעס א.ד.גל. ספעציעלע אפטיילונג פאר אינקאסא פון פראטעסטירטע — וועקסלען אויף אלע שטעט פון גאנץ פוילען. — ודעקסעל-קלויזולעס און זאבעזפיעטשעניעס ווערען ערלעדיגט אין משך פון 1 טאג.
רעכטס קאנסולטאנטען-ביורא
לאדז, פאלנאצנא 29, טעל. 191-78

ראטעוועט אייערע האר!

אפילו אויף פולקאמע ליסינעס קענען צוריקוואקסען געדיכטע האר, ביים געברויכען דעם

BALSAM

אויף האר-וואוקס, וועלכער פערהיט פון האר-אויספאל, פערניכטעט שיפען, בעזייטיגט בייסעניש פון קאפ און רופט ארויס צום לעבען די שוין אפגעשטארבענע האר-ווארצלען, דער פרייז פון א פלאַקאן —.3 זל. צו בעקומען אין אפטייק-סקלאד

H. HERMALIN, Piotrkowska № 11

נור נאך ציינע טעג!

ביז׳ן 6/XI 1930
פערקויפט אויס
ה. שיינפינקעל
פיעטריקאווער 44

פאלגענדע פארטיעז סחורות:

300 פאר דאמען- און קינדער-שניעגאָווצעס „טרעטארן", „Pepege", א. א. מארקן נור צו	9.50 זל.
150 פאר דאמען- און קינדער-קאלאשען „טרעטארן" „ „	„ 4.50
200 „ מענער-קאלאשען „טרעטארן"	„ 7.75
רעגענשירמס צו	„ 5.50
האנד-טיכער וואפלאווע „	65 גר.
„ קאמפיצלאווע „	„ 1.45
זיידענע שאליקעס „	„ 1.50
קראוואטען „	„ —
טאשענטיכער (6 שטיק) „	„ 1.50
מאדערנע מענער-פאשקעס „	„ 3.90
הענדשקעס „	„ 1.25
„ דאפעלטע וואלענע „	„ 2.50
פראקטישע שקארפעטען „	70 גר.
מאדערן-געמוסטערטע שקארפעטן „	85 גר.
מענער-געטרעס „	„ 2.75
ווינטער-וועש „	„ 3.50
וואלענע „Jeger" „	„ 9 50
בעט-לאקען „	„ 3.45
„ „ „ווידזעווער" „	„ 4.50
וואטענע קאלדרעס „	.15.—
וואטאלין א מעטער „	„ 1.80
זיידענע שטרימף, אלע פארבען ערשטע קוואליטעט נור	„ 4.45

אלע סחורות פון די בעסטע קוואליטעטען צו אויסנאהמס-ביליגע פרייזען ווערט פערקויפט אזוי לאנג, ביז דער פאראט רייכט!

לעזט!

אכטונג! — אכטונג!

קאנקורענץ=פרייזען!

כדי צו ערמעגליכען די בריטסטע קרייזען פון ג׳ פובליקום צו בעקומען א ביליגע און גוטע קינסטלערישע אויפנאהמע זענען די פרייזען אין מיין פאטאגראפישען אנשטאלט געווארען פערקלענערט ווי

12 שטיק	(„Express pictures")	זל.	2
6 „	פאסט=פאטאגראפיעס	„	2
6 „	פאסט= „ ברוין	„	6
6 „	„ „ אויף זייד	„	8

אכטונג! צו א ½ טוץ זיידענע פאסט-פאטאגראפיעס גיט מען צו אכטונג!

אן אריגינעלען פארטרעט בחנם

ס׳ווערען אויך אויסגעפערטיגט פארטרעטען אין ראהמען און אויך א פערקויף פון ראהמען

קומט און איבערצייגט אייך

„PARISIEN" מיט אכטונג
קונסט=אנשטאלט
פראנצישקאנער 30.

עלטערן!

אין סיין נאכמיטאג ווערען אנגענומען
חדר=שולע
אינדער וואס לערנען אין פאושעכנע שולע צו לערנען: עברי, חומש, רש״י, תנ״ך, משניות גמרא היסטאריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריות זעלבסט צוזאמענשטעלען. ס׳ווערען אויך אנגענומען אנפענגער וואו ס׳ווערט אין פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך דאווענען. א שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! צוגענגליכע פרייזען.
איינשרייבען טעגליך 2 ביז 8 אווענד.
יחיאל דוד ראזענפעלד
פלאץ וואלנאשטשי (נעבן שמאס 6
קעגער אפיצינע, רעבטא, 2. שט.

אנאנסן

אין „נייעם פאלקסבלאט" האבן דעם גרעסטן ערפאלג

מאשין=לעכער

ווערן אנגענומען אויסצונייען ביי
ג.גארדמאן, צעגעלניאנא 29

שארפע דייטשע נאטע צו פוילען

בערלין. 30. (זפ. טעל.) דער דייטשער קאנ־טיל אין ווארשא ראושער, האט בעקומען פון דיי־טשען אויסערן־מיניסטעריום אנ'אינסטרוקציע איבער־צוגעבען א שארפע נאטע דער פוילישער רעגירונג צוליב די לעצטע אנפאלען פון דער פוילישער פרעסע אויף דייטשלאנד.

געשלאסען די עסטרייכיש־טשעכישע גרעניץ

ווין, 30. (זפ. טעל.) לויט א פעראָרדנונג פון אויסערן־מיניסטער איז היינט געשלאסען גע־וואָרען די טשעכיש־עסטרייכישע גרעניץ. צוליב דעם וואס מען האט געשמוגעלט מאסען געוועהר פון טשעכיען פאר׳ עסטרייכישען שוצבונד.

נאוואטשינסקי טרעט ארויס פון „גאזעטא ווארשאווסקא"

ווארשא, 30. (זעלעפאניש פון אונזער קאָר־רעספאנדענט). אין ווארשעווער זשורנאליסטען־סינ־דיקאט האט מען היינט געשמועסט אז אדאלף נאָ־וואטשינסקי טרעט ארויס פון „גאזעטא ווארשאוו־סקא" און עפענט אנ'אייגענע צייטונג.

בעפרייט ארעסטירטע

ווארשא, 30. (זעלעפאניש פון אונזער קאָר־רעספאנדענט). מיט דער ערלויבניש פון דער גע־ריכטס־מאכט האט מען היינט בעפרייט פון ארעסט זעכציג פערזאן וועלכע זענען ארעסטירט געוואָרען אין פאריגען זונטאג אין קראקא, בידגאשטש און פאזען פאר ארגאניזירען אנטימלוכהשע דעמאנ־סטראציעס.

אנ'אעראפלאן־קאטאסטראפע מיט מענשליכע קרבנות

לאנדאן, 30. (זפ. טעל.) אנ'ענגלישער פאַ־סאזשיר־אעראפלאן איז ביי בילאן, אין דרום־פראנק־רייך אראפגעפאלען. דריי פערזאן זענען אומגעקומען און צוויי פאסאזשירען זענען שווער פערוואונדעט געוואָרען.

נייער טונעל צווישען די פעראייניגטע שטאטען און קאנאדע

ניו־יארק, 30. (טאו). צווישען דעטראָיט (פעראייניגטע שטאטען) און קאנאדא איז געעפענט געוואָרען א נייער פערקעהרוועג, א טונעל וואס האט אפגעקאָסט 25 מיליאן דאלאר, די ערעפנונג איז גע־מאכט געוואָרען דורך פרעזידענט הובער און דעם גענעראל־גובערנאטאר פון קאנאדע.

ריכטער יאן פילסודסקי וועגען ענדערן די קאנסטיטוציע

ריכטער יאן פילסודסקי האט נעכטען געגעבען אנ'אינטערוויאו פאר דער פרעסע.

אין דער ערשטער רייה האט ער זיך ארויס־געזאגט פאר ענדערען די קאנסטיטוציע, וואס זאל זיין צוגעפאסט צו די פאקטישע נויטווענדיגקייטען.

ריכטער פילסודסקי האט אנגעוויזען אז די קאנ־סטיטוציע דארף סטאביליזירען די רעגירונגען און דארף נישט זיין קיין שטערונג פאר דער ארבייט פון דער רעגירונג.

פראטעסטען געגען ווייס־בוך

לאנדאן, 30. (יט"א טעלעגראפיש). אין ליי־ווערפול איז פארגעקומען א פראטעסט־מיטינג געגען דעם נייעם ווייס־בוך. צום מיטינג זענען געקומען 3 טויזענד פערזאן. צווישען אנד. איז אויפ'ן מיטינג ארויסגעטראטען לארד ערליוו, א זוהן פון לארד רידינג, און איידעם פון לארד מעלטשעט. ער האט ערקלערט, אז דאס ווייסבוך בעשולדיגט די יודען אין קאמוניזם, בעת מיט אנדערהאלבען יאהר צוריק האט סיר טשענסעלאר ערקלערט, אז דער פראצענט פון די קאמוניסטען צווישען יודען איז זעהר קליין. דאס ווייסבוך נעהמט צו די מעגליכקייט פון איינוואנ־דערונג אויף אנ'אומבעשטימטער צייט. די רעגירונג האט געדארפט פאראויסזעהען מישלען אויף צו פער־ווירקליכען דעם מאנדאט דאן וואלט מען נישט אנ־געטראפען אזא פאליטיק. זייענדיג אין א"י און זע־הענדיג די ארבייט פון די חלוצים — האט ערקלערט דער רעדנער — איז ער געוואָרען אנ'אנהענגער פון דער יודישער זאך אין א"י.

ירושלים, 30. (יט"א טעלעגראפיש). דא איז פארגעקומען אנ'ארבייטער־קאנפערענץ מיט'ן יעד לאומי און דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע. ס'איז אנגענומען געוואָרען א פראטעסט געגען ווייסבוך. אין א"י ווערט געפלאנט א ראט פון ענגלישע בע־אמטע מיט א הייפעל עפענדים. דאס איז א דאקו־מענט פון צביעות וואס וועט בלייבען אלס פלעק אויף דער ארבייטער־רעגירונג פון דער לייבאר־פארטיי. דער דאזיגער פלעק דארף בעזייטיגט ווערען פון דער ענגלישער ארבייטער־בעוועגונג.

Prazdroj Plzne B.B.

Poleca: Oryginalny Pilzner (Urquell) w antałkach, Syfonch i butelkach

Przedstawicielstwo i składy

OTTON WIHAN

Łódź, Kilińskiego 121, Tel. 180-33

נאבעל־פרייז פאר מעדיצין

שטאקהאלם, 30. (ספ. טעל.) דער היי־יאה־ריגער נאבעל־פרייז פאר מעדיצין איז בעשטימט געוואָרען דעם ווינער פאטאלאג פראפעסאר קארל לאנדסשטיינער פאר זיין ענטדעקונג פון די מענש־ליכע בלוטגריפען.

די ענטשיידונג איבער דעם ליטעראַרישען נא־בעל־פרייז וועט פארקומען דעם 6 נאוועמבער.

די שחיטה אויפ'ן אינזעל פארמאזא

לאנדאן, 30. (טאו). לויט די לעצטע ידיעות פון טאקיא זענען אויפ'ן אינזעל פארמאזא דער הרגעט געוואָרען דורך די ארטיגע שבטים 23 פרויען 25 מענער, 13 פאליציאנטען און 21 יונגלעך, אר־מעי־אעראפלאנען האבען בעווארפען די דערפער פון אינזעל מיט באמבעס.

ערד־ציטערניש אין איטאליען

25 טויטע 90 פערוואונדעטע, גרויסע שאדענס

רוים, 30. (טאו) היינט אינדערפריה האט זיך אין אנקארא געפיהלט א שטארקע ערד־ציטעריניש. פאר'ן ציטערן פון דער ערד האבען זיך געשפירט העפטיגע שטויסען אונטער דער ערד. פיל הייזער זענען איינגעפאלען, דער טורעם פון איין קירכע איז איינגעפאלען, עטליכע פערזאן זענען פערוואונ־דעט געוואָרען.

רוים, 30. (טאו) לויט די לעצטע ידיעות וועגען דער ערד־ציטערניש אין מיטעל־איטאליען זע־נען 25 מענשען אומגעקומען און 90 זענען פער־וואונדעט געוואָרען. די צאהל איז נאך נישט קיין ענטגילטיגע. די ערדציטערניש האט זיך געפיהלט אין א רייה געגענדען, אויך אין נעאפאל און טריעסט. דאָ עס זענען אבער קיין שאדענס נישט געווען.

אייראפא מוז זיך פעראייניגען געגען דער רוסישער געפאהר

אנ'ארטיקעל פון פואנקארע

פאריז, 30. (טאו) אין אנ'ארטיקעל אין „עקסצעלסיאר" בעשעפטיגט זיך פואנקארע מיט דער פראגע וועגען דער נויטווענדיגקייט צו שאפען פער־אייניגטע שטאטען פון אייראפא געגען דער „רוסי־שער געפאהר". פואנקארע בעדויערט וואס אנשטאט צו פעראייניגען זיך געגען דער דאזיגער געפאהר, זענען די אייראפעאישע מלוכות צושפליטערט און, אייניגע זוכען אפילו אין רוסלאנד מיטלען צו פערווירקליכען זייערע געהיימע פלענער (געמיינט איז דייטשלאנד).

אינדישער פיהרער ווידער פערמשפט

לאנדאן, 30. (טאו). דער פרעזידענט פון אלאינדישען קאנגרעס נערו וועלכער איז ערשט נישט לאנג בעפרייט געוואָרען פון תפיסה איז איצט ווידער פערמשפט געוואָרען אויף צוויי יאהר מיט 4 חדשים טורמע פאר א העץ־רעדע געגען ענגלאנד.

איראק געגען אפמאך מיט ענגלאנד

לאנדאן, 30. (טאו) אין די נאציאנאליסטישע קרייזען פון איראק האט זיך אנגעהויבען א גרוי־סע בעוועגונג געגען אפמאך מיט ענגלאנד. קיין לאנדאן זאל וועגען דעם ענין געשיקט ווערען א דעלעגאציע ד יגעגנער פון אפמאך האלטען אז דער אפמאך מאכט איראק תמיד אפהענגיג פון ענגלאנד.

שרעקליכע באהן־קאטאסטראפע מיט יודישע עמיגראנטען

פאריז. 30. (יט"א טעלעגראפיש).

אויף דעם שנעל־צוג פאריז—באָרדאָ מיט העל־כען עס איז פארגעקומען א קאטאסטראפע איז אויך געפאָהרען א גרויסע צאהל יודישע עמיגראנטען פון רומעניען. לויט די לעצטע ידיעות זאל זייער צאהל האבען דערגרייכט ביז 180. די קאטאסטראפע מיט דעם צוג איז געווען א שרעקליכע. די וואגאנען זענען געוועזען צושמעטערט און פון אונטער די חור־בות האבען זיך דערהערט מוראדיגע הילפס־רופען דערוויל איז נאך בי־זאיצט נישט פעסטגעשטעלט געוואָרען, צי צווישען די דערהרגעטע און פערוואונ־דעטע געפינען זיך אויך יודישע פאסאזשירען.

ביז איצט האט מען פון אונטער די צושמע־טערטע וואגאנעס אפויסגענומען 16 דערהרגעטע און 25 ראנגלען זיך מיט'ן טויט.

קאטאסטראפע אין קוילען־גרובען

ברויסעל, 30, (טאו) אין קוילען־גרובען מאנטיני ביי שארלערוא איז פארגעקומען א שווערע עקספלאזיע צוליב א שטורעם. ביז איצט האט מען פעסטגעשטעלט פינף טויטע.

א דארף־שרפה

(2) אין פאלווארק גאשטש, הינטער לאדז, אין נעכטען אויסגעבראכען א שרפה. ס'פייער, וואס האט אויסגעבראכען אין שייער, איז פון דארטען פאלד אריבער אויף דעם שטאל. ס'זענען פער־ברענט געוואָרען 10 בהמות, 6 פערד און די גאנצע תבואה. דער שאדען בעטרעפט איבער 50 טוי־זענד זל. דער פאלווארק איז געווען אסעקורירט.

ווי די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, איז די שרפה ענטשטאנען צוליב דער אונפארזיכטיגקייט פונ'ם פאראבעק בלאשטשיק, וועלכער האט אר־וועקגעווארפען א פאפיראס, פון וועלכען ס'האט זיך אנגעצונדען די שטרוי.

בלאשטשיק איז ארעסטירט.

מזל־טוב

צו דער מארגענדיגער האכצייטס־פייע־רונג פון אונזער פרוואלטונגסמיטגליד ה'

ארי' בערגער

מיט פרל. רחל יאמניס

ווינשען פיל גליק.

די פערוואלטונג

פון „תומכי אורחים"

Dr. med. Ignacy MARGOLIS

okulista operator

האט זיך איבערגעצויגען אויף

אל. קאשטשושקי 9, טעל: 165-17

נעמט אן פון 1–2 און פון 5–7 אווענד

א ראמאן פון א בעלגישען ראמאן

מיט א כיטרער דינסטמיידעל, וואס האט זיך אויסגעלאזט מיט א רע־וואלווער־קנאל און מיט א גרויסער חרפה

(א) אין לאדז, זשעלאזנא 48 וואוינט דאס פאר־פאלק ישעיה און זיוטא צימער. ביי זיי האט געדינט א געוויסער אסתר וויסבערג, פון פשעדבאזש. א שעהן מיידעל, וואס שטאמט פון א רייכער פאמי־ליע, וועלכע איז פעראָרימט געוואָרען, זי פלעגט זיך אנטון זעהר עלעגאנט און פלעגט אפט בעזוכען עפענטליכע לאקאלען. דארט האט זי זיך בעקענט מיט'ן 32־יאהריגען ראמאן ווינער, וועלכער איז געקומען פון בעלגיען צוגאסט צו זיינע עלטערען (וואולטשאנסקא 18).

אסתר, וועלכע איז ווינערען געפעלען געוואָרען, האט פאר איהם נישט געוואלט דערצעהלען, אז זי איז א דינסט ביי יענעם און האט איהם דער־צעהלט, אז זי האט אנ'אייגענע וואוינונג און איינגעלאדענט איהם אין „איהר" וואוינונג אין א טאג, ווען די בעלעבאסטע איז אוועקגעפאהרען און ה' צימער איז נישט געווען אין לאדז. כדי איז געגאנגען צו שפילען די ראָל, האט זי געבעטען איהרס א חברטע יאנינא קודלאק, אז יענע זאל דעם אווענד פערברענגען ביי איהר, און שפילען די ראָל פון א דינסט. אליין האט זי אויפגענומען איהר גאסט. די דאזיגע אויפנאהמע וואס האט זיך אנגעהויבען אין סאלאן האט זיך פערענדיגט אין שלאף־צימער...

דערוויל איז אונערווארטעט אנגעקומען ה' צי־מער. האבענדיג ביי זיך א שליסעל פון טיר, האט ער נישט אנגעקלונגען, געעפענט די טיר,. און איז אריין אין שטוב. אין ערשטען צימער האט ער קיינעם נישט געטראפען און ערשט פאר דער טיר פון שלאף־צימער האט ער דערהערט עפעס א שושקען זיך. נישט־טויט נישט־לעבעדיג איז ער אהין אריינגעלאפען און אנגעצונדען דאס עלעק־טרישע ליכט. דארט האט איהם אנגעהויבען שווינ־דלען פאר די אויגען. אויפ'ן בעט האט ער דער־זעהען דעם שלאפראק פון זיין פרוי. אנ׳... גע־רעגטער האט ער ארויסגעכאפט זיין רעוואלווער און האט אויסגעשאסען אין דער לופט...

ערשט דאן האט ער דערזעהן א קוויטש נישט פון זיין פרוי נאר פון דער אסתר גאר! צימער האט ווינער'ן אראפגעווארפען פון די טרעפ. דער־וויל— אויפ'ן שאס זענען אנגעלאפען די שכנים און האבען אלארמירט פאליציי, וועלכע האט געגען ווינער'ן צוזאמענגעשטעלט א פראטאקאל.

א פערשעמטער איז ער דעמזעלבען טאג אוועק געפאהרען קיין בעלגיען. 3

גליק און רייכטום

ב. וויינבערג,

פיעטריקאווער 42 פיליע נור פיעטריק. 163

וועמעס דערגרייכטע, מויפענדיג א לאם אין דער גליקליכער קאלעקטור

אין דער פויריגער 5. קלאס זענען געפאלען אין אונזער קאלעקטור פאלג. געווינסטן:

50.000 זל. אויף נומער 115887. 10.000 זל. אויף נומער 199627.

5.000 זל. אויף נומ' 35740 און א סך אנד. צו 3000 זל., 2000 זל.

הערן־שניידער־מייסטער

ה. ראזענשטיין,

11. ליסטאפאד 29, טעל. 80־176

טיילט מיט דער געעהרטער קונדשאפט, דאס צום ווינטער־סעזאן ווערט די ארבייט אויסגעפיהרט לויט דעם לעצטען סטיל פון דער מאדע.

די מאָדערנסטע פעלצען אויף לאגער—זעהר פרייזווירדיג.

פעטיציע פון 27 טויזענד פרויען

וועגען בעפרייען דעם ארעסטירטען ג. דעפ. קארפאנטי.

וואַרשאַ, 30.)טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט) אויפ'ן שלאָס פון מלוכה־פּרעזידענט האָט זיך געמאָלדען א דעלעגאציע פון אַלע אַבערשלעזישע פרויען, וועלכע האָבע ןגעבראַכט אַ פּעטיציע צום פּרעזידענט מכוח בעפרייען דעם ארעסטירטען געוו. דעפּ. קאָרפאַנטי, אונטער דער פּעטיציע געפינען זיך העכער 27 טויזענד אונטערשריפטען.

5 דער מלוכה־פּרעזידענט האָט די דעלעגאַציע נישט אויפגענומען, און די פּעטיציע האָט אָפּגענומען איינער פון פּרעזידענטס אדיוטאנטען.

בוכארין ארעסטירט?

ריגא, 30. (ספּ. טעל.) פון מאָסקווע קומט אָן די סענסאציאָנעלע ידיעה, אַז אין לענינגראד איז Oאַרעסטירט געוואָרען דער בעקאַנטער קאָמוניסטישער פיהרער, דער גרעסטער טעאָרעטיקער פון קאָמוניזם ביים היינטיגען טאָג ניקאָלאַי בוכאַרין. סטאלין זאָל האָבען געפאָדערט פון בוכאַרינ'ען ער זאָל אַרויסטרעטען געגען דער טעטיגקייט פון דער רעכטער אָפּאָזיציע אין דער קאָמ. פּאַרטיי. בוכאַרין האָט זיך אָפּגעזאָגט דאָס צו טון. דאָס פּאָליט. ביורא זאָל האָבען בעשלאָסען צו אַרעסטירען בוכאַרין'ען דערפאַר, ווייל די רעכטע אָפּאָזיציע מיט בוכאַרין'ען בראש זאָל האָבען געשטאַנען אין פערבינדונג מיט דער ארעסטירטער קאָנטר־רעוואלוציאָנערער גרופּע פּראָפעסאָרען.

50,000 דאלאר

אויסקויף - געלד

טשיקאַגאָ, 30. (ספ. טעל.) די פאַמיליע פון מיליאָנער יאָקום, וועלכער איז פערכאַפּט געוואָרען פון באַנדיטען האָט זיך דעצידירט צו בעצאָהלען די באַנדיטען 50 טויזענד דאָלאַר אויסקויף־געלד, כדי מ'זאָל דעם געפאַנגענעם בעפרייען.

שרעקליכע בּאַהן-קאַטאַסטראָפע

אויף דער ליניע גענף־באָרדא

פּאַריז, 30 (טו) דער שנעל־צוג גענף באָרדאָ איז היינט נעבען פּעריגע אַראָפּ פון די רעלסען. פון אונטער די חורבות זענען ביז איצט אַרויסגענומען געוואָרען 8 טויטע און 20 פּערוואונדעטע, די צאָהל טויטע איז אָבער פיל גרעסער, פון די פערוואונדעטע גוססן 6 מענשען, מיט'ן צוג זענען געפאָהרען 200 רומענישע עמיגראַנטען.

אויספאָרשונג אַרום דער קאַטאַסטראָפע

מיט דער לופט־שיף „ר. 101"

לאָנדאָן, 30. (ספּ. טעל. די אַרבייט פון דער קאָמיסיע, וועלכע פאָרשט אויס די קאטאסטראָפע מיט דער לופט־שיף „ר. 101" ברענגט צו סענסאַציאָנעלע רעוועלאַציעס, וועלכע בעווייזען, וואָסער אָרדנונג עס הערשט אין דער ענגלישער לופט־פליהעריי.

עס ווייזט זיך אַרויס, אַז ס'זענען נישטאָ קיין שום פּראָטאָקאָלען פון די פּראָבע־פליהען פון דער שיף. פון פערזאָגען ווידער, וועלכע האָבען זיך בעטייליגט אין די פּראָבע־פליהען, ווערט מען געוואויר, אַז די שיף האָט אַרויסגעוויזען אַ גאַנצע רייה דעפעקטען, אַזוי, אַז ס'איז נישט צו פערשטעהן, ווי אַזוי מ'האָט געקאָנט לאָזען די שיף אין אַ ווייטערער רייזע.

די פערפלייצונג אין דייטשלאַנד

האָט אָנגעמאַכט גרויסע פערוויסטונגען

זאַגאַן, 30. (טו) די פערפלייצונג האָט אויך אין זאַגאַן אָנגעמאַכט גרויסע פערוויסטונגען, 3000 מאָרגעס לאַנד זענען פערפלייצט געוואָרען. די פייערלעשער האָבען געמוזט אַרויסציהען די בהמות פון די שטאַלען און מ'האָט גענומען אויסרוימען די דערפער. די שטאָט האַלבוי־זאַץ זעהט אויס ווי א גרויסע אָזערע, אין האַלבוי האָט זיך איינגעריסען אַ בריק, 2 מענשען זענען דערהרגעט געוואָרען.

40 מיליארד חובות

האט איצט דייטשלאנד

בערלין, 30. (טו) לויט אַנ'אָפיציעלען בעריכט שטעלט זיך אַרויס, אַז דעם 30 יוני ה. י. האָבען די חובות פון דער דייטשער מלוכה און די גרויסע שטעט בעטראָפען 39 מיליאַרד 771 מיליאָן זלאָטים.

הונדערט מענשליכע קרבנות

פון שטורם־ווינד איבער סמירנא

סמירנא, 30 (ספּ. טעל.) דער געוואַלדיגער שטורם־ווינד וואָס איז אַרורך איבער סמירנא האָט געבראַכט הונדערט מענשליכע קרבנות. די מאַטעריעלע שאָדענס קענען נאָך נישט בערעכענט ווערען, זיי דערגרייכען אָבער מיליאָנען. בעזונדערס האָבען געליטען די הייזערנע טאַבאַקזאַטלונגען.

באמבען-אטענטאט אין אינדיען

לאָנדאָן, 30 (טו) אין דער וואוינונג פון פּאָליציי־קאָמיסאַר ראָבערטסאָן און קאַלקוטער האָבען די אינדישע נאַציאָנאַליסטען געוואָרפען א באָמבע, וועלכע האָט אָנגעמאַכט גרויסע שאָדענס, דער פּאָליציי־קאָמיסאַר איז על פּי נס ניצול געוואָרען.

רייבונגען אין דער קאנסערוואטיווער פארטיי אין ענגלאנד

לאָנדאָן, 30 (טו) 44 קאָנסערוואַטיווע דעפּוטאַטען האָבען אָפּגעהאַלטען אַ בעראַטונג און האָבען פערעפענטליכט אַנ'ערקלערונג, אַז זיי פאָדערען אַנ'ענדערונג אין דער פּאַרטיי־לייטונג. אין דער ערקלערונג ווערט ווייטער געזאָגט, אַז די קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי קען נישט אונטערנעהמען קיין נייע וואַהל־קאַמפּאַניע אונטער דער לייטונג פון באַלדווינען. דער פיהרער פון די אונצופרידענע איז דער דעפּוטאַט גריטאָן.

די ענטשטעהונג פון דער פאלעסטינער דראמע

אנ'ארטיקעל אין פאריזער „מאטען"

אונטער'ן געבראַכטען נאָמען איז אין „מאַטען" דערשינען פאָלגענדיגער אַרטיקעל פון דעקטאָר סטעפאַן לאָזאַן.

אינ'ם מאָמענט, ווען די דראַמע פון פּאַלעסטינע דערגרייכט איהר אַפּאָגיי, וועט אפשר זיין אינטערעסאַנט צו דערמאָנען איהר ענטשטעהונג.

עס איז געווען אין 1916 בעת די ענערגיע פון די פערבינדעטע איז געשטאַנען פאַר זעהר אַ שווערע פּראָבלעם. אַ גרויסער יוד, דער דאָקטאָר ווייצמאַן, האָט געפונען די מעגליכקייט אויפצוטון פאַר ענגלאַנד, ווי בכלל פאַר די פערבינדעטע א אויסערגעוועהנליכען דינסט. אויפ'ן געביט פון דער כעמיע־פּראָדוקציע. דער אויפטו איז געווען אַזוי גראַנדיעז, אַז די רעגירונג פון זיין מאַיעסטעט האָט איינגעפּנען, אַז אַ געוועהנליכער דאַנק וועט נישט גענוג זיין. מ'האָט גערופען דעם ד"ר ווייצמאַן אין דאַונינג סטריט (ענגלישער אויסערן־מיניסטעריום — די רעד.) מ'האָט איהם געבעטען, ער זאָל אַליין אָנווייזען אויף וועלכן אופן מ'קען איהם בעצאַהלען פאַר זיין וויכטיגער הילף.

— איך וויל בלויז איין זאַך, האָט געענטפערט ד"ר ווייצמאַן, אַז די בריטישע רעגירונג זאָל געמען אונטער איהר שוץ די יעניגע פון מיין ראַסע. וואָס 'ענען צוזייט און צושפּרייט איבער דער גאַנצער וועלט, און זי זאָל זיי אומקעהרען זייער אַלטע היים.

* * *

דער צוזאָג, אַז אַזוי וועט זיין, איז גלייך געגעבען געוואָרען. און עטליכע וואָכען שפּעטער איז רעדאגירט געוואָרען די בעריהמטע באַלפור־דעקלאַראַציע. אין דער דעקלאַראַציע האָט דער ענגלישער אויסערן־מיניסטער, צו יענער צייט לאָרד באַלפור, גענומען אין פייערליכע ווערטער די התחייבות צוריקצושטעלען אין דער „היסטאָרישער פּאַלעסטינע" די יודישע היים, אין פאַל אויב ענגלאַנד און איהרע פערבינדעטע וועלען זיגען. עס איז קיין ספק אַז די דערקלערונג האָט דאַמאָלס געהאַט אַ געוואַלדיגען אָפּקלאַנג און אַז זי האָט מיטגעבראַכט צו שטעלען אויף דער זייט פון די פערבינדעטע און דער עיקר אויף דער זייט פון ענגלאַנד איינע פון די גרעסטע אינטערנאַציאָנאַלע כוחות: די יודען.

ווען עס איז געקומען דער שלום, איז די התחייבות געהאַלטען געוואָרען, גאַנץ פּאַלעסטינע איז אָפּגעטיילט געוואָרען פון סיריע און איז אַנגעטרויט געוואָרען ענגלאַנד דורך אַ מאַנדאַט פון דער פעלקער־ליגע. די יודישע היים איז צוריקגעשטעלט געוואָרען און אין אַלע טיילען פון דער וועלט, האָבען זיך געבילדעט קאָמיטעטען, וועלכע העלפען די צוזייטע קינדער פון ישראל צו דערגרייכען די דאָזיגע היים. מעהר ווי 150000 יודען געפינען זיך שוין דאָרט ביים איצטיגען מאָמענט. אָבער דאָ ברעכען אויס די ערשטע צוזאַמענשטויסען. עס זענען דאָ אין פּאַלעסטינע 700000 אַראַבער. זיי האָבען זיך אַרומגעזעהען אָדער זיי האָט זיך אויסגעוויזען, אַז די פערשטאַרקטע יודישע אימיגראַציע איז פאַר זיי אַ סכנה. דער עיקר האָבען זיי מורא, אַז די ערד, וועלכע זיי האַלטען פאַר זייערע, זאָל אָפּגענומען ווערען ביי זיי. האָבען זיי זיך מיישב געווען בסוד און דער פּועל יוצא פון זייער שטילען ישוב איז געווען דער בלוטיגער אויפשטאַנד אין אויגוסט 1929, וועלכער איז אויסגעבראָכען אין צוואַנציג פערשידענע פּונקטען, איסלאַם איז אַרויס מיט מלחמה געגען ישראל...

* * *

נאָך אַ יאָהר קווענקלעניש און רעדעניש האָט ענגלאַנד אָנגענומען אַ בעשלוס: זי שטעלט זיך אויפ'ן זייט פון איסלאַם, וועלכער זיצט אויף די וועגען וואָס פיהרען קיין אינדיע. אָבער ישראל איז אויף אַלע וועגען פון דער גאַנצער וועלט — און דער עיקר אין די פעראייניגטע שטאַטען. די מאַניפעסטאַציעס, וואָס ברעכען דאָרט אויס, נעמען אָן אַ געוואַלדיגען כאַראַקטער. „מיר וועלען לערנען אונזערע קינדער", זאָגט ה' וו. פ. ראַבינאָוויטש איינער פון די פיהרערס (?) פונ'ם אַמעריקאַנער ציוניזם, צו בעטען: „אָ, גאָט, פערהאַס ענגלאַנד". מאָרגען וועלען אַלע יודען פון דער וועלט אַריינטראָגען אַנ'אַנקלאָג אין פעלקער בונד. גרויסע טעג זענען צו דערוואַרטען.

* * *

און דאָס איז דער פּועל יוצא פון ווידעס, וואָס ד"ר ווייצמאַן — נעכטען ןנאָך פּרעזידענט — האָט אין אַ פריהלינג־טאָג 1916 געמאַכט אין דאַונינג סטריט.

א געוועזענער שמש —

דער פיהרער פון יודישע אפיקורסים אין סאוויעט רוסלאנד

ער פיהרט אן די ווילדסטע אגיטאַציע געגען דער יודישער רעליגיע

דער בעקאַנטער יודישער זשורנאַליסט מ. גערץ פון ריגא בעשרייבט אויף פאָלגענדען אינטערעסאַנטען אופן דעם כאַראַקטער פון דעם געוועזענעם שמש, שלום לעווין פון האָמעל, וועלכער איז איצט דער פיהרער פון די יודישע אפיקורסים און גאָט לעסטערער אין סאָוויעט רוסלאַנד:

אין האָמעל האָט יעדער יוד געקענט שלום דעם שמש. אַ שמש ווי אַלע שמשים. אַ יוד, מיט אַ לענגליכע ברוינע באָרד, וואָס אויף איהר האָט קיינמאָל נישט גערוהט קיין קאַם און קיין שער. אַ יוד אין אַ לאַנגער קאַפּאָטע, אַנ'אויסגעקראַכענע וועלכע האָט צוליב איהרע לאַטעס געהאַט אַלע פאַרבען. זיין באָרד מיט זיין קאַפּאָטע זענען תמיד געווען געדיכט בעדעקט מיט פעדערען, מחמת זיין ווייב איז געווען א געגנזערקע — זי האָט געהאַנדעלט מיט געגנז, און ווי באַלד די ווייב איז געווען אַ געגנזערקע, איז במילא שלום געווען אַ געגנזער. האָט איהם טאַקע שטעטעל געקרוינט מיט'ן ביי־נאָמען „שלום דער געגנזער", על שם אשתו, אויף דעם נאָמען פון זיין ווייב, הייסט עס, און שלום דער שמש האָט ער געהייסען, ווייל ער איז פשוט געווען אַ שמש אין אַ מנין.

כשהשנים כתיקונן — אין די אַמאָליגע גוטע יאָהרען, איז שלום דער שמש געווען א יוד, אַ בעשיידענער, אַ צוגעלאָזטער, אַ מעורב בין הבריות. שלום האָט ליב געהאַט א וויץ און אַז ער פלעגט סוכות ברענגען דעם אתרוג אין שטוב און אַז אימיצער פלעגט איהם מיט אַ קאַטאָוועס פרעגען: ר' שלום, הלמאי איז ביי אייך אַזוי כערפעדערט די קאַפּאָטע און די שטיוועל, פלעגט שלום ענטפערען: ווייל מיין ווייב האָט אויף חנוכה געזעצט געגנז...

ר' שלום איז געווען א יוד ווי אַלע יודען, אַ שמש ווי אַלע יודישע שמשים, ביז — ביז די באָלשעוויקעס האָבען בעזעצט האָמעל. עס איז דורך אַביסעל צייט און די יעווסעקעס האָבען אָנגעהויבען צו קעמפען געגען חדרים און ישיבות. און ווי דער מנהג איז ביי די יעווסעקעס, פלעגען זיי רופען הבנים און אַנדערע כלי קודש אויף דיספּוטען. אויף אַלע דיספּוטען און אַנטי־רעליגיעזע קאַמפּאַניעס איז געווען אַנ'אָפטער גאַסט ר' שלום דער שמש. וואָס ווייטער אַלץ אָפטער ביז לסוף אין אַ שעהנעם פריהמאָרגען איז שלום דער שמש געוואָרען אַ יעווסעק און אַנ'אָנפיהרער פון אַנטי רעליגיעזע קאַמפּאַניעס. ער איז געוואָרען אַנ'„ארבקאר" (אַרבייטער קאָרעספּאָנדענט) אין דער האָמעלער צייטונג „פּאָלעסקאַיאַ פּראַוודאַ". זיין ספּעציאַליטעט איז בעשטאַנען דער עיקר אין קאַמף געגען ישיבות, רבנים און חדרים. אַז עס פלעגט קומען פּסח איז שלום לעווין שוין געווען דער גאַנצער אָנפיהרער פון „רויטען סדר". שלום לעווין, דער אַמאָליגער שמש, איז דאָך געווען בקי אין הלכות פּסח, פלעגט ער מאַכע זעהר צונויף קומען די יעווסעקעס אויף דורכצופיהרען דעם „רויטען סדר", זיי געלערענט ווי מען דאַרף אָפּגיסען די „מכות" און דערביי עס איבערלעגען אויפ'ן נייעם שטייגער. אָבגיסען פון כוס און דערביי זאָגען: „נעפּ" — אַ מכה, לייכטע ספּעקולאַציעס — אַ מכה א.א.וו.

פאַר יום כפור איז שלום לעווין שוין געווען דער מנהיג פון „יאָמקי־פערניק" און אַכטונג געבען, אַז די אַלע וואָס זענען אין פּראָפעסיאָנעלען פעראיין זאָלען נישט פאַסטען, נישט געהען חס וחלילה אין שול א. אַז. וו.

בעת אין האָמעל איז פאָרגעקומען דער בעקאַנטער פּראָצעס געגען רב באַרישאַנסקי (וועלכער געפינט זיך איצט אגב אין ניו יאָרק), איז שלום לעווין, דער אַמאָליגער שמש, געווען איינער פון די מיטגלידער פון פּרעזידיום פון „רעוואָטריבונאַל"). בשעת הרב באַרישאַנסקי איז מיד געוואָרען צו שטעהן אויפ'ן פּראָצעס און געבעטען מען זאָל איהם ערלויבען זיך צוצוזעצען, איז געגען דעם געווען דער מיטגליד פון פּרעזידיום שלום לעווין, וועלכער איז אַמאָל געווען דער בית־דין־שמש ביים אָנגעקלאָגטען רב. אָט דער זכות, וואָס שלום לעווין איז אַמאָל געווען דער בית דין שמש ביים רב באַרישאַנסקי, איז דער רב והגביר וואָס בייגעשטאַנען און שלום לעווין האָט מיט רוגזה אויסגעשריען: „ניין, איהר קענט שטעהן"!

דער ערשטער אַרטיקעל פון שלום לעווין האָט זיך בעוויזען אין „פּאָלעסקאַיאַ פּראַוודאַ" אונטער'ן נאָמען „פינאַנדעל אבראַטי וונימאַניע!" (פינאַנץ אָפּטיילונג, גיב אַכטונג). אין דעם אַרטיקעל האָט דער מחבר אויפמערקזאַם געמאַכט דער פינאַנץ אַבטיילונג, אַז גרויסע סוחרים, ראַפינירטע ספּעקולאַנטען דרעהען זיך אַרויס פון שטייערען (דערביי האָט דער מחבר אָנגערופען יודישע פאַמיליען נעמען), און אין דער זעלבער צייט רייסט דער פינאַנץ אינספּעקטאָר גרויסע שטייערען פון אָרימען פּראָלעטאַריער א. אַז. וו. אין לאַנד פון די סאָוויעטען האָט שלום לעווין געשריבען, מוז איינמאָל פאַר אַלע מאָל געמאַכט ווערען א סוף צו דער הערשאַפט פון בורזשוי „רב און גלח" און נאָך און נאָך.

דאָס איינציגע וואָס ביי שלום לעווין איז געבליבען אַלס זכר פון זיינע אַמאָליגע שמשות, איז די לענגליכע ברוינע באָרד. די הלבשה פון שלום לעווין איז היינט גאָר אַנ'אַנדערע ווי אַמאָל. אַנשטאָט א זשופּיצע — אַ סאָוויעטישער פּרענטש, אנשטאט די שטיוואלעס — לייכטע שטיוועלעך, די באָרד האָט ער געלאָזען, מעהר נישט אַביסעל אַרומגעפּוצט און אַרומגעשאָרען.

היינט געפינט איהר דעם נאָמען פון שלום לעווין זעהר אָפט אין „אַקטיאַבער" און אין „עמעס". שלום לעווינ'ס קאָרעספּאָנדענציעס און אַרטיקלען שלאָגען אַ רעקאָרד אין זייער אמונה־פּרעסעריי אפילו אין לאַנד פון די סאָוויעטען.

שלום לעווין איז געוואָרען דער פערביסענסטער גרויס־יעווסעק, און זיין גאַנצע גאַל און לעבער שפּייט ער אויס אין קאַמף געגען דער יודישער אמונה. ערב אַ יודישען יום טוב בעווייזט זיך, פון די ערשטע דער געוועזענער שמש, וועלכער קלינגט אין די געוואַלד־גלאָקען און רופט דיין עולם צו שטורמען די העשטלען פון דער יודישער אמונה.

די אַפּאַטיע מוז אויפהערן!

אויב מ'זאָל אורטיילן לויט דער אַטמאָספערע און די שטימונגען, וואָס הערשן אין אַ גרויסן טייל פון דער געזעלשאַפט, איז שווער זיך פאַרצושטעלן, אַז די וואַהלען צום סיים וועלן פאָרקומען שוין אין צוויי וואָכן אַרום. אין דער געזעלשאַפט הערשט כמעט נאָך אַ פולע אַפּאַטיע לגבי דעם אַקט, וועלכער דאַרף דאָך מיט זיך פאָרשטעלן אַ ווענדפּונקט אין דער געשיכטע פון דער אויפגעלעבטער פּוילישער מלוכה. די געזעלשאַפט אינטערעסירט זיך ווייניג מיט די וואַהלען, גלייך ווי די וואַהלען וואָלטן איהר גאָרנישט אָנגעגאַנגען. פאַרוואָס דאָס איז אַזוי — וועגען דעם וואָלט מען געקאָנט פיל רעדן.

אויף וויפיל אָבער אָט די אַפּאַטיע אין דער פּוילישער געזעלשאַפט איז אין אַ געוויסער מאָס פאַרשטענדליך, הגם פון אַלגעמיינעם מלוכה־שטאַנדפּונקט זעהר בעדויערליך, לאָזט זיך דער אינדיפערענטיזם פון דער יודישער בעפעלקערונג צום פאַרשטעהענדיגען וואַהל־אַקט און צו די וואַהל־פראַגען ערקלערען מיט דער שווערער ווירטשאַפטליכער סיטואַציע, וועלכע איז אויף געוויסע געביטען ממש אַ פאַרצווייפעלטער. די דאָזיגע לאַגע פאַרכאַפּט אַזוי ווייט די מוחות און דעם אינטערעס, אַז די פּאָליטישע אַקטועלקייט קומט כמעט נישט צום אויסדרוק.

פון מצב פון אָט דער גלייכגילטיגקייט און אינדיפערענטיזם דאַרף מען אַרויסרייסן די יודישע געזעלשאַפט אין משך פון דער גאָר קורצער צייט, וועלכע איז נאָך געבליבען אין רשות פון די יודישע פּאָליטישע גרופּירונגען ביז צו די וואַהלען.

דער פּוילישער וועהלער האָט פאַר זיך צו לעזען אַ פראַגע, וועלכע איז אויסערגעוועהנליך שווער און גלייכצייטיג לייכט: די פראַגע איז, צי זאָל ער אָפּגעבען זיין שטימע פאַר דער סאַנאַציע, אָדער פאַר דער אָפּאָזיציע. א חוץ אייגענטליך די קאָמוניסטען, וועלען אַלע פּוילישע וועהלער, אויף וויפיל זיי וועלען נישט חעלען אין דעם טאָג פון די וואַהלען בלייבען אינדערהיים, (דאָס איז דער בעקוועמסטער, אָבער צוגלייך אַמוועניגסטען בירגערליך: פּאָליטישער וועג) מוזען זיך דעצידירען אויף איינס פון די בידע: אָדער פּילסודסקי, אָבער די אָפּאָזיציע געגען פּילסודסקי'ן. אויבען אויף ווייזט אויס, אַז די פראַגע איז זעהר לייכט און נישט קאָמפּליצירט, פאַקטיש איז זי בעדייטענד שווערער, איידער דאָס שטעלען פאַר די פּובליציסטען און אַגיטאַטאָרען פון בידע צדדים. די איצטיגע לאַגע איז, ווי איין פּובליציסט האָט זיך אויסגעדרוקט, אַ טראַגישע, ווייל דער טראַגיזם בעשטעהט דערין, וואָס בידע צדדים, וועלכע זענען אַנגאַזשירט אין קאָנפליקט, זענען סובּיעקטיוו טיף איבערצייגט, אַז זיי זענען גערעכט.

דערמיט, וואָס די יודישע פּאַרטייען טרעטען אַרויס מיט אייגענע בעזונדערע ליסטעס, איז די לאַגע פון יודישען וועהלער אין אַ גרויסער מאָס פאַרלייכטערט געוואָרען, ער, דער יודישער וועהלער וועט נישט שטעהען פאַר דעם טראַגישען אויסוואַהל: פּילסודסקי אָדער דאַשינסקי, סאַנאַציע, אָדער אָפּאָזיציע, וועלכע בעקעמפען זיך געגענזייטיג.

נישט די יודען זענען שולדיג, וואָס צו דער אָפּאָזיציע געהערען די רעאַקציאָנערע כאַדעציע און ענדעציע, און זיי זענען אויך נישט שולדיג דערין, וואָס אַפילו די אַזויגערופענע פּוילישע דעמאָקראַטישע גרופּירונגען האָבען קיינמאָל נישט בעפּרובט אויף אַן ערנסט ריהרען פון אָרט די יודען־פראַגע, נישט בלויז אין דער ריכטונג די פראַגע צו לעזען, נאָר אַפילו צו לינדערען.

די יודען אַלס נאַציאָנאַלע מינדערהייט מיט אַ ספּעציפישען ווירטשאַפטליכען בוי און מיט ספּעציפישע בעדערפעניסען מוזען האָבען אין קינפטיגען פּוילישען פּאַרלאַמענט אַן אייגענע פאָרשטעהערשאַפט, וועלכע זאָל קעמפען פאַר דער יודישער גלייכבערעכטיגונג און פאַר די ברענענדיגע נויטען פון דער יודישער געזעלשאַפט.

אויב אָבער עס זאָל ווייטער בלייבען דער מצב פון גלייכגילטיגקייט, וואָס הערשט ביז איצט, שטעהן די געצעהלטע מאַנדאַטען, אויף וועלכע די יודען קאָנען רעכענען, אין אַ גרויסער געפאַהר און עס איז די העכסטע צייט, אַז דער צושטאַנד פון אַפּאַטיע זאָל פאַראיבער און אַז די וואַהלען צום סיים זאָלען אויף דער יודישער גאַס בעקומען די חשיבות, וועלכע דער דאָזיגער וויכטיגער פּאָליטישער אַקט פאַרדינט.

נ. ד.

Dr. Różaner
ספּעציאַליסט פון הויט און ווענערישע קראַנקהייטען און קינדערלאָזיגקייט
נאַרוטאָוויטשאַ 9, טעלעפאָן 128-98
נעמט אָן פון 8–10; 5–8 אָוונט
ספּעציעלער וואַרטע־זאַל פאַר פרויען

דער פּאָליטישער מאָמענט

מאַקדאָנאַלדס קאַבינעט אין דער נייער סעסיע פון פּאַרלאַמענט

די סעסיע פון ענגלישען פּאַרלאַמענט האָט זיך געעפענט, די יודישע עפענטליכקייט, וועלכע איז אויפגערודערט און עמפּערט פון דער לעצטער דעקלאַראַציע פון דער ענגלישער רעגירונג וועגען ארץ ישראל, האָט מיט שפּאַנונג ערוואַרט די סעסיע. קודם כל האָט מען זיך געריכט, אַז אין דער טראָן־רעדע פון ענגלישען קעניג וועט אויך בערירט ווערען די פּאַלעסטינער־פּאָליטיק. דאָס איז נישט געשעהן, דער פּרעמיער מאַקדאָנאַלד אָבער האָט אין זיין רעדע ערקלערט, אַז אין דער פּאַלעסטינער־פראַגע וועט די ענגלישע רעגירונג האַנדלען אין הסכם מיט'ן מאַנדאַט און מיט די פאַרפּליכטונגען לגבי דעם פעלקער־בונד, דאָס לעצטע „ווייספּוך“ בעווייזט, ווי אַזוי די איצטיגע רעגירונג טייטשט אויס איהרע פליכטען.

די רעפּאַטע אַרום מאַקדאָנאַלדס ערקלערונג וועגען דער ארץ־ישראל־פּאָליטיק פון דער רעגירונג האָט זיך שוין אָנגעהויבען, און די רעפּאַטע בעווייזט, אַז עס זענען פאַראַן אין ענגלאַנד פּאָליטיקער, וואָס גיבען זיך אָפּ אַ דין וחשבון וועגען דעם ברוך אין דער ענגלישער טראַדיציע, וועלכע ס'איז בעגאַנגען מאַקדאָנאַלד — פּאַספילד'ס רעגירונג. עס האָבען גערעדט לאָרד רידינג און לאָיד דזשאָרדזש וועלכע האָבען אָנגעוויזען אויף דער שאַרפער רעאַקציע, וועלכע מאַקדאָנאַלדס שריט האָט אַרויסגערופען און אויף די קאָנסעקווענצען, מיט וועלכע עס דראָהט דאָס ברעכען דאָס וואָרט און נישט האַלטען די אינטערנאַציאָנאַלע פאַרפּליכטונגען.

פאַר אונז יודען פאָלק האָט אַ גרויסען אינטערעס דער מצב פון מאַקדאָנאַלדס קאַבינעט, וועלכען ס'איז אויסגעקומען צו בעגעהן דעם שלים־מזל'דיגען שריט פון ברעכען דאָס צוגעזאָגטע וואָרט לגבי די יודען און אָפּשטעלען אַקעגען זיך די יודישע עפענטליכע מיינונג אין דער גאַנצער וועלט.

דער פּאַרלאַמענט האָט צו ערלעדיגען פיר זעהר וויכטיגע געזעץ־פּראָיעקטען: אַגראַר־געזעץ, געזעץ וועגען העכערען דעם שול־עלטער ביז 15 יאָהר, 3) וועגען ערד פאַר אַרבייטסלאָזע און 4) געזעץ וועגען פאַרלייכטערען דאָס צאָהלען [illegible]. יעדער פון די געזעצען קאָן אַרויסרופען הייסע דעבאַטען און 2 פון זיי האָבען אַ בפירושע מעהרהייט געגען זיך.

מאַקדאָנאַלדס קאַבינעט האָט נישט קיין מעהרהייט אין פּאַרלאַמענט. פאַר דער ערעפענונג פון פּאַרלאַמענט האָט מאַקדאָנאַלד געפיהרט אונטערהאַנדלונגען מיט לאָיד דזשאָרדזש'ן אַלס דעם פיהרער פון די ליבעראַלען. בײדע צדדים זענען געווען גרייט אויף הנחות, אָבער ביז צו אַ געוויסער גרענעץ, ווייל מאַקדאָנאַלד'ן שטעהען אין וועג די לינקע רעפּרעזענטאַנטען פון זיין פּאַרטיי, וועלכע פילדען מיט זיך אַ גרופּע, נישט קיין קלענערע, ווי די ליבעראַלע פראַקציע אין פּאַרלאַמענט און קאָנען אַרויסטרעטען געגען מאַקדאָנאַלד'ן גופא, אויב ער וועט געהן אויף ווייטע קאָמפּראָמיסען לגבי די ליבעראַלען.

דער גורל פון די פיר געזעצפּראָיעקטען איז נישט קיין זיכערער, און עס קאָן זיך לייכט מאַכען אין פּאַרלאַמענט אַזאַ פאַל, אַז דער קאַבינעט, וועלכער האָט גערעכענט נאָך לאַנג צו עקזיסטירען, זאָל פּלוצים פאַלען.

איינע פון די שטרויכלונגען, אויף וועלכע עס קאָן זיך אויסגליטשען די אַרבייטער־רעגירונג, איז די „סאָוויעטען־פראַגע“. אין די ענגלישע האַפענס געפינען זיך און האַלטען אין איין אָנקומען דאַמפּפערס מיט רוסישער תבואה.

ענגלאַנד שטעהט פאַר צוויי פאַקטען: 1) די תבואה איז צוגעגאַנגען פון די רוסישע פויערים, 2) די רוסישע תבואה, וואָס ווערט אין ענגלאַנד פאַרקויפט לויט זעהר נידריגע פּרייזען, רואינירט די ענגלישע פאַרמערס. די אַרבייטער־רעגירונג וואָלט וועלען די דאָזיגע פאַקטען פאַרשווייגען, אָבער די לינקע רעפּוטאַטען דערמאָנען וועגען דעם אָהן אויפהער. זיי האַלטען, אַז דעם ענגלישען קאָנסומענט דאַרף נישט אָנגעהן פון וואַנען עס שטאַמט דאָס ברויט. וויכטיג איז, אַז דאָס ברויט איז ביליג, און יעדער ענגלענדער קאָן זיך קויפען ברויט לויט די פּרייזען, וואָס זענען פאַר איהם צום בעקוועמסטע.

„אַ טייל פון דער ענגלישער פּרעסע, — בעקלאָגט זיך דער אָרגאַן פון לינקען אַרבייטער־פליגעל „ריינאָלדס אילוסטרירטער ניוס“ — יאָמערט צוליב דעם, וואָס פון רוסלאַנד פיהרט מען קיין ענגלאַנד ביליג ברויט. די דאָזיגע צייטונגען געהט נישט אָן, וואָס מ'עקספּלואַטירט די באַלעבאַטים אויפ'ן ברויט. זיי געהט נישט אָן, וואָס ענגלישע דאַמפּערס פאַרדינען ביים ברענגען רוסישע תבואה. די שרייענדע ענגלישע פּרעסע איז גלייכגילטיג צו דעם, וואָס איצט ווערען געעפענט נייע גרויסע רוסישע מערק פאַר אונזערע סחורות. די ענגלישע צייטונגען, וועלכע עמפּערען זיך איצט געגען אַריינפיהרען ביליג רוסיש ברויט קיין ענגלאַנד, פאַרפאָלגען בלויז אַ פּאָליטישען ציל: זיי ווילען זיך דערשלאָגען צו אַ באָיקאָט פון די רוסישע סחורות“.

מעגליך, אַז אין פּאַרלאַמענט וועט די פראַגע וועגען ביליגען רוסישען ברויט אין ענגלאַנד בעקומען אַן אַנדערע בעלייכטונג. דאַן קאָנען די געזעצפּראָיעקטען, וואָס זענען אַריינגעטראָגען געוואָרען דורך מאַקדאָנאַלדס רעגירונג, זיך אַרויסווייזען פאַר אומנוציג, ווייל די רעגירונג וועט פאַלען. ס'איז אָבער אויך מעגליך, אַז לאָיד דזשאָרדזש און זיין ליבעראַלע גרופּע וועלען זיך שטעלען אין שוץ פון דער אַרבייטער־רעגירונג, און לאָיד דזשאָרדזש'ס רעדנער־טאַלאַנט וועט ווידעראַמאָל אָפּראַטעווען די לייבאָר־רעגירונג.

דער מאָמענט פון רוסישען האַנדעל און רוסישען דומפּינג אין ענגלאַנד איז בלויז אַ פּרט, אויף וועלכען מאַקדאָנאַלדס רעגירונג קאָן ריזיקירן פאַלען, עס זענען פאַראַן אַ גאַנצע ריי אַנדערע ערנסטע און שווערע פּראָבלעמען, פון וועלכע די ענגלישע רעגירונג קאָן זיך נישט אַרויסוויקלען. דאָס איז קודם כל די פראַגע פון אַרבייטסלאָזיגקייט, וועלכע טראָגט אין ענגלאַנד אַ טראַגישען, כמעט האָפענונגסלאָזען כאַראַקטער. לויט די לעצטע ציפערן בעטרעפט די אַרבייטסלאָזיגקייט 2 מיליאָן מיט 200 טויזענד מאַן, ד. ה. בלויז אין לעצטען יאָהר איז די צאָהל אַרבייטסלאָזע געשטיגען אויף אַ מיליאָן, דאָס איז אַ פּראָבלעם, וואָס שטעלט פאַר יעדער רעגירונג אין ענגלאַנד און בפרט פאַר דער לייבאָר־רעגירונג די גרעסטע שוועריגקייטען.

און אויב די רעגירונג האַלט זיך ביז איצט, איז עס דערפאַר, ווייל זי שטיצט זיך אויף אַ געוויסען זייל. דער זייל, אויף וועלכען עס האַלט זיך די רעגירונג פון מאַקדאָנאַלד'ן, איז די שוואַכקייט פון די אַנדערע פּאַרטייען, עס איז נישטאָ קיין איין פּאַרטיי, וועלכע זאָל פיהלען הינטער זיך אַ קראַפט: די פּאָזיציע פון מאַקדאָנאַלד'ן איז שוואַך, אָבער נישט שטאַרקער זענען אויך די קאָנסערוואַטיווע פּאַרטיי.

פּ. ב.

אהן אילוזיעס

פון לעא העניג

מען האָט לעצטענס ווידער אָנגעהויבען רעדען אַ סך וועגען יודען, אַנטיסעמיטיזם און דער יודען־פראַגע — האָט אָט דער ווי פּלוצלונג אויפגעוועקטער אינטערעס צו דער „אַלטער“ פאַרשאַלטענער יודען־פראַגע“ גאָר קיין שייכות נישט מיט דעם לעצטען געפעהרליכען פּאָליטישען קריזיס אינ'ם ציוניזם אין פּאַלעסטינא?

איז עס בלויז אַ צופאַל אָדער ס'איז פאַראַן אַן אינערליכע נאָר פאַרהוילענע סמיכת הפרשה די צוויי ערשיינונגען?

דער פּאָליטישער ציוניזם און ממילא שוין די יודישע אַרבייט אין פּאַלעסטינא האָט לעצטענס בעקראָגען אַ שטאַרקען קלאַפּ, האָט דאָס נישט אינג דירעקט און אינסטינקטיוו געווירקט אַז מען זאָל ווידער אָנהויבען רעדען וועגען יודען, דער יודען־פראַגע און אויך גאַנץ הויך און אָפען וועגען אַנטיסעמיטיזם.

אויבערפלעכליך געקוקט זעהען זיי אויס ווי גאַנץ בעזונדערע נישט אָפּהענגיגע פון אַנאַנדער ערשיינונגען. אָבער, סאָציאַלע ערשיינונגען ווי ווייט אַפילו זיי זאָלען נישט זיין איינע פון דער צווייטער האָבען זייערע אינערליכע פסיכישע אַסאָציאַציעס, פון ווייטען ווירקען זיי, רעפלעקסירען זיי איינע אויף דער אַנדערער, רופען אַרויס און שטאַרקען איינע די צווייטע.

ס'איז אמת: די גאַנצע וועלט, די גרויסע וועלט האָט זיך זעהר וועניג אינטערעסירט מיט דער יודישער פּאַלעסטינא — אַלענפאַלס פיל וועניגער ווי זי האָט זיך געדאַרפט אינטערעסירען — אָבער דאָך האָט די גרויסע וועלט „געוואוסט“ אַז אַ „יודישע היים“ אין פּאַלעסטינא בויט זיך און מיט דער הילף פון גרויס־בריטאַניען און אפשר אויך אין די אינטערעסען פון גרויס־בריטאַניען.

און ווי וועניג און קליין דאָס „וויסען“ איז נישט געווען, און ווי אילוזאָריש די יודישע פּאַלעסטינא איז נאָך געווען, האָט עס דאָך געגעבען אַ געוויסען פּרעסטיזש די יודען אין אַלע לענדער פונ'ם גלות, אין אַלע לענדער וואו זיי געפינען זיך.

און דערפאַר אפשר האָט מען אויפגעהערט — פון דער באַלפור־דעקלאַראַציע אָן ביז לעצטענס — צו רעדען וועגען דער יודען־פראַגע.

אַנטיסעמיטישע אויסברוכען זענען געווען, פאַרשטעהט זיך; אָבער די וועלט־פּרעסע האָט זיך עפענטליך און דירעקט נישט אַזוי בעשעפטיגט מיט יודען און דער יודען־פראַגע ווי זי טוט עס אַצינד, און ווי זי האָט עס געטון איידער דער ציוניזם איז „פאַרווירקליכט“ געוואָרען.

די פּאָליטישע וועלט איז אַ אילוזאָרישע וועלט:

ענגלאַנד האָט צוגעזאָגט יודען „אַ נאַציאָנאַלע היים“ אין פּאַלעסטינא און אָט דער צוזאָג — די באַלפור־דעקלאַראַציע — האָט שוין געגעבען אַ שטיקעל פּרעסטיזש, עפּעס ווי אַ שטיקעל מאַכט דעם יודישען פאָלק.

עפּעס ווי דער „צוזאָג“ וואָלט זיי, די יודען געשטעלט נאָהענט אויב נישט אין איין קלאַס מיט די ניי אויפגעקומענע קליינע פעלקער מיט וועלכע דער ווערסאַילער שלום האָט די וועלט בעגליקט.

יודען, די יודען־פראַגע, אָה דיי בויען דאָך אַ נאַציאָנאַלע היים אין פּאַלעסטינא און אונטער דעם שוץ פון דער גרעסטער וועלט־אימפּעריע.

אַפילו נישט ציוניסטען מוזען דאָך צוגעבען, אַז די באַלפור־דעקלאַראַציע האָט אַביסעל אויפגעהויבען דעם פּרעסטיזש פונ'ם יודישען פאָלק אַלס אַזעלכעס.

ס'איז געווען קליין, ס'איז געווען אָרים, אָבער פאַר אַ פאָלק וואָס האָט אַלס אַ פאָלק קיינמאָל קיין מאַכט און פּרעסטיזש נישט געהאַט, איז דאָס געווען אַ אויפטו... אַ אילוזיע אפשר. אָבער די פּאָליטישע וועלט איז אַ וועלט פון אילוזיעס און רעכענט זיך אויף איהר צינישען שטייגער מיט זיי.

ענגלאַנד האָט מיט דער צושטימונג פונ'ם פעלקער־בונד צוגעזאָגט די יודען פּאַלעסטינא — און די וועלט־פּרעסע, די גרויסע עפענטליכע מיינונג, האָט אויפגעהערט צו דעבאַטירען די יודען־פראַגע. מען האָט גערעדט וועגען ציוניזם פאַר און געגען, אָבער נישט וועגען דער יודען־פראַגע אַזוי ווי איצט.

גלייך ווי דאָס יודישע פאָלק וואָלט שוין געוואָרען אַ שטיקעל מאַכט, גלייך ווי מיר וואָלטען שוין געהאַט אייגענע קאָנסולאַטען און אַמבאַסאַדאָרען „ערגעץ“ וואָס וואָלטען געקענט פּראָטעסטירען און ווירקען.

און איצט: מען רעדט שוין ווידער אַזוי אָפט און אָפען וועגען דער יודען פראַגע. אָט ווי אין די גוטע אַלטע צייטען איידער דער ציוניזם איז נאָך פאַרווירקליכט געוואָרען.

פאַר וואָס איז פּלוצלינג בענייט געוואָרען דער אינטערעס צו דער פראַגע? וואָס האָט פאַרורזאַכט די רעאַקציע?

איז עס נישט אַמאָל ווייל די שאַנסען אויף אַ יודישער נאַציאָנאַלער היים אין פּאַלעסטינא זענען געוואָרען שוואַכער?

נישט פון דער יודישער, ציוניסטישער זייט: די יודען, די ציוניסטען זענען ווייטער גרייט אָנצוגעהן מיט דער וואונדערבאַרער בויענדער אַרבייט אין פּאַלעסטינא; נאָר ענגלאַנד'ס צושטימונג איז געוואָרען אַ סך שוואַכער און צווייפעלהאַפט.

די וועלט זעהט, אַז ענגלאַנד האָט ווי חרטה אויף איהר ברכה; די וועלט זעהט אַז די פליגלען פון דער מעכטיגסטער אימפּעריע שיצען שוין נישט אַזוי ווי פריהער דעם נאַציאָנאַל יודישען עקספּערימענט אין פּאַלעסטינא. דער בריטישער לייב האָט אָפּגעקעהרט דעם קאָפּ פון דער יודישער פּאַלעסטינא און קוקט אָנגעשטרענגט „ערגעץ אַנדערש“. און די וועלט זעהט עס, פיהלט עס.

און דער יודישער פּרעסטיזש איז ווידער שטאַרק געפאַלען. אויב די באַלפור דעקלאַראַציע האָט דעם יודישען פאָלק געגעבען אַ אילוזיע פון אַ שטיקעל מאַכט, ווערט די מאַכט איצט געמינערט ביסלעכווייז.

אויב די באַלפור־דעקלאַראַציע איז געווען אַ נאַציאָנאַל יודישער זיג, זענען די לעצטע אָבשוואַכונגען, ריקצוגען פון דער דעקלאַראַציע נאַציאָנאַל יודישע מפּלות.

אָבגעשוואַכטע פעלקער אַטאַקירט זיך גרינגער. און מען רעדט שוין ווידער פון דער יודען־פראַגע. מיט גיפט, אָדער מיט סימפּאַטיע, אָבער זעלטען מיט קאָנסטרוקטיווע טענדענצען.

די באַלפור־דעקלאַראַציע האָט ווי פאַרשלייערט פאַר דער וועלט די יודען־פראַגע. דער שלייער פאַלט אַראָב און דאָס נאַקעטע, טרויעריג און אומגליקליך פּנים האָט זיך ווידער בעוויזען.

די יודען־פראַגע האָט ווידער אויפגעלעבט אין דער גאַנצער נאַקעטקייט און טראַגישער גרויסקייט.

ווי אילוזאָריש די ביז איצטיגע ציוניסטישע זיגען זענען געווען — לויט דער מיינונג פון סקעפּטיקער און אַנטי־ציוניסטען — ווערט אָבער זייער ווערט אַלץ גרעסער און גרעסער אַצינד ווען די אילוזיעס הויבען אָן צורינען ווערען.

אויסער האָפענונגען און ענערגיע האָבען די אילוזיעס געגעבען דעם יודישען פאָלק אַ שטיקעל פּרעסטיזש און אויך אַ שאָטען פון מאַכט.

און איצט ווערט אויך אָט דער וואַרימער שאָטען קיהלער. דער בעוואוסטזיניגער אַנטיסעמיטיזם הויבט דעם קאָפּ; אָז ווער האָט דאַכט זיך ביז לעצטענס זיך ווי געשעמט אויב נישט מורא געהאַט הויך צו רעדען.

דער הפקר בעצוג צו יודען און דער יודען־פראַגע קעהרט זיך ווידער אום.

מען מעג שוין עפּעס ווידער בפרהסיה אַטאַקירען יודען אַפילו אין די קולטורעלע לענדער.

„ענגלאַנד האָט לעצטענס צוגענומען דעם אינטערעס פון דער יודישער נאַציאָנאַלער היים אין פּאַלעסטינא“, — האָט אָט דער לעצטער [illegible] נישט אַרויסגערופען אומבעוואוסט צי האַלב בעוואוסט אָט די אַלע די בענייטע טענות וועגען דער יודען־פראַגע און אַטאַקעס אויף יודען?

עפּעס ווי אין דעם ערשטען וואָלט געווען אַ שטומער פּאַסיווער הכשר אויפ'ן צווייטען.

דער פּאָליטישער ציוניזם לעבט איצט איבער אַ זעהר שווערען קריזיס; איז די יודען־פראַגע ווידער אַרויף אויפ'ן סדר היום.

יודיש / פון י. י. סיגאַל

געווידמעט זלמן רייזענען

אַמאָל גלויבט זיך עס פשוט נישט, אַז עס איז פאַרהאַן אַזאַ ענין וואָס הייסט שפּראַכען־פּאָליטיק ביי אונז. מען פאַרגעסט אָן דעם, מען פאַרגעסט אין דער גאַנצער ליטעראַטור־מלחמה צווישען די צוויי שפּראַכען, די ימ'ען טינט, וואָס האָבען פאַרפליצט דאָס „פעלד" און די פענעס וואָס האָבען זיך געפיילעכבויגענט אין דער הויך איבער די דאָזיגע צוויי לאַגערן: יודיש און העבּרעאיש, דאָס לשון־קודש'ייגע, וואָס האָט אונז ענטקעגענגעקלונגען מיט'ן ערשטען טריט אין חדר, מיט'ן ערשטען מאַמענדיג פרומען מודה־אני איינדערפריה — ווער האָט דען געטראַכט דערפון, אַז עס האָט וועלכעס עס איז אַנדער שייכות אויסער צו דעם אַרומיגען, צום גאַנצען לעבען פון וועלכען מיר זענען אַרויסגעוואַקסען און אין די אויערן פאַרנומען די ערשטע צאַרטע קלאַנגען פון טאַטע און מאַמע. וואָס איז מודה אני, יודיש אָדער העבּרעאיש? וואָס האָט די גוטע פרומע מאַמע געקאָנט אָדער געוואוסט צו דערצעהלען וועגען דעם? דאָס זענען מיר, מיר, שנעקעס, וואָס האָבען זיך גענומען זשמורען די אויגען ענטגעגען דער „זון" פון דער השכלה, דאָס זענען מיר, וואָס האָבען גענומען שטעלען טראָפּ, גערומען, צוטיילען, צופּלעכטען, צונעמען און אָפּצוברעכען, און מיר האָבען נאָך עד היום נישט אויפגעהערט אָט די נויטוועדיגע... צושטערונגס־אַרבייט צוליב אויפבוי, גענומען אַרויסגנב'ענען זיך פון דער ירושה אָדער אַרויסשטעלען די ירושה אינדרויסען און אונז אַרט נישט וואָס עס ווערט פון איהר. מיר האַלטען זיך אין בעגייען — קיינמאָל קאָנען מיר נישט טראָגען אויף זיך דאָס אַלטע, דאָס חשוב'ע, דאָס עכטע וואָס האָט זיך גענומען איינוואַקסען אין אונז לייב און בלוט און אונזער בלוט האָט זיך אָנגעהויבען איינלעבען אין דעם. מיר האָבען נישט קיין צייט, מיר מוזען אונזער לעבען מאַכען גלות'דיגער ווי עס איז. פאַרהאַן ביי אונז אַזעלכע וואָס פרעהען זיך דערמיט, וואָס מיר וועלן אָפּט איבער די שפּראַכען. זיי נעמען זיך וועניג צום האַרצען — אָנגעטון אַ שפּראַך אויף זיך, איינגעטראָגען זיך אין איהר, 3-4-5 הונדערט יאָהר, וואָסער דאגה און אחריות דאַרף מען דען פיהלען צו איהר. ס'איז דאָך נאָכאַלעמען א פרעמד מלבוש, קאָן מען עס גרינג אַרונטערוואַרפען פון זיך און צוריק בלייבען אין איין העמד ביז... נו. פאַרהאַן א סך שפּראַכען אויף דער וועלט, צו לייהען און זיך איבערקליידען און, נישקשה צום ערשטען מאָל וועט מען איהר, פּאַסט זי אונז טאַקע נישט אין טאַן, ס'מאַכט נישט אויס, מען וועט זיך אין איהר אַריינוואַקסען „ס'וועט זיך אויספּרעסען". און מיר'ן אויסזעהען מיט לייטען גלייך.

ס'ווילט זיך נישט רעדען וועגען דעם דאָזיגען נישט באַרמאַלען, דעם חסרונ'ייגען אין אונז. אַלע פערענטפערונגען און סיבות, אַפּאָלאָגיעס און בערעכטיגונגען וועלען דאָך נישט מילדערען דעם פיינליכען געפיהל, ווי אַזוי מען קאָן אַזוי טעאַ־עמיש קאַלט אויס'סברה'ן און גוט מאַכען ביי זיך דאָס נישט וועלען האַלטען זיך אין דער פאָרם אין וועלכער מען איז געבאָרען געוואָרען. אַ שפּראַך איז לעבעדיג און אויך דאָס דעזערטירען פון איהר בעטראַכט זיך ווי שמד. דאָס נישט לאָזען דער שפּראַך זיך אויסלעבען אין איהר שפּרודעלדיגקייט און גייסט, דאָס אוועקנעמען דעם מוט און דאָס בלוט ביי אַזוי פיל שעפערישע כחות אין פאָלק. עס שמעקט מיט שטומער קאַטאַסטראָפע און איך ווייס נישט מיט וואָס פאַר אַ האַרץ ביאַליק קאָן רעדען אַזוי אָפען וועגען אונטערגאַנג פון יודיש אין גלות (לעצטענס אין קאָוונע ביי אַ רעפעראַט). איצט אין צייטען ווען די לעצטע אָנשטרענגונגען ווערען אָנגעווענדעט צו אַ נייער אויפלעבונג. ביאַליק, וואָס זיין העבּרעאיש האָט אַ דורכאויס יודישע נשמה. דער ניגון, דאָס איבערליכע געזאַנג פון זיין ליד איז יודיש. פונקט ווי דער גמרה־ניגון איז די טיפע אויסטייטשונג פון דעם וואָרט, וואָס וואָלט נישט דערהויבען געוואָרען צו יענער אוניווערסאַלער הויך, ווען נישט די בעהויפּטונג זיינע מיט דער מעלאָדיע פון דער יודישער נשמה, דער ניגון, וואָס איז אַרויסגעדרונגען פונ'ם ישיבה־בחור'ס האַרץ, פון דער גאַס, פון דער שוועל פון קלייננעם שטיבעל און פאַרטונקעלטען אַלקער, וואו דער פרומער בחור האָט אויסגעלעבט זיין לעבען, האָט מיט זיך געהאַט זיינע בעהאַלטענע שעה'ן, שעהן פון פאַרזעגליכע צער, פאַרזעגליכע חשבונות, סודות וכענישען, פרעגענישען און חלומות. איז דען נישט ביי דעם דאָזיגען בחור געווען יודיש זיין גייסטיגע מאַמע, נישט נאָר זיין מאַמע־לשון, נאָר זיין נשמה־שפּראַך. און דורך איהר האָט ער געלערנט, און מיט איהר האָט ער פאַרבונדען דאָס אַמאָליגע, דאָס פאַרגאַנגענע, צום היינטיגען. ער האָט זיך בעגעגנט מיט דעם וואָס איז אַוועקגעגאַנגען און דאָס עבר'דיגע איז געוואָרען לעבעדיגער היינט. די אַמאָליגע לומדים מיט דער מתנגד'ישער פאַררעסענקייט, איז נישט אָנגעשטאַנען דאָס תחינה־זאָגען פון די ווייבער, זיי האָבען געקוקט דערויף מיט גרינגשעצונג און ס'איז זיי גאָרנישט איינגעפאַלען דער געדאַנק, אַז דער ניגון, דער פרומער, אויפמענשליכער ניגון מיט וועלכען זיי האָבען געלערנט איז געווען נישט קיין אַנדער זאַך, ווי אַ פערשטעלטע תחינה, זיי האָבען עס נישט געקאָנט פיהלען ווייל אין זייער אַבסטראַקטער לומדישער „אַריסטאָקראַטישקייט" האָט שוין דורכגעשנירעלט אַנ'אַדערל אַנעמישע בלויקייט, וואָס האָט זיך געווינדעלט ענטקעגען דעם פאַרביגען, פולבלוטיגען שטאַרקען עטעס צו לעבען פון פאָלק.

מילא, דער אינטעליגענט, אַלט אָדער היינטיג, קאָן נאָך אויספּשט'לען פאַר זיך אַ קולטורעלען שלל־רב, וואָס ער וועט איבערלאָזען אָדער איבערגעבען זיינע קינדער, אָבער דאָס פאָלק, דער פּראָסטער פאָלקס־מענש, אויב ער בלייבט אָהן אַ יודיש, אויב זיין שטוב ווערט לידיג און שטום און דעם יודישען קול־יעקב. (ערלויבט מיר די דאָזיגע מליצה) ווערט אָפּגעהאַקט דער אָטעם, די פּראַקטישקייט פון ידי־עשיו, די פּראָפעסיאָנעלע, קאַריעריסטישע זאַטקייט וועט קיין קולטורעלע שיינקייט נישט אַריינברענגען אין דער דאָזיגער, פאַר'ן עלטערען דור, פּוסט־געוואָרענער שטוב. און וואָס פאַר אַ פאַרוואָרלאָזטקייט א גאַנץ פאָלק בלייבט איבער, אין וואָס פאַר אַנ'אָפּגעריסענקייט, נאַציאָנאַל און וועלטלעך, עס בלייבט שטעהען. איז ער דער מענש פון פאָלק. נישט אין דער בחינה פון איינעם וואָס ביסלעכווייז ווערען אין איהם פאַראַליזירט די איברים, די הענט און פיס, און נאָר דער שטיק גוף וויל זיינע בעדערפענישען און נויטיגקייטען וואָס דאַרפען צו איהם צוגעטראָגען ווערען דורך פרעמדע הענט, זיין פער'משפט אָפּצוּוואַרפען פון זיך די אייגענע שפּראַך, און אָננעמען א פרעמדע, איז דאָס אייגענע ווי וועלען שטענדיג קצבה'דיג זיצען ביים פרעמדען טיש און — דער פּרק האָט שוין לאַנג אָנגעוויזען אויף דער טויטקייט פון אַזאַ מין עקזיסטענץ.

מיר, וואָס האָבען זיך אויסגעלעבט אין יודיש און דאָס יודישע אויפגעלעבט און תמיד אויפגעפרישט אין זיך, האָבען אין זעדער שפּראַך שוין גופא אַ היים אין דער וועלט, כאָטש אין גלות, אָבער נישט אין קיין אַרויסגעוואָרפענעם דרויסען. וואָס סוף־כל־סוף ווערען מיר, ווען די קולטורעלע וועלט זאָל אונז אָננעמען ווי ציגיינער מיט בוידען, בעטראַכטענדיג אונזער וועלט־בעוואוינטשאַפט ווי זיך

אַ מיאוסען גלות. ווי נאָהענט און ליב ארץ ישראל איז אונז, מיינט עס דען אַז מיר מוזען פאַרשווערען און קליין־מאַכען דאָס, וואָס מיר האָבען אין דער גרויסער ברייטער וועלט און מיט איהר אויפגעבויט און בעשאַפען. פון די לענדער פון דער גאַנצער ערד — קיין ארץ ישראל, עס מיינט אָבער נישט אַז עס איז דאָ אין דעם אַ מינדסטער געדאַנק, אַ קלענסטע מעגליכקייט, זיך אַרויסצוקלייבען פון דער וועלט, מיר זענען אין דער וועלט און אין דער מענשהייט אַריינגעוואַקסען מיט איהר גאַנצען לייב און לעבען. מיר האָבען זיך מיט דער וועלט, און ברייטען אוניווערסאַל־נביאישען זין, צונויפגעשמאָלצען אויף אַלערליי אופנים און ביז די טיפסטע טיפענישען, מיר האָבען איהר געגעבען און גייסטיג, עטיש, זיך איהר אָפּגעגעבען, ליידענדיג די שווערסטע קרבנות אונטער איהר רויקייט, מיר האָבען זיך מיט איהר שוין אָבער אָנגעהויבען פאַרשטעהן, מיר האָבען זיך דערנעהנטערט, אַריינגעקוקט זיך אין די פנימ'ער און אין די נשמות אַריין, און יודיש איז איינער פון די הויפּט־פאַקטאָרען פון אונזער פאַרשטענדיגען זיך מיט איהר, מיר האָבען זיך מיט יודיש אויסגעלעבט אין אַלע איהרע גרענעצען, געפיהרט מיט איהר קריג, געשלאָסען שלום, טענות געהאַט און געמאָנט אויף אונזער אייגענעם אופן. אין יודיש האָט זיך אונזער מאָדערן לעבען אין דער וועלט אויסגעפאָרמט אין אַנ'אייגנאַרטיגער עכטער פאָרם, בעקומען אַ געשטאַלט זענען אַרויסגעריסען געוואָרען פון דער טויטער אַבסטראַקציע פון אַ האַלב־אַנעמישער פאַרגייסטיגקייט.

און א ליטעראַטור, אַנ'אייראָפּעאיש־קינסטלערישע ליטעראַטור האָט אונזער יודיש־לעבען פון אַרויסגעשטראַלט, דורך וועלכער די קולטור־וועלט הויבט אונז אָן ערשט דערזעהען אין אונזער שעפערישקייט. זעהט אונז ווי אַ מאָדערן יונג זיך האַלטענדיג פאָלק, וואָס טראַכט אַפילו נישט פון אונטערגאַנג אָדער זיך אונטערגעבען אַנ'אָפּלייקענדיגער אַסימילאַציע, וואָס קרוינט זיך נישט אין אַלטע יחוס־פּאַפּירוסען, ווי הייליג און גרויס זיי זאָלען נישט זיין, זענען זיי דאָך נישט אַזוי וויכטיג ווי דער בלוטיגער... פאַקט, אַז מיר לעבען נאָך מיט אַ פולבלוטיגען היינטיגען לעבען, אַז מיר שאַפען מיט דעמזעלביגען מוט און שעפערישער פרייד, ווי די יונגסטע פעלקער אין דער וועלט. די איבערזעצונגען פון אש'ן, בערגעלסאָנען, ביאַליק'ן, שאָפּמאַגען און אַלע אַנדערע דערצעהלען פאַר זיי אונזער וויכטיגקייט, און נישט איינער פון זיי קומט און וויל אַריינגעהן אינעווייניג, אַריבערטרעטען די שוועל פון אונזער אייגענעם הויז, אין אונזער יודיש אַריין, און זעהן ווי מיר לעבען זיך אויס קולטורעל.

אין דעמדאָזיגען פערספּעקטיוו און אויסבליק ווערט בטל דער קאַמף צווישען יודיש און העבּרעאיש, דאָס וואָלט דאָך געהייסען אויך אַ קאַמף פון ארץ ישראל מיט'ן „גלות", און קאָן מען זיך דען פאַרשטעלען א מעהר־לעכערליכע זאַך. די צוויי שפּראַכען, וואָס שטאַמען פון די עסענצען פון פאָלקס־קולט, קעמפען נישט צווישען זיך, ביידע לעבען זיך אויס שעפעריש, איטליכע אויף איהר אופן. נישטאָ, אויף קיין שום ליניע קיין קאַמף צווישען לייוויק'ן און ביאַליק'ן, די וואָס זוכען זיך אַזאַ זאַך איינצושמועסען, לעבען אין פאַלשע בעגריפען וועגען דעם, וואָס הייסט שאַפען אויפ'ן ברייטען פאַרביגען פעלד פון אונזער יודישער קולטור.

אַ ליבשאַפט דאַרף פאַרפלאַנצט ווערען אין די הערצער פון דעם שוין אַביסעל דערווייטערטען יונגען דור צו אונזער שפּראַך, דורך, דעם וועט קומען א אינערליכע דערנעהנטערונג פון קינדער און עלטערן — אַ שטאַרקער צעמענט וואָס וועט גאַנצער מאַכען דאָס אַביסעל צוטרייסעלטע פאָלק דורך ביידע סיבות אין דער פרעמדער וועלט און דורך קורצזיכטיגען פאַרזעהן אין אונזער אייגענעם לאַגער.

אַנרי באַרביס / פון ערנסט טאָלער

איך וויל דאָ נישט געבען קיין קריטיק וועגען באַרביס לעבען און שאַפען, — וואָס איך וויל, — איז אַרויסזאָגען מיין אָנערקענונג צו אַ מענשען, וועלכער איז פאַר מיליאָנען אַ סימבאָל פון אַ רעוואָלוציאָנערען דיכטער, די שטים פון אמת און פון גייסט, וואָס דרינגט אַריין אין די גרעניצען פון אַלע פעלקער.

איך דערמאָן זיך, ווי אַזוי אין די יאָהרען פון די גרויסע שלאַכטען איז צו אונז געקומען זיין בוך „דאָס פייער". ווי אַזוי, דאָס בוך האָט אַריינגעדרינגען און אונזערע הערצער, געראַטעוועט פערווירטע מענשען וואָס האָבען פאַרלוירען יעדען שיין פון לעבען, — מיטאַמאָל האָט מען פאַר זיך דערזעהען די גרויסע וועלט פון אמת און ריכטיגקייט. אַ שונא איז געווען דער, וואָס האָט געשריען: אַזוי זעהט אויס די מלחמה און נישט אַנדערש! אַלץ, וואָס איהר האָט געלייענט אין די בעריכטען פון די גענעראַל־שטאַבען, אַלץ, וואָס זשורנאַליסטען האָבען איבערגעגעבען אין זייערע בעשרייבונגען איז געווען שקר וכזב. אַזוי, און נישט אַנדערש זעהט אויס די מלחמה; די געפיהרטע, אַ געטריבענע, אומשולדיגע מיליאָנען קרבנות וואָס מאָרדען איינע די צווייטע מאַכען פון זיך קריפּלס; די וואָס גלויבען אַז זיי קעמפען פאַר'ן פאָטערלאַנד און דאָך קעמפען זיי גאָר פאַר'ן וואוויל פון פאַראַזיטען, די אַלע קרבנות זענען זעהענדיג געוואָרען און געווען גרייט אויף אַ ברודערליכען אופן אומאַרמען איינער דעם צווייטען, אָבער זיי האָבען זיך גאָר געווענדעט געגען דעם שונא, און טוט ווי עס האָט געטון קאַרל ליבקנעכט, וועמענס שטימע אַפילו דער קבר פון תפיסה האָט נישט געקענט פאַרדעקען.

פון דאַן אָן איז אונז דער נאָמען אַנרי באַרביס זעהר טייער.

באַרביס איז געבוירען דעם 17־טען מאַי 1875 אין דער פראַנצויזישער שטאָט אסניער, האָט אָנגעהויבען אַלס „ריינער" דיכטער, ער האָט געשריבען פערזען, וואָס האָבען איהם פערשאַפט כבוד, אָבער באַלד האָט ער אָנערקענט, אַז קיינער האָט נישט קיין רעכט צו בעהאַנדלען דאָס לעבען פון טרייסטלאָזע מיליאָנען מענשען מיט אַ פאַנטאַסטישער געוויסענלאָזיגקייט פון אַבסאָלוטע דיכטער. אויך אין איהם איז געווען דער בליק פאַר'ן ניואַנס, מיט וועלכען עס נעמט זיך איבער דער עסטעט, אָבער ער האָט בעטאָנט, אַז עס זענען פערהאַן צייטען, ווען עס איז פערברעכעריש בלויז זעהן און פאַרמעווען ניואַנסען וואָס אילומינירען דאָס לעבען, ניואַנסען, וואָס ווילען מיט די שאָטענס פון פריה־מאָרגען און בין־השמשות פאַרדעקען די העסליכע קלאָרקייט פונ'ם טאָג. צוליב פעראַנטוואָרטליכקייט וועגען איז ער געוואָרען אויס עסטעטיזירענדיגער ליטעראַט. ליטעראַטור איז פאַר איהם געוואָרען נישט בלויז א שפּילעריש בילד, זי איז פאַר איהם געוואָרען א קעמפערישע פערפליכטונג, ווייל דאָס וואָרט, בעגלייט מיט'ן ריכטיגען זשעסט, איז דאָס העכסטע מיטעל צו ווירקען אויף מענשען און עפענען די וועגען צו פערווירקליכען שטרעבונגען, איז דאָך קיינער נישט געקומען און געזאָגט, אַז ער האָט דערנידריגט די קונסט, בעשמוצט דאָס געזיכט פון דער דיכטונג, בעשמוצט דורך דעם, וואָס ער איז געוואָרען אַ פּאַרטיי־מאַן. אין דער צייט, ווען די מעהרסטע אינטעלעקטואַלען דריקען איינער דעם צווייטען צוליב פערנעמען שטעלעס, האָט מען פאַרגעסען, אַז די גרויסע ווערק פון דער ליטעראַטור זענען געשאַפען געוואָרען פון פּאַרטיי־מענער. זענען דען די רעליגיעזע דיכטער פונ'ם אַלטען גריכענלאַנד נישט געווען קיין פּאַרטיי־לייט אין פולען זין פון וואָרט? זענען דען דאַנטע, דער יונגער שילער און אַנדערע נישט געווען קיין פּאַרטיי־מענשען? עס געהט נישט אין דעם, וואָס דער דיכטער איז אַ פּאַרטיי־מענש, נאָר, וואָס דער פּאַרטיי־מאַן בלייבט דיכטער.

אויך באַרביס האָט ליב די פילזייטיגע שיינקייט פון דער נאַטור, אויך ער האָט ליב דאָס פולקייט פונ'ם לעבען, אָבער אויך אַזוי שטאַרק לעבט אין איהם דאָס וועגען פון וויסען און טויט, — דער טויט, וואָס איז דער אייביגער גורל פונ'ם מענשען, און דער, וואָס קומט דורך דער האַנט פון הערשענדיגע פערברעכענס, יאָ, ער האָט געוואוסט פונ'ם טויט אין אַלץ פיהלט מען איהם, מעהר אין זיינע ווערק. אויף איהם לאַסטעט א מעלאַנכאָליע פונ'ם וויסענדיגען, וואָס קומט פונ'ם מענשען־היסטאָרישען און נאָר ווער עס שטעהט פנים אל פנים מיט'ן טויט, דער איז נאָהענט צום לעבען. און אַזוי קעמפט ער אין יעדען פון זיינע ווערק, אַז ענטשטעהען זאָל אַזאַ געזעלשאַפטליכע אָרדנונג, וועלכע זאָל זיין בכח אויפצובויען דעם מענשליכען שכל און בעזייטיגען די ליידען פונ'ם מענשען.

נישט אומזיסט הייסט איינער פון זיינע ראָמאַנען: „קלאָרקייט".

פאַר אַלעמען וויל ער געפינען די קלאָרקייט און ער גלויבט, אַז אין דער ערשטער רייה דאַרפען זיין די בערופענע צו דעם די גייסטיגע מענשען און אינטעלעקטואַלען. אָבער באַלד זעהט ער זייערע נאַרישקייטען און אָפּנאַרייען. זיי זאָגען, אַז זיי בעקעמפען מלחמות און ווילען נישט בעקעמפען די סאָציאַלע סיבות: זיי ווילען רעדען צום פאָלק און רעדען מיט אַ שפּראַך, וואָס דאָס פאָלק פערשטעהט נישט. און ווייטער זעהט ער, ווי אַלע אינטעלעקטואַלען לעבען באָדענלאָז, זיי פערמאָגען איבערפלעכליכע בעגריפען וועגען סאָציאַלע זאַכען; און גלויבענדיג אינ'ם קענען אויפפאַסען דאָס דאָזיין, שטעקען זיי אינ'ם פערגאַנגענעם. דערפאַר דערווייטערט ער זיך פון די אינטעלעקטואַלען און געפינט דעם וועג צום אַרבייטענדיגען פאָלק, צו יענער מינדערהייט פונ'ם אַרבייטענדיגען פאָלק, וואָס ווילען אין העלען בעוואוסטזיין און גלויבען אויפבויען אַ נייע אָרדנונג.

באַרביס זאָגט, אַז די אינטעלעקטואַלען מעגען זיין די לעצטע, וואָס בעגרייפען, ווי שולדיג און מאָראַליש. ווי געוואַלדיג און אויסדערליידענדיג עס איז די בעגייאונג, וואָס עס פלאַנט אין דעם אויגענבליק די מינדערהייט. ער זעהט אין איהר קלאָרקייט און וויסען. דאָס פאָלק האָט אָנערקענט פאַר אַ פערברעכען אַזעלכע זאַכען, פון וועלכע די מענשהייט קומט אום און דאָס זענען: נישט פערשטעהן, פערגעסען און זיך לאָזען אָפּנאַרען. דאָס פאָלק האָט אָנגעהויבען פערשטעהן אַלץ, וואָס הייסט פערשטעהן. די אינטעלעקטואַלען גלויבען, אַז זיי זענען ערליך. כדי צו זיין ערליך, דאַרף מען וויסען, דאָס געזעץ פון רעכט הויבט זיך אָן פונ'ם סוף, מוז מען אָנהויבען פונ'ם אָנהויב.

אָבער באַרביסען טיילט אָפּ אַ תהום פון יענע פּראָלעטאַריש־הערצענדיגע שרייבער, וועלכע פערשיכורן זיך גופא, ווי קולטישע פריסטער פונ'ם פּראָלעטאַריאַט, ווייל זיי פערמאָגען נישט דעם כח זעהען דעם מענשען פון דער געגענוואַרט, ווי ער איז און דערצו נאָך מאַרשירען מיט איהם אין איין פראָנט. ער פּראָטעסטירט דעם קנעכט פון פונ'ם נישט־אויפגעוואַכטען פּראָלעטאַריער, ער פערורטיילט זיינע נאַרישקייטען. אַלע מאָל פאָדערט ער זיי אויף: „האָב רחמנות אויף זיך גופא, פאָלק! זעה דיין אייגען האַרץ, דערהויב זיך, שאַקעל אָפּ די נידריגע הכנעהדיגקייט, וואָס האַלט דיך אין א הינטער־פלעט, ווער דער בעוואַלדיגער צעשטערער און לאָז נישט אַרויס די וועלט פון דיינע הענט. איהר, וועלכע זענט גרויס אין צאָהל, טראָגט די שולד פאַר אַלץ, וואָס קומט פאָר. וואָס די הערשענדיגע האָבען געטון, זענט איהר שולדיג, ווייל זיי האָבען עס געטון מיט אייערע הענט!"

באַרביס ווערק פערנעמען א גרויסען אָרט. „דער גיהנם", „די קייט", „דאָס מעסער צווישען די ציין", „רעדעס פון אַ מיטקעמפער", די אַלע ווערק נישט קלאַסיש אינ'ם בירגערלעך־עסטעטישען זין. זיינע ווערק שטאַמען פון אַ צייט פון כאַאָטישע אומוואַנדלונגען און נישט פון אַ פעריאָד פון זאַטער שטילקייט, די געזעלשאַפט, וואָס ער בעשרייבט, זעהט ער איינגעלאָקערט אין א גרובען, וועלכען מ'דאַרף אינטערמינירען, זיין סטיל איז אויסגעשמידט פון די טראַדיציאָנעלע כחות פון דער פראַנצויזישער ליטעראַטור מיט די מיטלען פון אַנ'עפּאָכע, אַזוי קען מען אַריינדרינגען אין די טיפקייטען פונ'ם גרובען, דאָס פיהרט צו די ריכטיגע קוואַלען. זיינע ראָמאַנען האָבען נישט קיין געמיינזאַמעס מיט באַנאַל־אינטערעסאַנטע האַנדלונגען, אַמאָל זענען זיי צופיל איבערגעלאָדען מיט וויסען, שטענדיג זענען רוף און אויפרוף, דראָהונג און נביאה, ער בינדט צענויף צוזאַמען לירישע, עפּישע און דראַמאַטישע מיטלען. ער האָט ליב דאָס פערספּעקטיוו־געזיכטליכע פונ'ם קינאָ.

ווייזט ער אַ סאָלדאַט, וואָס ליידט, ווייזט ער נישט א יחיד, נייערט מיליאָנען, ווייל ער שטרעבט צו לאָזען הערען אין זיינע ווערק די שטים פונ'ם קאָלעקטיוו. אַזוי אין זיינע קינסטלערישע, ווי אין די פּאָלעמישע ווערק.

ער איז באמת אַ רעוואָלוציאָנערער דיכטער, ווייל דאָס כאַראַקטעריזירט דעם רעוואָלוציאָנערען דיכטער: און איינשטעלענדיג זיך מיט שטים און טאַט געגען אומרעכט און פערגוואַלדיגונג אינמיטען דעם שאָוויניסטיש־בעאייפלוסטען פראַנקרייך האָט ער געשריבען זיין מאַניפעסט געגען דער מאַראָקאָ־מלחמה; בעת די בולגאַרישע רעאַקציע האָט געמאַטערט און אַריינגעזעצט אין די תפיסות טויזענטער אַרבייטער און סאָציאַליסטען, איז ער אוועק אַהין, געפאָהרען פון תפיסה צו תפיסה און האָט געפּרובט אויפהויבען דאָס וועלט־געוויסען; אינ'ם קאַמף פון די קאָלאָניאַלע פעלקער געגען אימפּעריאַליזם, געהערט ער צום אַוואַנגאַרד.

מיר, די אַלע, וואָס האָבען ליב און בעגריסען באַרביסען, ווילען איהם דאַנקען, ווייל מיר וועלען מעהר נישט אַרויסלאָזען די וועלט, מיר וועלען זי האַלטען ביז מיר וועלען זיי איבערבויען אויף נייע יסודות, וואָס יעדער איינצעלנער טוט, צעהלט מען נישט; מ'ווייסט אַפילו נישט, וואָס מיטוט און טראָצדעם פערענדיגט זיך אַלץ.

יודיש: ד"ר ל. זשיטניצקי.

די מאמע האט זיך דערוואוסט

סקיצע

פון ז. שער

ביי די בערמאנ׳ס אין הויז האט זיך געדרודערט, א גרויס געשעהעניש האט דארט געדארפט פאר־קומען. זייער זיבעצען יעהריגער בחור׳ל, ארטור, האט געדארפט אינגיכען אפגעבען זיין ערשטען קאנצערט אויף דער פיאנא, מאכען זיין ערשטען אויפטריט. זענען אלע אין שטוב ארומגעגאנגען מיט אנגעצויגענער אומגעדולדיגקייט און געצעהלט די טעג, ווען די פאסירונג וועט פארקומען.

בעזונדערס גליקליך און האפערדיג האט זיך געפיהלט די שטאלצע מאמע, פרוי בערמאן. איהר פנים האט געשיינט פאר נחת און גליק, און דאס הארץ איהרס האט געקלאפט פאר אויפרעגונג און בעהאלטענער מורא, טאמער גיט זיך איהם נישט איין, טאמער פאלט ער דורך.

— זאל ער נאר האבען ערפאלג און זיין שפילען זאל אויסנעמען, גאט אין הימעל! — האט די מאמע אין דער שטיל געבעטען, און מיט א קלאפענדיג הארץ געווארט אויפ׳ן טאג, אויף דער שעה, ווען איהר געראטען זוהנדעלע וועט שוין דעם קאנצערט אבגעבען.

ארטור איז ביי זיי געווען דער שטאלץ, זייער גאנצער נחת, די בערמאנס, בלוטיגע קבצנים, האבען געהאט אנ׳אמביציע צו מאכען זייער קינד פאר א גרויסען שפילער, און זיי האבען זיך גענוג אנ־געליטען, ביז זיי האבען זייער אמביציע דער־גרייכט, יעדען גראשען, וואס זיי האבען געצאהלט פאר די לעקציעס, אדער פאר דער פיאנא, וואס זיי האבען גענומען אויף אויסצאהלען, איז גע־ווען אפגעשפארט פון עסען און אפגעריסען פון זייער אייגען לייב. דער מח פלעגט זיי גענוג דארען, ווי אויסצוקומען מיט די מאגערע פערדינסטען און נאך צאהלען פאר פיאנא לעקציעס און פאר א פיאנא.

אבער זייער פלאגעניש איז ווערט געווען. ארטור איז א געראטען קינד, ער האט ארויסגעוויזען גרויסע פעהיגקייטען און אויך א גרויסען חשק צו דער פיאנא. ער איז א טאלאנט, און אז זיי האבען דערלעבט די שעה, וואס ער קען שוין אויפטרעטען צו א קאנצערט, איז גאר צו זייער פרייד און גליק קיין גרענעץ נישטא, און זיי זענען איצט אויפ׳ן זיבעטען הימעל.

בעזונדערס גליקליך האט זיך געפיהלט די מאמע, ווייל אויסער זיין טאלאנט צו דער פיאנא, איז ער אויך געוואקסען שעהן, שטארק, שלאנק, מיט א צארטען איידעלען פנים. ער איז אין אלגע־מיין געווען א צארטער, לאשטשענדיגער און א צוגעלאזענער, און צו איהר, דער מאמען, האט ער זיך נאר געטוליעט און ווי א געליבטער איהר אין די אויגען געקוקט.

אין איהר פאנטאזיע האט זי זיך שוין פארגע־שטעלט גליקליכע בילדער... איהר זוהנ׳דעלע איז א בעריהמטער פיאניסט... מיט איהם קאכט די וועלט... אלע צייטונגען זענען מיט איהם פול... זיין בילד ווערט אומעטום געדרוקט... און אויך איהר בילד איז אין אלע צייטונגען... ארטור שפילט אין געפאקטע טעאטערס... די ביהנע איז פער־ווארפען מיט בלומען... זי זיצט אין א לאזשע און אלע אין טעאטער קוקען אויף איהר און ווייזען איינער דער אנדערען אויף איהר אן און זאגען: אט זיצט די גליקליכע מאמע פון גרויסען שפילער...

און איהר וואונש איז מקוים געווארען. איהרע גליקליכע פאנטאזיעס זענען געווארען א ווירק־ליכקייט. זי האט דערלעבט דעם טאג, ווען איהר געראטען קינד גיט אפ קאנצערט.

* * *

דעם גאנצען טאג, ווען דער קאנצערט האט געדארפט פארקומען, איז די מאמע ארומגעגאנגען אנ׳אויפגערעגטע, א צוטראגענע און נישט גע־וואוסט, צו וואס פריהער זיך צו נעמען.

פון צוטראגענקייט און אויפגערעגטקייט האט זי זיך אלע ווילע פערגעסען אן איהר גאנצער ארבייט, וואס זי האט דעם טאג צו טון, זי האט זיך אלע ווילע פערטראכט אוועקגעזעצט אויפ׳ן סאפע, מיט די הענט אויפ׳ן שויס, און אלע ווילע האט זי זיך ווי אנ׳אפגעבריהטע א כאפ געטון און צו זיך אליין אויסגעשריען:

— רבונו של עולם, וואס זיין איך, וואלט איינער פרעגען. איך האב נאך קיי זאך נישט אפ־געטון, און איך זיץ!

אויך דער [illegible] מאקס בערמאן, איז יענעם גאנצען טאג אין שטוב געזעסען א צוטראגענער און אנ׳אומגעדולדיגער, ווי אויף הייסע קוילען, ער האט [illegible] נישט געקאנט איינזיצען ביי דער ארבייט. און די ארבייט איז איהם געפאלען פון די הענט. ער איז [illegible] פערטראכט וועגען זיין ארטור׳ס קאנצערט און צוקונפט, און דער קאפ איז איהם גאר נישט געווען ביי דער ארבייט. און אז עס איז געווארען א זייגער 3 ביטאג, האט ער שוין מעהר נישט געקענט איינזיצען אין ביורא און ער איז [illegible] אהיים.

דער קאנצערט איז פארגעקומען אין נישט קיין גרויסען זאל, אבער דער זאל איז געווען פול בעזעצט פון ברעג צו ברעג. און צווישען דעם בייגעריג־צוהערענדען עולם זענען פערפוצטע, אומ־געדולדיגע, אויפגערעגטע און מיט קלאפענדע הער־צער געזעסען די גליקליכע טאטע־מאמע.

די מאמע, אידא בערמאן, איז די גאנצע צייט, וואס ארטור האט געשפילט, געווען אזוי נערוועז און דאס הארץ האט איהר אזוי האסטיג געקלאפט, אז זי האט זיך מיט אלע כחות געדארפט איינהאל־טען נישט אויפצושפרינגען פון איהר שטול און לויפען צו דער ביהנע. איהרע אויגען זענען געווען אנגעשטעלט אויף איין פינטעל, אויף איהר אר־טור׳ען. איהר פנים איז געווען אינגאנצען רויט, ווי אנגעגאסען מיט בלוט, און האט געפלאמט פון היץ. און דרעהענדיג זיך אומגעדולדיג און אויפגערעגט אויפ׳ן ארט, האט זי אלע ווילע מיט די שפיץ נעגעלעך פון איהרע פינגער געגעבען איהר מאן א טשיפע אין קניע און צו איהם שטיל ווי פער־שטיקט גערעט:

— מאקס, אוי מאקס, איך פיהל, ווי די הארץ שפרינגט מיר ארויס.

און דער טאטע, מאקס בערמאן, האט פונג ער־וועזיטעט גאר אין גאנצען ווי מורא געהאט צו קוקען אויף דער ביהנע און אויף ארטור׳ען. האט ער די גאנצע צייט גאר געהאלטען צוגעמאכט די אויגען, דעם קאפ ארונטערגעלאזען, געדרעהט און געצויגען איין זייט וואנצע, געביסען די אונטערשטע ליפ און געטרייסעלט מיט די קניע.

אז ארטור האט געענדיגט שפילען און עס האט אויסגעבראכען א שטארקער אפלאז, האט די מאמע פון שמחה זיך צוויינט. אין אנפאנג זענען זיי ביידע ווי געפלעפטע, ווי צומישטע און צוגע־שמידטע צו די פלעצער געבליבען זיצען און זיך נישט געקאנט ריהרען פון ארט, נאר ס׳האט לאנג נישט געדויערט, א מינוט בלויז, און די מאמע, האט זיך ווי אויפגעכאפט פון א טיפען שלאף, זיך א ריס געטון פון ארט און מיט אויסגעשטרעקטע ארעמס געלאפען צו דער ביהנע, ארייננעמען אין איהרע ארעמס איהר געראטען קינד, איהם צודריקען צו זיך און איהם אויסקושען אלע גלידער.

אין קאנצערט־זאל צווישען עולם איז געזעסען נאך עמיצער, וואס האט אויך אזוי ווי טאטע־מאמע, מיט נערוועזער אומגעדולדיגקייט און מיט א קלאפענד הארץ זיך צוגעהערט צו ארטור׳ס שפילען און שטיל אין הארצען געשעפטשעט א תפילה, אז ארטור זאל מיט זיין שפילען אויסנעמען.

דאס איז געווען פלארע, ארטור׳ס געהיימע געליבטע, פון וועלכער זיין טאטע־מאמע האבען גאר נישט געוואוסט. זי איז געווען א זיבעצעהן־יעהריג שעהנע מיידעל, א הויכע, א שלאנקע, מיט ברענענדיגע שווארצע אויגען און מיט טיפע חן־גריבעלעך אין איהרע ברונעטע שווארץ־חנ׳עוודיגע באקען.

פלארע איז געזעסען אין די פאדערשטע רייהען, די גאנצע צייט, וואס ארטור האט געשפילט, האט זי פון איהם די אויגען נישט ארונטערגענומען. זי האט מיט בעגייסטערטע און שטראהלענדע אויגען גע־קוקט גלייך אויף ארטור׳ען, און פון נערוועזער אויפרעגונג האט זי זיך געהאלטען אין איין טוליען אין איהר מאנטעל און האט אומגעדולדיג, שנעל־שנעל, געקלאפט מיט די שיך קנאפעל אן דיל.

ווען ארטור האט געענדיגט שפילען, האט זי אויך א שטראהלענדע, א בעגייסטערטע און מיט אויפגעריסענע צעפלאמטע אויגען זיך א לאז געטון צו דער ביהנע.

ארטור׳ס ערשטער קאנצערט איז אדורך מיט ערפאלג, זיין שפילען האט אויסגענומען. דער עולם האט איהם שטארק און לאנג אפלאדירט און פיל מאל ארויסגערופען.

ארטור איז פיל מאל ארויסגעגאנגען, האט א שעמעוודיגער און א פיבערדיגער זיך געבויגט פאר׳ן עולם. און אז ער האט בעמערקט לעבען דער ביהנע פלארען, ווי זי אפלאדירט בעגייסטערט, מיט שטראהלענדע אויגען און מאכט צו איהם מיט דער האנט, זענען איהם שוין איבריג געווארען די גאנצע אפלאדיסמענטען מיט׳ן ארויסרופען איהם און מיט׳ן פערנויגען זיך. עס איז איהם שוין נישט אנגעגאנגען דער גאנצער עולם, און ער האט בלויז געהאט איין וואונש: וואס גיכער ארונטערצוגעהן פון דער ביהנע און זיין לעבען פלארען.

ווען די אפלאדיסמענטען האבען אויפגעהערט און דער עולם איז זיך צוגאנגען, איז ארטור גלייך, פייל אויסען בויגען, ארונטערגעלאפען פון דער ביהנע און קיין זאך פאר זיך נישט געזעהען אויסער פלארען. זיין גאנצער געדאנק, זיין גאנצער וואונש איז פול געווען מיט פלארען. און אז איהם איז די מאמע געלאפען אנטקעגען מיט אויסגע־שפרייטע ארעמס, האט ער איהר גאר נישט גע־זעהן און איז פערבייגעלאפען. ער איז צוגעלאפען צו פלארען, איהר אנגעכאפט פאר ביידע הענט און זיך מיט איהר צוקושט.

די גליקליכע און פון נחת שטראהלענדע מאמע איז אנ׳ענטטוישטע, ווי אנ׳אפגעגאסענע מיט א קאלטען עמער וואסער, געבליבען שטעהן מיט איהרע איבעריגע אויסגעשטרעקטע ארעמס אין דער לופטען. זי האט זיך אין גאנצען פלוצלונג דער־פיהלט, ווי אנ׳איבעריגע. זי האט דערפיהלט, אז איהר ארטור, איהר געראטענער און גוטער ארטור בעלאנגט שוין מעהר נישט צו איהר, ווערט פון איהר אוועקגענומען.

די פלוצלונגע ענטוישונג האט איהר ווי א דונער פון קלאהרען הימעל דערשלאגען, און זי האט מיט אייפערזיכטיגע און פיינדליכע בליקען שארף און שטעכיג אנגעקוקט פלארען, וועמען זי האט געזעהען צום ערשטען מאל.

אינעווייניג, אין הארצען, האט זי דערפיהלט א פוסטקייט און א פיינליך־וועהטאגדיגע נאגעניש, און די גאנצע גליקליכע ערווארטונג פון אווענד, פון איהר קינד׳ס ערשטען קאנצערט, איז ווי א רויך צורונען געווארען... איהר גאנצער גליק איז צושטערט געווארען...

אלץ צוליב א קליידער

(אנ׳אמת׳ע פאסירונג)

איבערדערצעהלט פון ע. הארטנעק

מיר זענען געזעסען עטליכע מענשען ביי פרוי ק. אין הויז. ס׳שוין געווען שפעט אין אווענד, אבער אהיים האט זיך נאך נישט געוואלט געהען. ס׳איז געווען שטיל, דער דיוואן און די זאפע זענען געווען ווייך, ס׳האט גאר געברענט א פערטונקעלט לעמפעל. האט מען אנגעהויבען דערצעהלען גע־שיכטעס. די באלעבאסטע פרוי ק. האט דערצעהלט איהרע איבערלעבונגען אלס בארעמהערציגע שוועס־טער אין מלחמה־צייט ביי די דייטשען. דערנאך האט בעלא, וואס איז א פריוואט־סעקרעטארין דער־צעהלט די פאלגענדע פאסירונג.

זשעני איז געווען א פויליש מיידעל, א בלאנדע מיט א זיס אונשולדיג פנים׳ל און האט פיינט געהאט יודען, ווי אלע פאליאקען.

קיין גוטע פריינד זענען מיר נישט געווען, וואס האב איך מיט איהר געקענט האבען בשותפות? כ׳האב זי ליב געהאט פאר איהר זיס פנים; פאר דעם אונשולדיגען קינדישען קוק פון איהרע אויגען. זי איז געווען אנ׳אפענהערציגע, אויסגעפלא־פלט פאר מיר אלץ וואס אין הארצען.

א שטיקעל צייט האב איך זי נישט געזעהען, כמעט פערגעסען אז זי לעבט.

איינמאל קומט זי צו מיר ארויף.

— פארוואס זעהסט אויס אזוי צוטומעלט, טרויעריג?

דערצעהלט זי, אז זי איז פערצווייפעלט, די עלטערן איהרע ווילען זי דער׳הרג׳ענען, זיי ווילען איהר קיינמאל נישט פערגעבען אזא זאך, עס בלייבט איהר נאר איינס — זי וועט זיך דאס לעבען נעמען...

וואס האב איך געקענט טון? איך האב גע־זעהן, אז זי מיינט עס טאקע. האב איך בעשלאסען איהר צו העלפען. זי איז שוין געווען אין זעקסטען חודש. זי מוז האבען דאס קינד. דערנאך וועל איך שוין זעהן עס זאל עס אוועקנעהמען ביי איהר איינער פון די פשיאטשעלעס. איך האב איהר גע־זאגט, זי זאל זאגען אין דער היים, אז דער דאק־טאר האט איהר געהייסען אוועקפאהרען אויפ׳ן דארף זיך ערהאלען און זי זאל זיך איבערקלייבען צו מיר ביז זי וועט האבען ס׳קינד.

וואס פאר א שרעקליכע צרות כ׳האב געהאט מיט איהר! זי איז געווען דערשלאגען, געהאט היסטערישע אנפאלען, געוויינט און געטראשעט, אז זי וועט זיך נעהמען ס׳לעבען. און זי האט גע־ציטערט, אז איהרע עלטערן וועלען געוואהר ווערען.

איך האב געמוזט זיך אומקוקען נאך געלד, אז ס׳וועט קומען די צייט... איך האב נישט געוואלט זי זאל געהען אין די אומזיסטע שפיטאלען. איהר ווייסט ווי אזוי מען בעהאנדעלט דארט מענשען. איך האב ארויסגעקראגען פון זשעני׳ן ווער ס׳איז דער פאטער פון קינד און איך האב בעשלאסען צו זעהן איהם און פערלאנגען פון איהם געלד. ער איז א יודישער הויז־ווירט, נישט קיין פאסקוד־ניאק, זעהר אנ׳אנשטענדיגער מענש. ער איז געווען פערצווייפעלט.

— הא, הא, הא, — האט איינער פון אונז א לאך געטון! — אנ׳אנשטענדיגער מענש.

— זי האט איהם ליב געהאט? פארוואס האט זי עס געטון? — האב איך געפרעגט.

— ניין, — האט ווייטער דערצעהלט בעלא — פאר קליידער. ער איז אינגאנצען דריי מאל געווען מיט איהר געקויפט איהר קליידער, מתנות. ער האט זעהר שעהן גערעדט וועגען איהר. ווען איך האב זיך עפעס שארף אויסגעדריקט, האט ער געזאגט:

— יא, זי איז א פיין, זיס מיידעל.

ער האט מורא געהאט, אז ער זאל נישט זיין געצוואונגען חתונה צו האבען מיט איהר. איך האב איהם בערוהיגט, אז זי טראכט גארנישט דער־פון, אז זי וואלט גארנישט געוואלט האבען א יודען פאר א מאן, זי האסט יודען. זי האט עס מיר אפען גע־זאגט, כאטש זי ווייסט אז איך אליין בין א יודישע. ס׳איז אין איהר בלוט, האט זי זיך פערטיידיגט.

— נו, האט ער געגעבן געלד? — האב איך איהר געפרעגט.

— יא, איך האב עס פון איהם ארויסגעקראגען, נישט אזוי לייכט, אבער דאך... ער פלעגט זיך אויסהיטען פאר מיר. איך פלעג אויף איהם אין טויער ווארטען שעה׳ן לאנג.

און דא האט זיך נאך בעקומען א קאמפליקאציע נאך דער געבורט און ס׳האט זיך געפאדערט געלד און געלד, דער דאקטאר פלעגט מיך רופען צוועלף ביינאכט און זאגען, אויב איך וועל נישט בע־צאהלען, וועט ער איהר מעהר נישט האלטען: אז ער וועט זי אפשיקען אין שטעטישען שפיטאל. איך האב קיין ברירה נישט געהאט. איך האב געמוזט בעצאהלען.

באמת א בראווע מיידעל די בעלא.

— ביזט א וואונדערבאר מיידעל, — האב איך זיך נישט געקענט איינהאלטען אויסצודריקען מיין ענטציקונג.

איך האב פאר איהר געוואשען. אלע מיינע אפשפארונגען האב איך אויסגעגעבען פאר איהר. און זי האט זיך נאך געברוגז׳ט און געבייזערט, אז איך האב איהר געבראכט פשוט׳ע נאכט־העמדער נישט קיי זיידענע.

און ס׳ארא צרות כ׳האב נאך געהאט צוליב איהר. אין דער היים איז מען עפעס געוואהר געווא־רען, א־פנים, און צוויי דעטעקטיווען זענען צו מיר געקומען אויסגעפינען וואו זי איז. צוויי שעה נאכ־אנאנד האט מען מיך אויסגעפרעגט. איך האב גע־ענטפערט, אז איך ווייס גארנישט. און וואס דארף טרעפען? ס׳קלינגט ווי פון א ביליגען ראמאן, אבער ס׳איז אמת. פלוצים טעלעפאנירט זי צו מיר. זי איז שוין דעמאלט געווען שטארקער און איז ארומגעגאנגען. זי האט מיך גערופען פון שפיטאל — גראד ווען די דעטעקטיווען זענען ביי מיר געווען. איך האב זיך אבער באלד געכאפט און געענטפערט, כלומרשט אזוי ווי א יונגעמאן וואלט צו מיר טעלעפאנירט.

די דעטעקטיווען זענען אוועק מיט גארנישט.

דאס קינד איז געווען זעהר א שעהנס, נאר דער נאקען איז ביי איהם געווען א ביסעל אויסגעקרימט, אבער די דאקטוירים האבען געזאגט, אז ס׳וועט זיך אויסגלייכען.

יא, דערנאך האב איך נאך געהאט צרות. זשעני האט נישט געוואלט אנגעבען איהר אמת׳ן נאמען. זי האט מורא געהאט די עלטערן זאלען נישט אויסגעפינען. האב איך מיט איהר [illegible] א פאלשען נאמען. האט זי זיך אבער פער־פלאנטערט און איך האב געהאט גרויסע צרות ביז מען האט דאס קינד גענומען אין פשיטאלעק: די פאציענטען פון דער אינסטיטוציע איז זעהר פריינדליך צו מיר און זי האט עס מיר צוליב געטון.

דאס קינד איז שוין איצט אדאפטירט. זעהר פיינע עלטערן. ארטיסטען, רייכע מענשען. איך ווייס וואו ס׳איז, אבער זשעני ווייס נישט. דער מוטער פון דעם קינד זאגט מען נישט אויס, טאמער וועט זי וועלען זעהן דאס קינד, און די אדאפטירער ווילען דאס נישט. זיי ווילען האבען אבסאלוטע רעכט איר־בער׳ן קינד. עס וועט דארט קריגען זעהר גוטע ער־ציהונג. איך האב אויך דעם קינד א נאמען געגעבען.

— און וואו איז זי איצט? זעהסטו זי אמאל? — האב איך געפרעגט.

— ניין, איך זעה זי נישט. זי איז אבער צוריק ביי איהרע עלטערן. איך האב זי איינמאל דער־נאך געטראפען.

— און אלץ צוליב קליידער, — האט זיך פרוי ק. אפגערופען.

— יא, — האט בעלא געענטפערט, און געקוקט פאר זיך — די איראניע פון שיקזאל. זי האט די קליידער קיינמאל נישט געטראגען. זי האט מורא געהאט, אז מען וועט זי אין דער היים אנ[illegible] אויספרעגען, האט זי זיי ערגעץ בעהאלטען. די עלטערן איהרע האבען זיך דערווייל אריבערגעצו־גען אין אנ׳אנדער דירה — און די קליידער זענען פערפאלען געווארען...

הערן־ שניידער־ מייסטער
ר. ראזענשטיין,
11. ליסטאפאד 29, טעל. 80־176
ניילט מיט דער געעהרטער קונדשאפט, דאס צום ווינטער־סעזאן ווערט די ארבייט אויסגעפיהרט לויט דעם לעצטען סטיל פון דער מאדע.
די מאדערנסטע פעלצען אויף לאגער־זעהר פרייזווירדיג.

ר׳ זוסי אניפּאָלער זצ״ל / (פאָלקס־מעשה) / פון בן־ציון פייגאַ

איינמאָל ווען ר׳ זוסי אניפּאָליער ז״ל, האָט זיך געוואָלט שטעלן דאַוונען און האָט געוואָלט אָנהויבן מכוין זיין זיין האַרץ, האָט ער נישט געקאָנט. האָט ער זיך געפּרובט אָנשטרענגען עפּעס וואָסערע ס׳נישט איז כיוּה מכון צו זיין, האָט זיך פון איהם אַלע מחשבות׳ן ר״ל אָפּגעטון.

האָט ער געוואָלט מתפּלל זיין צו השי״ת איז די תפלה נישט געוועזן שגורה בפיו. האָט ער געוואָלט טון דאָס מיטעל וואָס איז בדוק ומנוסה: „וויינען", ווייל „שערי דמעות לא ננעלו" האָט ער קיין טרעהרען פון די אויגען נישט געקאָנט אַרויסברענגען. האָט ער ז״ל פערשטאַנען אַז דאָ איז א גרויסער קטרוג ר״ל אויף איהם און מ׳האָט סותם געווען אַלע שערים, איז ער באַלד אַוועק אָפּזוכען דעם שוהל־שמש, יאָסעל יהושע דעם וואַסערטרעגערס זוהן, וועלכער איז געווען דער ראש פון די ל״ו צדיקים נסתרים און האָט ביי איהם חוקר ודורש געווען די סבה פון זיין קטרוג. האָט איהם יאָסעל דער שמש געזאָגט: אַז דאָס איז דערפאַר ווייל, איינער פון די ל״ו צדיקים נסתרים, וועלכער וואוינט דריי פּרסאות וויט פונ׳ם שטעטעל איין א עק דאָרף, זיצט שוין דריי טעג מיט זיין פאַמיליע אָהן עסען, ווייל ס׳איז דאַרטען אַ טאָל, און ס׳האָט גערעגענט די וואָך, איז פערטרונקען געוואָרען אַ שטיק וועג, וואו מ׳דאַרף פון דאָרטען צוגעהען אין שטעטעל, זיצען זיי בתענית שוין דריי טעג און דריי נעכט.

— וואָס־זשע בין איך שולדיג? — פרעגט ר׳ זוסי.

— ווייל, — האָט איהם יאָסעל געענטפערט — דער מנהיג העיר טאָר נישט מסיח דעת זיין אפילו אַ רגע פון אַלע יודען, וואָס וואוינען אין שטאָט און אַרום איהר תחום, ער, דער מנהיג העיר מוז וויסען בכל רגע, ווי יעדער יוד, — אפילו די תנוקות אין די וויגעלעך — לעבען און ער דאַרף מרגיש זיין אַלע זייערע הרגשות, ער דאַרף זיי בעגלייטען אין אַלע זייערע מחשבות׳ן, ווייל, ער דער מנהיג איז דער מרכז, דאָס האַרץ פון אַלע זיינע יודען, וואָס זיי בעשיצען זיך אונטער זיינע פליגעל, און ווען ער פיהלט נישט דעם צער פון יעדען איינעם, אפילו דעם צער פון א וויג־קינד, וואָס ליידט צוליב א פּוסטער זאַך — טאָר ער קיין מנהיג נישט זיין און ער ווערט — פאַר יעדער צער, וואָס עמיצער ליידט — אַ לוקה בגופו, און אויך בנשמתו. אויב ער איז נישט א חוזר בתשובה בזמנו. און דו דער ראש פון די ל״ו צדיקים בנגלה וואָס דו ביסט ווי דער כהן גדול בשעתו, דאַרפסטו האָבען במחשבה און נישט מסיח דעת זיין פון קיין איין יודישען נפש, וואָס געפינט זיך בכל פנות העולם, דו, דער מנהיג הדור, האָסט מסיח דעת געווען פון אַ גאַנצער משפחה, פון אַ צדיק נסתר!

האָט ר׳ זוסי ז״ל זעהר פיל צער געהאַט פון דעם און האָט אויף זיך תיכף מקבל תשובה געווען, און יענעם טאָג נאָך תפלת ערבית, איז ער צוזאַמען מיט יאָסעל שמש, אוועק, דורך קרומע וועגען אין יענעם דאָרף וואו די הונגער־ליידענדע משפחה וואוינט, מיטטראָגענדיג מיט זיך אַ זאַק מיט שפּייז.

ווען זיי זענען צוגעקומען צום וואסער, האָט ר׳ זוסי ז״ל געוואָלט א קלאַפּ טון מיט׳ן שטעקען און אויסטרינקען דאָס וואַסער, האָט יאָסעל שמש אַ געשריי געגעבען:

— זוסי, זיי נישט מטריח דעם בורא.

זענען זיי געגאנגען ביז׳ן האַלדז אין וואַסער, און זיי האָבען שוין מעהר נישט געקאָנט געהען אין וואַסער, האָט יאָסעל שמש א זאָג געגעבען: „פקוח נפש דוחה מים". האָט דאָס וואַסער זיך אָפּגערוקט אין א זייט ביז זיי זענען איבערגעגאנגען.

ווען זיי זענען אין שטוב פון ל״ו־ניק אריינגעקומען, האָבען זיי געטראָפען די גאנצע הויז מעגשען פער׳חלשט פון הונגער, האָט יאָסעל שמש אַ זאָג געגעבען:

— נו זוסי, זיי מחיה די נפשות וועסטו מקיים זיין „כל המקיים נפש אחת מישראל, כאלו קיים עולם מלא" און דאָס וועט דיר ממרק זיין דיינע זינד מעהר פון האַלב.

האָט ר׳ זוסי תיכף אַרויסגענומען עסען און טרינקען און ער האָט זיי מאכיל און משקה געווען, אוועקגעלעגט דעם זאַק מיט עסען און ער, דער ל״ו־ניק האָט איהם איבערגעגעבען די חדושי תורה, וואָס מ׳האָט יענע וואָך מחדש געווען אין דער מתיבתא דרקיע און זיי האָבען זיך צוריקגעקעהרט אַהיים אויפ׳ן זעלבען וועג, דאָס וואַסער האָט געוואַרט אויף זיי ביז זיי זענען איבער׳געגאנגען, האָט עס זיך צוריקגעקעהרט אויף זיין מקום.

ווי זיי געהען אַזוי, גיט יאָסעל שמש א פרעג:

— מיין פריינד, זוסי, ווילסטו תיכף נאָך היינט, האָבען מריקות ען, אָדער דיין ען זאָל זיין תלוי ועומד?

האָט ר׳ זוסי ז״ל זיך אָנגערופען:

— צו וואָס וואַרטען אויף שפּעטער, איך וויל בעסער האָבען דעם שם „הויה" ברוך הוא, לנגדי תמיד, נישט דער „ען" זאָל זיין חקוק לנגדי. האָבען זיי זיך פלוצים דערזעהען ווייט פון דער הויז אין אַ פרעמדער געגענט און די הימלען האָבען זיך שרעקליך פערוואָלקענט, און ס׳האָט אָנגעהויבען צו גיסען אַ רעגען, געבען זיי אַ קוק מן הצד, און דערזעהען אַ קרעטשמע, געהען זיי אַריין אין קרעטשמע צו בעשיצען זי דפונ׳ם רעגען. נעמט זיי דער אַרענדאַר זעהר שעהן צו, בסבר פנים יפות. וואַשען זיי זיך די הענט, זענען טועם עפּעס פונ׳ם עסען וואָס דער אַרענדאַר האָט זיי מכבד געווען און נאכ׳ן בענשען האָט דער אַרענדאַר זיי אויסגעבעט צוויי געלעגערס, איינעם אויפ׳ן אויבען און איינעם הינטערן אויבען.

זאָגט יאָסעל שמש צו ר׳ זוסי׳ן: — זוסי, דו ביסט „מרא דאתרא" קומט דיר דער אויבענאָן און איך בין דער שמש קומט מיר דער אונטען. וויל נישט ר׳ זוסי און שפּאַרט זיך מיט איהם, אַז ער זאָל געהען פון אויבען.

גיט יאָסעל שמש אַ קוק אויף איהם און שרייט אויס: זוסי, געדענק, „אין מסרבין".

קריכט ער, ר׳ זוסי ז״ל אַרויף אויפ׳ן אויבען און ער, יאָסעל שמש ז״ל, לעגט זיך פון הינטען. מיד און נאַס זענען זיי געווען האָבען זיי פיל הנאה געהאַט פונ׳ם וואַרימקייט און פון דער רוהע און זענען געשמאַק ענטשלאָפען געוואָרען אין א זיסען, רוהיגען שלאָף.

באַלד האָבע זיי דערהערט אין שטוב אַ גרויסען רעש און זיי האָבען זיך אויפגעכאַפּט.

אַ גוי פונ׳ם דאָרף האָט חתונה געמאַכט אַ קינד, האָט ער איינגעלאַדען כמעט דאָס גאנצע דאָרף גוים אין קרעטשמע אַריין, צו טרינקען און טאנצען כטוב לבם ביין. קוקען זיי זיך אַרום און דערזעהען די פרעמדע יודען (ר׳ זוסי׳ן און דעם שמש) געפעהלט זיי אָפּ׳חזוק׳ן פון יודען. געהען זיי צו נאָהענט בעטראַכטען זיי, און ס׳בלייבט ביי זיי, ביי די גוים, מען זאָל נעמען דעם יודען פון אויפ׳ן אויווען.

שלעפּען זיי אַראָפּ ר׳ זוסי׳ן און צום ערשט איהם אָפּ דרייצעהן מלקות, און מען שלעפּט איהם לעגען זיי איהם אוועק אויפ׳ן טיש און מען צעהלט טאנצען. מילא, אַ ברירה האָט ער נעבעך, מוז ער טאנצען, טאַנצט ער אַזוי לאַנג ביז ער פאַלט אוועק אַ פער׳חלש׳טער, לאָזען זיי איהם ערשט אָפּ. געהט ער צו, שלעפּט זיך קוים אַרויף אויפ׳ן געלעגער און ליגט קרעכצענדיג. רוהט ער זיך אויס אַ שעה צייט, געהען זיי נאָך אַמאָל צו, די גוים, שלעפּען איהם אַראָפּ, לעגען איהם אוועק אויפ׳ן טיש, צעהלען איהם אַריין דרייצעהן מלקות און שלעפּען איהם טאנצען. טאַנצט ער אַזוי לאַנג ביז ער פאַלט אוועק א פער׳חלש׳טער, לאָזען זיי איהם אָפּ און ער געהט צוריק צו זיין געלעגער.

זאָגט איהם יאָסעל שמש:

— ווייסטו וואָס, זוסי, נאָך וואָס זיך שלעפּען פון אויבען, איך וועל מיך שוין לעגען פון אויבען און לעג זיך שוין דו פון הינטען, ס׳קומט דאָך דיר נאָך דרייצעהן מלקות, וועסטו זיך סיי ווי מוזען נאָך אַמאָל געהן צום טאַנץ.

קריכט שוין יאָסעל שמש אַרויף אויבען און ער, ר׳ זוסי, לעגט זיך פון הינטען.

רוהט ער זיך אויס אַ שעה צייט, קומען נאָך אַמאָל צו די שכור׳ע גוים און זאָגען: דער פונ׳ם אויפ׳ן אויווען איז שוין שוואַך. געגוג איהם אָנגעמאַטערט, וועלע מיר שוין איצט נעמען דעם יודען וואָס ליגט פון אונטער, הינטערען אויווען. און מען שלעפּט אַרויס ר׳ זוסי׳ן, מען לעגט איהם אוועק אויפ׳ן טיש, מען צעהלט איהם אָפּ דרייצעהן מלקות און מען פערמאַטערט איהם מיט׳ן טאַנצען און מען לאָזט איהם אָפּ. און די גוים זאָגען איינער צום אַנדערען: גענוג, מיר זענען שוין מיד, לאָמיר זיך צוגעהן אַהיים אויסרוהען, און זיי געהען אוועק און ס׳ווערט שטיל און רוהיג.

— איצט — זאָגט יאָסעל שמש צו ר׳ זוסי׳ן — קום, זוסי אַרויס אין פעלד, וועלען מיר אָפּריכטען חצות און מיר וועלען זיך אומקעהרען אַהיים. איך דאַרף געהן טון מיין עבודה אין שוהל.

דיינע ל״ט מלקות ביסטו שוין איבערגעקומען, אשריך, ואשרי חלקך, אַז וואויל איז צו דיר און וואויל איז דיין חלק, וואָס דו ביסט געווען א לוקה בגוף, און נישט חו״ש א לוקה בנשמה.

האָט ר׳ זוסי ז״ל גערופען אויף אַן אַסיפה, אַלע פרנסים פון גאַנצען אומגעגענד: מקרוב ומרחוק, און זיי האָבען אַרויסגעלאָזט א כרוז איבער דער גאנצער וועלט, בכל תפוצות ישראל, אַז יעדער פרנס בכל אתר ואתר (אין יעדען אָרט) איז מחויב צו זאָרגען — נישט נאָר פאַר די צרכי העיר בכלל, נייערט אויך פאר יעדען פרט בעזונדער אַכטונג צו געבען אַז קיין נפש מישראל זאָל חו״ש נישט ליידען קיין הונגער און דורשט משום דחקו. ווייל, „כל המקיים נפש אחת מישראל, כאלו קיים עולם מלא", (דער וואָס ערהאַלט ביים לעבען איין יודישער פערזאָן, איז גלייך, ווי ער וואָלט ערהאַלטען ביים לעבען א גאנצע פולע וועלט) ווייל, ס׳איז א בפרוש׳ע ברייתא: „כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט". פונ׳ם פרט ווערט צונויפגעשטעלט דער כלל. אז דער וואָס וויל מקריב זיין אַ פרט צוליב אַ כלל, איז ער א „מקלקל", א מבלי עולם׳ניק. דער פרט איז במילא דער כלל.

או דער פרנס אָדער מנהיג העיר וואָס וועט זיך געפינען אין זיין גבול, איינער וואָס ער וועט ליידען „דחקות", איז ער בנדוי, און וועט זיין א לוקה בנשמתו, — ווייל בזמן הזה האָט נישט ביד דאָס ב״ד משפט׳ן מלקות —

ר׳ זוסי ז״ל און אַלע פרנסים האָבען זיך געחתמ׳עט אויף דעם כרוז און איהם צושיקט בכל תפוצות ישראל.

און כל ימי ר׳ זוסי, און די דאַמאָלסדיגע פרנסים און מנהיגים פון די יודישע קהלות האָט מען גוט אַכטונג געגעבען, אַז קיין יודישער נפש זאָל ח״וש נישט ליידען קיין דחקות אין פרנסה. האָבען זיך יודען געלעבט גוט און געדינט גאָט, זענען די מנהיגים און די פרנסי הצבור געווען „עוסקים בצרכי צבור באמונה". האָט זיי גאָט ב״ה בעצאַהלט זייער שכר. זענען זיי אַלע געווען געזונט און שטארק. קיינמאָל פון קיין קרענק נישט געוואוּסט, נישט פון חולת הגוף און נישט פון חולת הנפש, און הקב״ה האָט זיי געשיקט ברכה און הצלחה און אַלע זייערע מעשים און וואוהין זיי האָבען זיך פונה געווען האָבען זיי מצליח געווען אין אַלע זייערע עסקים.

היינט איז דער כרוז שוין לאַנג ערגעץ פערפאַלען געוואָרען און צוריסען, ר׳ זוסי אניפאליער איז שוין לאַנג אין די עולמות העליונים, און פון די דאַמאָלסדיגע פרנסים און מנהיגים איז שוין לאַנג קיין זכר נישטא. לעבען יודען אין גרויס דחקות און די פרנסי הצבור מיט די מנהיגי העיר קוקען זיך נישט אום אויף זיי, ווילען קיינמאָל נישט וויסען און נישט מרגיש זיין בצערן של תלמידי חכמים.

זיי רעדען תמיד פונ׳ם כלל און דער פרט, יעדער יחיד בעזונדער לעבט אין גרויס דחקות און א שרוי בתענית נישט אין קיין טאָג פון א תענית צבור און די פרנסים מיט די מנהיגים זענען מעלים עין פון זיי.

קיין „בית דין" האָט ביי היינטיגער צייט נישט קיין „חזקת" צו משפט׳ן „מלקות". זענען זיי הער־פאַר, אָט די אַלע פרנסים און מנהיגים לקוים ר״ל, און... נאָר דאָס איז שוין גאָר אַניאַנדערע ענין, וואָס געהער נישט מיט אונזער ספור המעשה גאָר נישט אָן...

בלויז מענער כמעט האָבען פערפאַסט די וויבערישע תחינות

די הונדערטער תחינות אין העברעאיש און ארמית, וועלכע זענען פערפאַסט געוואָרען פון די חכמי־התלמוד אָן ביז ר׳ נחמן בראַצלאַווער (לקוטי תפלות) זענען נישט פערשטענדליך געווען פאַר דעם פּראָסטען פאָלק, און אין אָנפאַנג פון זעכצעהנטען יאָהר־הונדערט האָט מען אָנגעהויבען שאַפען אַ תחינה־ליטעראַטור אין א פּרימיטיווען אייגענאַרטיגען יודיש (תחינות ובקשות). די גאנצע יודישע תחינה־ליטעראַטור, דריי פערטעל פון וועלכער עס איז בעשטימט פאַר ווייבער צו די געלעגענהייטען פון אַלע ימים טובים פון חלה, נדה יהדלקת הנר, איז מערקווירדיגערווייז, על פי רוב, פערפאַסט געוואָרען פון מאנסבילשע מחברים. טראָצדעם וואָס זיי זענען געשריבען אין א צערטליכער מוטערליכער שפּראַך, לויט דעם עכט־ווייבערישען געשמאַק.

די ערשטע תחנות פאַר יום טוב און וואָכען־טעג, פערנעהמען חלה, פאַר קימפּעטאָרינס, די תחינות אמהות, די ספּעציעלע געבעטען פאר עשרת ימי תשובה, שערי תשובה און די תחינות ארץ ישראל, צו זאָגען ביים כותל מערבי, זענען צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען אין דייטשלאַנד און האָלאַנד, און זענען ערשט אין אָנפאַנג פון היינטיגען יאָהר־הונדערט אַרויסגעגעבען געוואָרען אין א קאָמפּלעטער זאַמלונג, אונטער׳ן נאָמען „ש״ס תחינה רב פנינים", ווייל זי ענטהאַלט 360 תחינות (ש״ס) פון לעווין־עפּשטיינ׳ס וואַרשאָווער פערלאַג (1905) אייגיגע תחינות, וועלכע ווערען צוגעשריבען צו אַ פרוי־אויטאָר, אונטער דעם נאָמען „שרה בת טובים", זענען לויט היסטאָרישע בעווייזען, אויך ווערק פו ןמאנסבילשע מחברים, וועלכע האָבען זיי אַרויסגעגעבען אויף דעם נאָמען פון אַ פרוי, כדי צו מאַכען זיי חביב׳ער ביי די ווייבערשע „זאָגער־קעס" און צוהערערקעס.

עס איז אויך בעקאַנט, אַז אַפילו אַ גרופּע משכילים צווישען די תלמידים פון ווילנער ראַבינער־שוהל האָבען אָנגעשריבען איבער הונדערט תחינות אין עכט־ווייבערשען סטיל און געשמאַק, און מיט אַ ריהערענדער געבעט־שפּראַך אויף אַרויסצורופען טרעהרען...

אַ סברה, אַז דער ערשטער יודישער בעלעטריסט, אייזיק מאיר דיק (אמ״ד), וועלכער האָט געשריבען ראָמאַנען און נאָוועלען פאַר ראמ׳ס פערלאַג־דרוקעריי, האָט אויך פערפאַסט עטליכע כאראַקטעריסטישע תחינות פאַר ווייבער אין סטיל פון „צאינה וראינה" פאַר פערשידענע בעגעבענהייטען, ווי בקשות אויף גוטע פרומע קינדער, פרנסה און רפואה־שלימה פון א חולאת.

שפּעטער זענען די משכילישע תחינות וואָס זענען, ווי בעוואוסט, מאָדערניזירט געוואָרען לויט דעם גייסט פון דער צייט, אפילו איבערזעצט געוואָרען אין איראָפּעאישע שפּראַכען, ווי „תחנוני בן יהודה" פון לעטעריס אין דייטש און האָלענדיש — וואָס זענען געווען געווידמעט דער פרומער ליידי יהודית מאָנטעפיאָרע.

דר. עמנואל לעוו פון שעגעדין האָט פערפאַסט אויך אייניגע תחינות אין אונגאַרישער שפּראַך.

די איינציגע פרויען־אויטאָרס פון תחינות, וואָס זענען בעוואוסט איז פאַני נוידא פון בעהמען, די פרוי פון רבי פריצקער, וועלכער האָט געשריבען א געבעט ווערק, אונטער׳ן טיטעל „שטונדען דער אנדאכט" פאַר יונגע פרויען און מיידלעך, וועלכעס איז איבערזעצט געוואָרען אין ענגליש, און ענני דזשאַזעפין ליוואי, וועלכע האָט אין ניו־יאָרק אַרויסגעגעבען אַן ענגלישע תחינה „מידיאיישאָן אָנו דהי הארט" (1900).

ווייטער האָבען כמעט אַלע ווייבערשע תחינות פערפאַסט מענער.

דער סטיל און לשון פון אַלע תחינות איז ליטורגיש־פּרימיטיוו און עכט־ווייבליך מיט דער ווייכקייט פון אויסדרוק און מוטערליכען זעגענס־פולען גייסט.

אַ סך צאַרטקייט און אַפּעלירענדען טאָן פלעגען צוגעבען די תחינות די זאָגערקעס מיט זייער טראַגישען יאָמערדיגען ניגון, ספּעציעל ביי די „תחינות אמהות", אין זייער געבעט פלעגט אפּעקטירען די צוהערערקעס, פונקט ווי זיי וואָלטען געהערט די אָריגינעלע שטים פון דער מוטער רחל, וואָס וויינט אויף איהרע קינדער, אָדער פון דער מוטער שרה, וועלכע איז ביז צו דער עלטער געווען אַנ׳עקרה ר״ל.

די תחינות זענען פאַר די ווייבער געוואָרען נישט בלויז אַנ׳אָרגאַנישער טייל פון די תפילות, נאָר דער וויכטיגסטער טייל, און קיין פרוי האָט זיך נישט געשטעלט ראש־חודש־בענשען, איידער זי האָט געהערט די ענטשפּרעכענדע תחינה.

די יודישע תחינה האָט גערעדט צו איהר האַרץ עפּעס אַ סך נעהנטער און טרייסטפולער, ווי דאָס העברעאישע דאַווענען, ווייל זי האָט זי פערשטאַנען און געפיהלט אין איהר דעם אויסדרוק און אויסגוס פון איהרע וועהטאָגען, פון צער־גידול בנים, דאגת פרנסה און פאַמיליען־צרות. די פרוי איז געווען כמעט איבערצייגט, אַז די הייליגע אמהות האָבען מתפלל געווען צום בורא דורכאויס אויף יודיש, ווייל אַ פרוי קען גאָר קיין אַנדער שפּראַך, און אַז די צדקית „שרה בת טובים" איז געשטאַנען נאָהענט צום כביכול, ווי א נביאה און האָט געבעטען פאַר אַלע זינדיגע „חוה׳ס טעכטער", פונקט מיט דעם זעלבען ניגון, וואָס די זאָגערקע זינגט.

דערפאַר זענען די תחינות קנאַפּע דריי הונדערט יאָהר אַזוי אויסגעוויקט געוואָרען אין יודישע פרויען־טרעהרען. זיי האָבען אויסגעדריקט די יודישע מוטער־האַרץ און די יודישע פערלאַנגען צום הימעל מיט אַזאַ עכטקייט, פשטות און ווייכקייט, אַז די פרוי האָט געהערט איהר אייגענע נאַטירליכע שפּראַך אין זיי, און געזעהען די בילדער פון איהר אייגענער נויט און צער.

עס האָט איהר לחלוטין נישט געקענט איינפאַלען, אַז איהר יודישע תפילה איז אַ פּראָדוקט פון מאנסבילשען געדאַנק און זיין סטיליסטישער טעכניק, און אַז אַפּילו די תפילה „גאָט פון אברהם" וואָס זי זאָגט שבת, קורץ פאַר „הבדלה" און פיהלט אין איהר דעם גאנצען ווייבערשען טרויער נאָך דעם פערשוואונדענעם הייליגען רוהע־טאָג, וואָס האָט זי בעפרייט פון דער הויז ווירטשאַפט און פאַמיליען־יאָך, געהערט אויך צו דער פעדער פון ר׳ לוי יצחק בערדיטשעווער זצ״ל, און נישט צו קיין פרויען פאַנטאַזיע.

איבריגענס, איז פאַר דער פרוי קיין אונטערשיד נישט געווען, ווער עס איז דער טאַטע אָדער די מאַמע פון דער תחינה. איהר האָט זיך געדוכט, אַז דאָס איז א קאָלעקציע פון איהרע אייגענע נויטען, און בקשות צום אויבערשטען, און די עקספּרעסיע פון איהר פרויען־האַרץ און מוטערליכען זיפץ.

די ראָלע פון דער תחינה פאַר דער פרומער און פאַרכטיגער יודישער פרוי איז נישט קלענער׳ יעדענפאַלס פון דעם מחזור׳ס ראָלע פאַר דעם פרומען יודישען מאַן, ווייל אָפּטמאָל האָט זי די תחינה אַ סך בעסער פערשטאַנען, ווי איהר מאַן דעם שווערען „פּיוט", און איז געווען דורך דער תחינה מעהר פאַמיליאַר מיט אונזער ביבלישער געשיכטע און גלות־שמערץ, ווי דער רעליגיעזער מאַנסביל איז עס געווען דורך די יום־טוב׳דיגע „יוצרות".

צום סוף איז וויכטיג צו בעמערקען, אַז אין דעם תחינה־סטיל, ביי זיין גאַנצען פּרימיטיווען כאַראַקטער, זענען ענטהאַלטען די געזונדסטע קערנער דיגסטען „אידיאָמען" און פאָלקלאָריסטישע אויסדרוקען פון דער יודישער שפּראַך, וועלכע ווערען לעצטענס אַזוי אָפט בענוצט און ציטירט פון אונזערע שפּראַך־פאָרשער און קולטור־שאַפער. די תחינות זענען ווערק פון גרויסען קולטור־היסטאָרישען ווערט!

מ. אבראַהאַם.

הומאר — דער קונדס — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל

פאליטיק פון דער וואך

ענגלאנד, ענגלאנד!
ווי געפעלט אייך ענגלאנד?

זיצען זיך די ענגלענדער רוהיג, במנוחה, אויף זייער בריטישען אינזעל, קנאקען באניקערען און פיהרען שיפען איבער די ימען און אין מיטען דרינען פאלט זיי איין צו פערטשעפען מיט יודען. צו וואס האט זיי, די ענגלענדער, דאס גע־טויגט?

נישט אנדערש, נאר פון גרויס וואוילטאג האבען זיך די ענגלענדער גענומען הוליען אויף יודענס חשבון, ווי יפערצייטענס די פריצימלעך. קיין ברעקעלע פאליטיק קאן מען דאך דא נישט אויסגעפונען.

פאליטיקער זאגען אפילו, אז די ענגלענדער האבען גענומען מורא האבען פאר אונז, יודעלעך. א קשיה אויף א מעשה — יודעלעך קאנען זיך אויפבויען א מלוכה אין ארץ ישראל און שפעטער בעפאלען דעם ענגלישען אינזעל און — א סוף צו ענגלאנד.

מיט איין קלאפ קאנען דאן די יודעלעך צו קלאפען דעם ענגלישען לייב.

האט מאקדאנאלד טאקע דערפאר מורא און ער פערזארגט זיך.

דאס זאל זיי זדי סבה פון דער נייער ענגלישער דעקלאראציע בנוגע ארץ ישראל, אזוי שמועסען דיפלאמאטען.

מעגליך אז דאס לעגט זיך אויפ'ן שכל אייך.

איך מוז וויסען

קוק מיר
אין די אויגען
ווען דו זאגסט דאס,
זאג דאס
איבער צוויי מאל
מיט'ן זעלבען טראפ;
איך מוז
תיכף וויסען
צי דו טראגסט דאס
טיף אין
הארצען, אדער
בלויז אין קאפ.

זאג דאס
איבער דריי מאל
אינ'ם זעלבען סטיל און
מיט'ן
זעלבען טראפ
און ריטם און אקצענט;
איך מוז
וויסען דעם גראד
הייך פון דיין געפיהל און
צי דיין
ליבע טליעט,
צי זי ברענט.

איך מוז
וויסען ווי גרויס
איהר פערנעהם איז,
וויפיל זי
איז גייסט און
וויפיל זי איז גוף, און,
אויב דו
מיינסט דאס
טאקע מיט אנ'אמת,
צי איך
זאל אנטלויפען,
צי בלויז וויינען.

ער האט געהיטען זיין שוויגער

— וואָרום ביזטו בעכטען נישט געקומען צו דער ארבייט?

— ווייל מיין שוויגער האט געסטראשעט זיך ארויסצוווארפען פון פענסטער.

— וואס־זשע האסטו געטון?

— כ'האב א גאנצען טאג זיך געמוטשעט צו עפענען ס'פענסטער און נישט געקענט...

ער איז נישט צופרידען

מאן (צום דאקטאר, וועלכער האט אויסגע־שניטען די מאנדלען ביי זיין פרוי): דאקטאר, ווי פיהלט מיין פרוי?

דאקטאר: א, זי וועט זיין געזונד, זי וועט בלויז נישט קענען רעדען א פאר טעג.

מאן (אין אנ'אומעטיגען טאן): בלויז א פאר טעג?

פאמיליען לעבען

— נו, ווי געהט עס דיר זייט דו ביזט פער־הייראט?

— פערשידענארטיג.

— וואס הייסט?

— פאר דער חתונה האב איך גערעדט און זי האט געהערט. שפעטער האט זי גערעדט און איך האב געהערט. איצט רעדען מיר ביידע און די שכנים הערען.

נישט וואזשנע
אזא טרויעריגער פזמון.

אז דו האסט נישט איבערשפרונגען —
זאג נישט, ברודער, שריי נישט: „האפס"...
נישט גע'דברט, נאר געבוילען
האט דזשאן־בול, דער גראבער מאפס!

וואס מיר צוזאגען, הבטחות?!
גוטע ווערטער אהן א שיעור?!
דעקלאראציעס זענען מעהר נישט,
ווי געוועהנליכער פאפיר...

מילא, נו... איז עס גע'התמ'עט,
און געמאכט א שיינעם זשעסט —
ווייסט מען דאך, אז נאך פאפירען
גייען איצטער צום פראטעסט...

נישט נאר דארט, נאר אומעטום איז
ענגלאנדס קאנטא איצט בעדראהט,
און א ליאדע וואך מ'עט הערען,
אז דער בחור איז באנקראט...

אז עס רייסט אין אלע זייטען,
אז עס טרענען זיך די נעט —
ווארפט מען גט'ן פאר'ן פנים,
ציהט מען זיך צוריק צו שפעט...

שפעט געכאפט זיך, גוטער ברודער,
מאכט א לאך זיך — כאפ, פערשטאפ'ס
אבער בילען, שטאט צו רעדען,
איז א חרפה, מיסטער מאפס!

יאקעל בן פלעקעל.

די אראבער זעהט ער נישט, ער זעהט נאר יודען

פערדיש

— וואס וועט איהר מיר געבען פאר מיין פערד?
— איך וועל אייך געבען א וואגען היי.
— צו וועלכע שווארצע יאהר דארף איך היי, ווען איך וועל אייך פערקויפען דעם פערד?
— איך וועל דיר אויסבארגען מיין פערד, ער זאל דאס היי אויפעסען.

ער איז איהם נישט חושד

חיים: — וואס? ביזט חושד שמערלען, אז ער איז א גנב?

ר"ח: — ווער האט דאס דיר געזאגט, אז איך בין איהם חושד? עס הויבט זיך גאר דנישט אן. איך בין זיכער, אז ער איז א גנב.

דעם כאפער'ס סוף

ווען בערקע איז נאך געווען א קליין קינד האט ער זיך גענומען לערנען דעם ספארט פון כאפען. אלס קינד האט ער געכאפט דעם טאטען זיינעם ביי דער בארד. געהענדיג שוין אין חדר, האט ער אנשטאט לערנען געכאפט פליגען. דערפאר האט ער געכאפט פונ'ם רבי'ן די בעסטע פעטש, און פלעגט אויך כאפען די בעסטע שטורכעס פון זיינע חברים. ער האט זיך אבער באלד געכאפט, אז פון כאפען פעטש וועט ער קיין לעבען נישט מא־כען, האט ער גענומען כאפען בייגעל און אנדערע זאכען אין מארק.

אזוי האט ער זיך צוביסלעך אריינגעכאפט אין די בחור'שע יאהרען. דאן האט ער געכאפט ערגעץ אביסעל געלד, זיך אריבערגעכאפט דעם גרענעץ, און זיך אריינגעכאפט קיין לאדז. און איז ער ערשט געווארען א ריכטיגער כאפער.

האט ער זיך געכאפט צום שכל, אז ארבייטען איז נישט קיין תכלית, האט ער ערגעץ געכאפט א פאר טאלער, זיך איינגעקויפט א לייטישען הוט און זיך אריינגעכאפט אין דער ראלע פון א חתן, און אריינגעכאפט א היבש ביסעל טאלערס נדן, און צום נדן איז געווען צוגעטשעפעט א פערזעהע־נייש, צו וועלכע ער האט נישט געהאט קיין גרויס חשק.

שנעל האט ער אפגעכאפט דעם „הרי את", געכאפט ס'פעקעל אויפ'ן פלעקעל און אוועק, זיך אריבערגעכאפט אין אנ'אנדער שטאט, וואו די פא־ליציי האט איהם געכאפט.

געכאפט

מאן (צו זיינעם א פריינד): דעם פאריגען זונ־טאג האב איך צוגעזאגט צו טרעפען זיך מיט מיין פרוי אין א רעסטאראן, האב איך וועגען דעם אין גאנצען פערגעסען זיך, און בין גאר אוועק כאפען פיש אי זים.

פריינד: נו, האסט עפעס געכאפט?

מאן: נישט אין ים, נאר ווען איך בין גע־קומען אהיים האב איך געכאפט, און א סך געכאפט.

א גם־זו־לטובה־יוד

משה אלטער איז געווען אזא יוד, אז וועגען וואס פאר אומגליק מען האט איהם נישט דער־צעהלט, האט ער אלע מאל געדענקט, אז עס האט באך געקאנט ערגער זיין, און אלע מאל פלעגט ער א זאג טון:

— גם זו לטובה.

האט מען משה אלטער'ן, צום ביישפיל, אנגע־זאגט, א בשורה, אז א יוד האט זיך אויסגעבראכען א פוס, פלעגט ער דעם בעשעדיגטען יוד טאקע בע־דויערען, אבער גלייך אין דעמזעלבען אטעם פלעגט ער צוגעבען:

— אבער גם ז לטובה, ס'האט דאך, חס ושלום, געקענט זיין נאך א גרעסערער אומגליק, ווארים וואס טוט מען, ווען מען ברעכט אויסביידע פיס?

האט מען אמאל אנגעזאגט משה אלטער'ן די בשורה, אז עס איז דער'הרג'עט געווארען א פיינער, ארענטליכער יוד, האט ער דעם דער'הרג'עטען זעהר שטארק בעקלאגט און גלייך געפרעגט:

— וואס פאר א יוד איז דאס פארט געווען: א יונגערמאן, אדער שוין אנ'עלטערער יוד?

האט מען איהם געזאגט, אז שוין אנ'עלטערער יוד, האט משה אלטער טאקע ווייטער זיך זיינס אפגעענטפערט:

— נו, גם זו לטובה, ווארים וואס טוט מען, באהיט גאט, און עס ווערט דער'הרג'עט א יוד א יונגערמאן, וואס האט ערשט גענומען לעבען אויף דער וועלט, וואלט דאך דער אומגליק נאך גרעסער געווען.

בקיצור, וועגען וואס פאר אנ'אומגליק מען האט נישט דערצעהלט משה אלטער'ן, איז ביי איהם אלע מאל אויסגעקומען גם זו לטובה, ביז איינער, א לץ, האט זיך אונטערגענומען איהם צו דער־צעהלען עפעס אזוינס, אויף וואס ער זאל שוין פאר קיין פאל נישט קאנען זאגען „גם זו לטובה". און אט קומט דער לץ צו משה אלטער'ן און זאגט צו איהם:

— ר' משה אלטער, מיר האט זיך היינט גע־חלום'ט, אז איהר זייט פערברענט געווארען אין א שרפה, און ביז איהר זייט אויף טויט פערברענט געווארען, האט איהר, נעבעך, איבערגעליטען די גרעסטע יסורים, און ווען איהר זייט שוין אנגעקומען אויף דעם עולם האמת, האט מען אייך גלייך טראנספארטירט אי זגיהנום אריין, און מען האט אייך אריינגעווארפען אין א פלאם פון ברענענדער סמאלע, און מען האט איבער אייך גוזר געווען, אז אזוי זאלט איהר ברענען אויף אייביג אייביגקייט.

— נו, גם זו לטובה — האט משה אלטער אפגע־זאגט זיין געוועהנליכען פסוק — גם זו לטובה.

— פאר וואס עפעס גם זו לטובה? — פרעגט דער לץ.

— ווייל ס'האט געקאנט נאך ערגער זיין — ענטפערט משה אלטער.

— וואס הייסט, וואס קען שוין זיין ערגער? פערברענט געווארען זייט איהר צום טויט אין אזעלכע יסורים; קיין ערגערער טויט האט גארנישט געקאנט געמאלט זיין, און נאכדעם ערשט וועט אייך אויסקומען אין גיהנם צו ברענען אין דעם העקליכסטען פייער אויף אייביגער אייביגקייט. נו, וואס האט שוין דען געקאנט זיין ערגער? — פרעגט דער לץ, און דער חברה־מאן איז שוין זיכער, אז ער האט משה אלטער'ן אריינגעכאפט. אבער משה אלטער האט געענטפערט:

— ערגער, א סך ערגער וואלט געווען, ווען די מעשה וואלט אנ'אמת געווען, און נישט קיין חלום.

אויפרוף!

צו אלע וועהלער און וועהלערינס!

עס דערנעהנטערט זיך דער טאג פון גרויסען יום־הדין, ווען עס וועט געמשפט ווערען, ווער עס זאל ווערען דעפוטאט און ווער עס זאל בלייבען מיט'ן מאנדאט אי זדער היים.

דאס דאזיגע איז זעהר א וויכטיגער ענין. קיינער טאר דאס נישט גרינגשעצען און עס ליגט א גרויסער חוב אויף יעדען בירגער אלס יוד, מענש און בעל רחמנות צו שטיצען מיט אלע כחות אין דער איצטיגער קריטישער צייט די מענשען־פריינד־ליכע אקציע, צו פערזארגען עטליכע הונדערט מענשען מיט פרנסה אויף א משך פון עטליכע יאהר.

קיינער טאר זיך נישט אפהאלטען און געהן צו דער וואהל־אורנע און אפגעבען זיין וואהל־צעטעל פאר מיר.

איך בין מבטיח צו פערטיידיגען מיינע אינטע־רעסען על צד היותר טוב.

בערעלע פארנאסע־זוכער.

זשאבאטינסקי
(אונטערגעהערטע מיינונגען)

איהם איז וואויל, ער איז זשאבאטינסקי.

איך פערשטעה איהם נישט, זשאבאטינסקין, ער האט שוין גארנישט קיין אנדערע זארגען אין קאפ? ער האט שוין פאר זיך אלץ אויסגעזארגט, נאר בלויז צו זארגען וועגען רעדעס איז איהם געבליבען?

דער זשאבאטינסקי־סעזאן האט זיך גוט גע־שטעלט.

א גוטע מארקע איז איצט זשאבאטינסקי, א יושר ארויסצולאזען א זשאבאטינסקי־ארטיקעל אין מארק אריין.

אויף אלעם קומט א צייט. אט איז איצט זשאבאטינסקיס צייט.

פון וואס א שטייגער לעבט אזא סגאל מענש ווי זשאבאטינסקי?

עס איז דא אן אורזאכע

שמעריל: — פארוואס ביזטו, בעריל, אויף דער פאטאגראפיע אזוי אומעטיג? זאלסטו האבען א שמייכעל אויף דיינע ליפען.

בעריל: — וואס, דו ביזט א בלינדער? זעהסט נישט אז איך בין דא צוזאמען מיט מיין פרוי!

א קינד'ס איינפאל

קינד: — זאג מיר צו, פא, אז דו וועסט מיך נישט שלאגען, וועל איך דיר עפעס דערצעהלען.

פאטער: כ'זאג דיר צו — דערצעהל.

קינד: — מא האט געזאגט, אז דו וועסט אהיים קומען, וועט זי הייסען, דו זאלסט מין שלאגען...

ער וויל זיין באלעבאס

— די פלעגסט אמאל אויסגעהן יעדען אווענט און איצט געהט דיין ווייב אוועק און דו בלייבסט תמיד אין הויז.

— אז מיין ווייב געהט אוועק האב איך די גע־לעגענהייט צו זיין דער פאלשטענדיגער באלעבאס אין מיין הויז.

ער איז צופרידען

— איך האב א נקמה אין מיינע קרעדיטארען — געבליבען איז ביי מיר בלויז דער טיש אויף צו לעגען א „נאיענטשע"

די פערשאלטענע ירושה

(57 גרויסער ראמאן פון לײדענשאַפט ליבע און פערברעכען

— אויסגעצייכענט !.. זאָל זיין אַזוי ווי איהר ווילט... איהר קאָנט, דאָכט זיך, די ווינדעס פון דעם דאָזיגען פּרעכטיגען הויז ?.. ווייסט איהר דאָך אודאי, אַז זיי ווערען געבראַכט אין בעוועגונג דורך עלעקטרישער קראַפט, און אַז זיי זענען אַזוי איינגעאָרדענט, דאָס מען קאָן זיי בעוועגען, מיט וואָס פאַר אַ שנעלקייט מען וויל, און אויף וואָס פאַר אַ שנעלקייט מען וויל, און אויף וואָס פאַר אַ שטח מען וויל.

מערי האָט גאָרנישט געענטפערט.

מאָריץ האָט זיך אָנגעשטרענגט צוגעהערט צו זיין ברודערס רייד, נישט פערשטעהענדיג, וואָס ער מיינט דערביי, נאָכפיהלענדיג אַז ער האָט עפּיס צוגעטראַכט אויסערגעוועהנליכעס.

מאַקס האָט פאָרטגעזעצט מיט אַ קלאָהרער ענטשלאָסענקייט:

— אין די אַמאָליגע צייטען זענען געווען פערשידענע אופנים פון אויסקריגען נויטיגע אינפאָרמאַציעס ביי איינגעשפּאַרטע מענשען... איך זאָג עס, כדי איהר זאָלט וויסען, וואָס איך מיין... קיין שום גייעס האָב איך נישט צוגעטראַכט... איהר מוזט זיך טראַכטען וועגען דעם, וואָס איהר ווילט, נאָר געדענקט, אַז אורטיילען מוז מען שטענדיג, נעה־מענדיג אין בעטראַכט די אומשטענדען... ווער, אַ שטייגער, וועט בעשולדיגען אַ מענשען, וואָס גייט אויס פאַר הונגער, ווען ער וועט דער׳הרגענען און אויפעסען זיין בעליבט פערד, כדי אַזוי־אַרום אָפּ־צוטרייבען פון זיך אויף אַ צייט דעם מלאך־המות, און האָפען אויפ׳ן אָנקומען פון אַנ׳אויסליי־זונג... מיר געפינען זיך, מעהר־וועהניגער, איי דער־זעלבער לאַגע...

— ריכטיג, מאַקס ! — האָט מאָריץ אַ לאַך געטון — ס׳איז דער אייזערנער געזעץ פון נויט־ווענדיגקייט !.. די אומשטענדען זענען, געוועהנליך, סיבות, וואָס רופען אַרויס דעם רעזולטאַט !.. ס׳איז ריכטיג געטענהט...

מאַקס האָט פערשטענדיג געקוקט אין דער מיידעלס אויגען.

— איך וועל אייך שטעלען איין פראַגע... די ווינדעס דאָ דערגייען ביז צום גאַראַזש... די ווינ־דעס זענען זעהר שווער, און זיי קענען לייכט „צו־דריקען אַ מענשען... לאָמיר אָננעהמען, אַז מיר וועלען אַזוי אַריינרוקען אין דעם ליפט איירע פיס — גלייך אונטער דער ווינדע... און דערנאָך וועלען מיר לייכט אַ דריק טון דעם עלעקטרישען קנעפעל... ווי מיינט איהר, וועט איהר קענען לאַנג אויסהאַלטען אַזוי, ווען איירע ביינער וועלען אָנ־הויבען צו טרישטשען ?!.

— ס׳שטימט מאַקס ! — האָט זיך מאָריץ הויך פונאַנדערגעלאַכט — זעהר אַ קלוגער ענין !.. אַט דאָס, פערשטעה איך, איז גערעדט מיט שכל !.. ווי געפעלט ער אייך, פרייליין קאָהן ?.. דערמאָהנט איהר זיך איצט, ווי ער האָט מיר געשאָטען דעם טאַבאַק אין די אויגען אַריין ?...

מערי האָט אין שרעקליכער אימה אויסגעשריגען:

— איך ווייס נישט, וואו שאַרלאָטע סימפּסאָן איז !.. איך האָב אייך שוין געזאָגט... איך האָב אייך שוין געזאָגט, אַז איך ווייס נישט !

בעסער איז צו ווער׳ען אויפ׳ן אָרט דערהרגעט, איידער אויסצושטעהן טאַרטור׳עס פון די „מאַלפעס“.

דזשעיקאָבס האָט זיך נישט געקאָנט איינהאַלטען. זיין קול איז געווען זפרעמד און טויב:

— איהר זענט אַנ׳אויסוואורף, אפמאַן ! אָבער איהר וועט נישט האָבען די דרייסטקייט דאָס צו טון !.. איך בין זיכער, אַז איהר וועט עס נישט טון !

— דזשעיקאָבס ! — האָט מאַקס איהם טרוקען איבערגעשלאָגען — איי׳ער רייה וועט נאָך קומען !.. דאָס זידלען זיך וועט נישט העלפען — נישט אייך, און נישט דער פרייליין !.. דאָס וועט אייך נישט ראַטעווען !.. און איצט, ליבע קוזינע, הערט מיין לעצט וואָרט: אָדער — דער אמת, אָדער — מיר !

— איך האָב דאָך אייך שוין געזאָגט !.. ווי־אַזוי קאָן איך זאָגען דאָס, וואָס איך ווייס נישט!?

— טראָגט זי אַראָפּ אונטען.... דעם מענשען אויך ! האָט מאַקס קורץ בעפוילען.

שמיגעלסקי און מאָריץ האָבען זיך אַרויסגעוואָרפען אויף דזשעיקאָבס, וועלכער האָט זיך גע־אַמפערט מיט אַלע כוחות.

מאַקס איז צוגעגאַנגען צו מעריץ.

זי האָט אַ ווילדען געשריי געגעבען, ווען ער האָט זיך צוגערי׳הרט צו איהר האַנד.

קאַפּיטעל דרייסיג

די ווינדע.

זיי זענען אַדורך מיט דער לאָך אין דער וואַנד אין די פינסטערע פוסטע קעלערס פון „גוטער־מאַן־הויז“.

אויבען מיט ז׳ער גאַס זענען פערביי־געגאַנגען פער־שפעטיגטע דורכגייער, וואָס האָבען פון צייט צו צייט געוואָרפען דערשראָקענע בליקען אויף דער פינסטערען בנין.

ביי מאָריצען איז געווען אַ רעוואָלווער...

ער האָט צוגעשטעלט די לאַפּע צו דזשעי־קאָבס׳עס פּאַטיליצע, און יענער האָט גערהאָרכזאַם אויפגעפיהרט זיינע בעפעהלען.

שמיגעלסקי האָט געטראָגען פאָרענט די לאָמפּ.

די דאָזיגע לאָמפּ האָט אָפּגעוואָרפען ריזיגע, מורא׳דיגע שאָטענס אויף די שטיינערנע ווענד פון דעם קעלער.

די שאטענס האָבען זיך געשלענגעלט איבער׳ן באַלקען, און אין די ווינקעלעך, בעגלייטענדיג שטום די מורא׳דיגע פּראָצעסיע.

די טויטע שטילקייט פון די קעלערן איז נאָר געשטערט געוואָרען דורכ׳ן שאָרכען פון צעמענט, אונטער די שווערע טריט פון די מענשען.

דאָס „גוטערמאַן־הויז“ האָט געשוויגען.

זיי זענען צוגעקומען צום אָרט וואו אין דעם באַלקען איז געווען אַ גאַנג אין גאַראַזש.

דזשעיקאָבס האָט זיך געפּאָלגט, און געפּענט דעם דורכגאַנג.

(פאָרטזעצונג קומט)

פּעלצוואַרעץ
איז אַ גרויסער אויסוואַהל
אין פערטיגע און אין רויהע צושטאַנד
B-cia F. i J. Pietruszka
Zielona № 2, tel. 142-38.
צו מעסיגע פרייזען
און גינסטיגע בעדינגונגען
עמפפעהלט

דער ווינטער דערנעהענטערט זיך
בעזאָרגט אייך בעצייטענס מיט ווינטער־סחורות און ווייסע סחורות און רעשטען
אין קאָנסום־געוועלב ביי דער „ווידזעווער מאַנופאַקטור“
54 ראָקיטשינער 54
צופאַהר מיט די טראַמווייען 10 און 16
איהר בעקומט אויך דאָרט צו אונגעוועהנליך נידריגע פרייזען ספּאָרט־אנציגער, אַרבייטס־אַנציגער, דאַמען־ און הערען־וועש, טיש־ און בעט־וועש, וואָלענע שטאָפען, טריקאָטאַזשען, שיך, קוכען־געשיר, קאַלאָניאַל־וואַרען א.אַ.וו. א.אַ.וו.
פאר ה״ה מלוכה־ און קאָמונאַל־בעאַמטע, וואָס זענען מיטגלידער פון קאָאָפּעראַטיווען און געזעלשאַפטען, ווערט ערטיילט בעקוועהמער קרעדיט.
19123

RESTAURACJA
M. WOLF
5 NARUTOWICZA 5
Wydaje znane ze swej dobroci
śniadania od 60 gr.
od 12-ej do 5-ej p. p.
Obiady z 2-ch dań zł. 135 g.
„ 3-ch „ „ 250 „
małe porcje cały dzień
Wieczorem Koncert
Lokal otwarty do 2-giej w nocy

וועכנעריך כירורגישע קליניק
„SANATO“
אגראַדאָווא 10 טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאַס
ערצטליכע אויפזיכט
איבער דער מוטער און קינד.
פרייזען פון געבורט
אין 2-טע קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
כירורגישע אָפּטיילונג פון ד״ר מעד. מ. סאַנטאַר
עמפפאַנגס-שעה׳ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.

Magazyn Konfekcji Damskiej
Rapuch i Micenmacher
Piotrkowska 24, tel. 177-69
עמפפעלט צום איצטיגען סעזאָן אַ גרויסן אויסוואַהל
פון מאַנטלען און פעלצען
פון די נייעסטע מאָדעלען צו צוגענגליכע
פרייזען און אויף גינסטיגע בעדינגונגען.

קינא־טעאַטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
פון היינט ביז׳ן 4-טען נאָוועמבער איינשליסליך
בענייאונג פון דער גרויסער פרעמיערע!
מעכטיגע לעבענס-זיטען-דראַמע א. נ.
קעלנער פון דעם מאָסקווער רעסטאָראַן „JAR“
דער פילם איז איינער פון די בעדייטענדסטע פילם-שלאַגערן, וואָס איז ביז איצט געזעהען געוואָרען. אין די הויפּטראָלן:
דער גרעסטער דראַמאַטורג M. CZECHOW אויגזער בזרגעו׳ין
W. Malinowska i K. Samborski.
עס נעהמט אָנטייל אַ גרויסער כאָר.
אויסערן פראָגר.: דאָס אָנקומען פון נחום סאָקאָלאָוו קיין פוילן.
אָנהויב אין געוו. טעג 4 נאָכמיטאָג. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

קלאַנג־פילם־טעאַטער
„MIMOZA“
ul. Kilińskiego 178.
היינט און פאָלגענדע טעג!
גרויסע פרעמיערע! גרויסער קלאַנג־פילם
ניו־יאָרק ביינאַכט
אין די הויפּט-ראָלען: SUE CAROL i LOLA LANE
אויסערן פראָגראַם: רעוועלאַציאָנס־קלאַנג־צוגאַבע
אָנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאָג און יום-טוב 3.30 נ״מ
נעכסטער פּראָגראַם: דער דזשאַז־זינגער
אין דער הויפּט-ראָלע: AL JOLSON
וועלכער וועט — זינגען — „כל נדרי“
יעדער יוד מוז זעהען דעם דאָזיגען פילם!

אייזערנע
פּעסער
פון פערשידענע גרויסען
עמפפעהלט פון לאַגער
STOCZNIA GDAŃSKA
Łódź, Traugutta 9,
telefon 141-83,

WODY mineralne
NATURALNE
ostatniego jesiennego czerpania
— otrzymała —
Apteka
St. Hamburga i S-ki
Główna 50, tel. 218-61.

א קולטורעלער שדכן!
פיהרט אויס שדוכים מיט גרויס ערפאָלג
לאָדז, ציגעל-גאַס 9,
פראָנט, 1 שטאָק וואוינונג 4

קירזשנער־ווערקשטעל
M. FARBER
פּיעטריקאָווער 27 קווער אָפיצינע, 1. שט.
נעמט אָן אַלערלײ קירזשנער־אַרבייטען לויט די נייעסטע מאָדעלען און צו צוגענגליכע פרייזען.
בעקוועמסטע בעדינגונגען! שנעלסטע אויספיהרונג!

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון דער אייזען-מעבעלפאַבריק
I. B. Wołkowyski
שענקעוויטש 3/5
פאַבריקס-לאַגער נאַרוטאָוויטשאַ (דזיעלנאַ) 11, טעל. 137-70
איז: אַ מבילינסטען, מבעסטען, מבעסוועמסטען
און דער גרעסטער אויסוואַהל
כ׳בעזונדער אויף לאַגער אַ גרויסען אויס-וואַהל פון מעטאַל-ניקעל-בעטען, פעלד-בעטען און מעטאַל-
פעלד־בעטען
Perfect-מאַטראַצען, מאַטראַצען אַלערט, קינדער־וואַגעלעך די נייעסטע פאַ-סאָנען, וואַש-טישען, מאָנטוינען, טואַלעט-שטעקען, קינדער־שטיהלען א. ד. ג.

צו פערמיטען
אַ צימער
מיט אַ קוך ביים וויירט בזשעזשינער 57a
ריג מאַרישינאָרי מעקלערס בעוואוסטען

אַ קוואַליפיצירטער
אַבערמאַשינער
און 2 האַנד-נייערס צו ערשטע סאָרט מענער-מאַגאַזין קענען זיך מעל-דען ביי גרילאָף
פולנאָצנאַ 13

ס'איז געווען אַ שידוך על תנאי

אויב ער איז נישט אויסגעפירט געוואָרן, קען געפונען ווערן אַ נייער פערבינדעטער

דער אונטערגאַנג פון ציוניזם וואָלט אויפסניי אוועקגעשטעלט פאַר דער וועלט דאָס יודען-פּראָבלעם אין זיין גאַנצער טראַגישקייט

דינסטאַגדיגער רעפעראַט פון זשאַבאָטינסקי'ן אין פילהאַרמאָניע

(ענדע.)

דער דריטער פאַרטנער מיט וועלכען ס'קומט אויס זיך איצט צו רעכענען אין דער א"י פראַגע איז ענגלאַנד אונזער רעוויזיאָניסטישע ,אָריענטאַציע אויף ענגלאַנד — זאָגט ,זשאַבאָטינסקי — איז געווען געבויט אויף 2 הנחות: די ערשטע אַז ס'איז דאָ אַ וועלט-געוויסען, אַז די וועלט איז אין כלל אַנשטענדיג, און אַז ד יענגלענדער זענען נישט קיין רויבער-פאָלק, נאָר מענשען. די צווייטע הנחה איז געווען די

אינטערעסען-איינהייט פון יודען אין ענגלאַנד און א"י

אויב איך האָב אַמאָל גערעדט וועגען א"י אַלס אַ 7 דאָמיניע דאַרף איך בעטאָנען, אַז די דאָזיגע קאָנצעפּציע בעציהט זיך צו יעדער איירָאָפּעאישער מאַכט, וואָס האָט אינטערעסען ביים מיטעל-ים. פראַנקרייך, איטאַליען, האָלאַנד זענען פעראינטערעסירט אינם מיטעל ים-קאָרידאָר. פו זאיין זייט קאָרידאָר געפינען זיך בלויז איינהייטליכע מאַסען וואָס רעדען אַלע אַראַביש און וועלען זיך סוף-כל סוף פעראייניגען און ווען זיי וועלען זיך פעראייניגען וועלען זיי ווערען בולט אַנטי-איירָאָפּעאיש.

אויף דער צווייטער זייט איז נישטא קיין איינהייטס - פראָנט, בעת אויף דער זייט הערשט אַ פערמאַנענטע שטרעבונג פטור צו ווערען פון דער איירָאָפּעאישער איבערמאַכט, איז פאַר יעדער איירָאָפּעאישער מלוכה נויטיג צו שאַפען אויפ'ן צווייטען ברעג.

אַנ'אָאַזיס, וואָס זאָל זיין נישט-אַראַביש

אַט דער פּראַקטישער אינטערעס, וואָס ענגלאַנד, איטאַליען, פראַנקרייך, האָלאַנד האָבען אין שאַפען דעם אָאַזיס האָט אָבער אַ ווערט נאָר דאַן אויב אין א"י וועט געשאַפען ווערען

אַ יודישע מעהרהייט

ווען זי נישט זיין, וועט אויך א"י אַריינגעצויגען ווערען אין דער גרויסער אַראַבישער פעדעראַציע, וועלכער וועט ענטשטעהען.

אַט די ביידע פונקטען פון אונזער אָריענטאַציע זענען געבליבען אונערשיטערט. די ענגלישע רעגירונג האָט אונז געטון אַנ'עוולה און דאָס ענגלישע פאָלק האָט דערויף נישט רעאַגירט און נישט פּראָטעסטירט; מיר טאָרען אָבער נישט פערגעסען, אַז מיר האָבען צו טון מיט ענגלאַנד! מ'דאַרף געגען די ענגלישע פעראָרדנונגען קעמפען, אָבער געדענקען דערביי, אַז ענגלאַנד האָט אונז פיל מאָל אויפריכטיג געהאָלפען, אַז פון ענגלאַנד שטאַמען דניאל דעראָנדא, דער אוגאַנדאַ-פּראָיעקט, וואָס איז געקומען פון איהר אייגענער איניציאַטיוו, און ווי ס'שטעלט זיך איצט אַרויס, איז ענגלאַנד געווען אַ רייך לאַנד, וואָס האָט אַ גרויסען ווערט. די אייגענשאַפטען פון אַ פאָלקס-נשמה קענען אַמאָל אוועק אויף אַ נישט ריכטיגען וועג; מ'דאַרף דעריבער

נעגען ענגלאַנד קעמפען, מ'טאָר אָבער נישט פערגעסען, אַז ענגלאַנד האָט געשאַפען די באַלפור-דעקלאַראַציע

דער ערשטער טייל פון אונזער הנחה בלייבט אונערשיטערט, די אָביעקטיווע אינטערעסען, די געאָגראַפישע לאַגע, די אימפעריאַלע אינטערעסען פון די מלוכות בלייבען די זעלבע, צי אַלע פערשטעהען עס, צי — נישט. און דאָך מוזען מיר זיך אָפּגעבען אַ קלאָרען דין-וחשבון אין דער לאַגע און מיר וועלען מוזען אפשר

רעווידירען אונזער ענגלישע אָריענטאַציע

די אינטערעסען געמיינשאַפט בלייבען ביי אונז ווי פריהער, אָבער אַנ'אַנדער מאָמענט קומט דאָ אין בעטראַכט. אַ שוואַכער מענש קען נישט אָפּהיטען זיינע אינטערעסען, קען נישט פערטיידיגען זיין נוצען, אויב דאָס אָפּהיטען זיי קומט אָן שווער. מ'דאַרף זיך פערטראַכטען, אויב ס'איז נישט ווירקליך געקומען דער אָנהויב פונ'ם אונטערגאַנג פון דעם ענגלישען אימפעריאַלען ווילען. אויב אַ ראַסע איז געבליבען געזונד און איהר אימפעריאַלער ווילען איז געבליבען דער זעלבער קען מען וואַרטען אַ יאָהר, צוויי און אויב זי בעזיצט נאָך דעם לעבענס-אַפּעטיט, וועט זי אויפוואַכען. מ'קען זיך נאַטירליך נישט שפּילען אין נביאות, ס'איז לייכט אַריינצופאַלען אין אַ פעליעטאָניסטישער „טיפקייט", אָבער מ'קען נישט פערלייקענען, אַז אין ענגלאַנד קומט עפּיס פאָר

אין קיין שום לאַנד איז די לאַגע נישט אַזוי קאָמפּליצירט ווי אין ענגלאַנד

אָבער דאָך איז נישט ענטשטאַנען קיין מאַן, וואָס זאָל אויף אַזאַ אָדער אַנדער אופן זאָגען וואָס האָט איצט ענגלאַנד צו טון. ס'שאַפט זיך דער איינדרוק, אַז ענגלאַנד האָט פערלוירען די קראַפט און דעם אַפּעטיט. מיט דרייסיג יאָהר צוריק איז ענגלאַנד געווען דער בן-יחיד אָהן קאָנקורענטען אויף אַלע געביטען: אויפ'ן געלד-מאַרק, אין דער אינדוסטריע-פּראָדוקציע, אין קויהלען-פּראָדוקציע, אין פערקויף, אין ים-טראַנספּאָרט, ענגלאַנד האָט אויף איהרע שיפען אפילו אַריבערגעפיהרט דעם גרעסטען טייל פון פרעמדען עקספּאָרט. איבעראַל האָט ענגלאַנד בעזיצט און איז געווען דער אַליינהערשער, אַפילו אין די פראַנצויזישע קאָלאָניעס האָט ענגלאַנד פערקויפט איהרע סחורות. בלויז דייטשלאַנד האָט אָנגעהויבען מאַכען פּרובען זיך שטעלען אין וועג ענגלאַנד — איז געקומען דער קריג און האָט חרוב געמאַכט אַלץ, אַלץ פערמישט. אין אַלע לענדער וואָס זענען געווען אָפּנעמער פון דער ענגלישער אינדוסטריע-פּראָדוקציע — זענען ענטשטאַנען אייגענע פּראָדוקציעס, אַפילו די ענגלישע קאָלאָניעס האָבען געשאַפען זייערע אינדוסטריען און זענען פערלוירען געגאַנגען פאַר ענגלאַנד, אַלס מערק פאַר איהרע אַרטיקלען און אין פערלויף פון אַ קורצער צייט האָט ענגלאַנד אָנגעהויבען אַלץ שטאַרקער צו שפירען, אַז זי גייט אַראָפּ פון איהר פּאָזיציע אַלס בן-יחיד אין די אַלע געביטען, וואו זי האָט געהערשט (קויהלען,אינדוסטריע, טראַנספּאָרט), און ס'האָט זיך אָנגעהויבען אָנרוקען דער קריזיס.

ענגלאַנד פערמאָגט בלויז 16 פּראָצענט פון איהר אייגענטליכען פערבּרויך אין דער לאַנדווירטשאַפט. דאָס איבריגע ווערט אימפּאָרטירט. אַמאָל פלעגט זיך דער דאָזיגער אימפּאָרט דעקען מיט'ן ענגלישען עקספּאָרט פון אַנדערע אַרטיקלען, איצט קומט עס אָן אַלץ שווערער. מ'דאַרף בעזיצען די איינגעפונדעוועטקייט פון ענגלאַנד, כדי דאָס קענען אויסהאַלטען און ענגלאַנד האַלט עס אויס דערוייל. אָבער קיין אויסוועג פון דער לאַגע איז נאָך ביז איצט נישט געפונען געוואָרען.

די פּסיכאָלאָגישע אָפּשפּיגלונג פון דער עקאָנאָמישער לאַגע קומט פאָר אין דער פראַגע פון אַרבייטסלאָזיגקייט אין ענגלאַנד. אין ענגלאַנד געפינען זיך איצט איבער צוויי מיליאָן אַרבייטסלאָזע. זייט איבער צעהן יאָהר געפינט זיך אין ענגלאַנד אַ קערן-גרופּע פון איבער אַ מיליאָן מענשען, וואָס זענען אַרבייטסלאָז או זהאָבען נישט קיין אויסזיכטען אויף צו בעקומען אַרבייט. זיי בעקומען שטיצע פון קרוב 1 פונט שטערלינג אַ וואָך. מיט 4 פונט שטערלינג אַ חודש קען מען אין ענגלאַנד אַדורכלעבען. אָבער אין דער לאַגע שטעקט די טראַגעדיע און די גרויסע געפאַהר פון דעמאָראַליזאַציע. ס'שאַפט זיך אַנ'אַרמיי פון מענשען, וואָס זייער צאָהל איז קיינמאָל נישט קלענער פון אַ מיליאָן, און קען דערגרייכען ווי מ'האַלט ביז דריי מיליאָן; אַנ'אַרמיי וואָס איז איינגעשטעלט אין איהר לעבענס-שטייגער אויף נישט אַרבייטען. פיל ערנסטע מענשען זענען שטאַרק פערזאָרגט מיט'ן דאָזיגען צושטאַנד, וואָס ווירקט דעמאָראַליזירענד. דאָס איז

אַנ'ענליכער צושטאַנד ווי מיט די רויטע אינדיאַנער

אין אַמעריקע זענען געוואָרען פון 200 ביז 300 טויזענד מענשען פענסיאָנערען פון דער אַמעריקאַנער רעגירונג. זיי בעקומען פענסיעס פאַר די גרויסע לענדערייען, וואָס מ'האָט ביי זיי צוגענומען. זיי זענען רייך און פערזאָרגט מאַטעריעל, אָבער זיי ווערען דעגענערירט און זענען אומפעהיג פאַר יעדער קאָנסטרוקטיווער און פּראָדוקטיווער טעטיגקייט.

ענגלאַנד בעזיצט דרום-אַפריקע. דער שטח וואו איירָאָפּעער קענען זיך לייכט איינאָרדנען איז 15—20 מאָל גרעסער ווי א"י; ענגלאַנד בעזיצט קאַנאַדע, וואָס איז איינע פון די רייכסטע לענדער אין דער וועלט; ענגלאַנד בעזיצט אויסטראַליען, וואו אויף אַ קוואַדראַט-קילאָמעטער געפינט זיך 1 (איין) מענש-איינוואוינער און אין דערזעלבער צייט געפינען זיך אין ענגלאַנד אַ מיליאָן אַרבייטסלאָזע, וואָס ריהרען זיך נישט פון אָרט און לעבען אויף אַלעם גרייטען. די פּרובען פון קאָלאָניזאַציע, וואָס ענגלאַנד האָט פאָרגענומען האָבען זיך אַרויסגעוויזען פאַר זעהר טייערע ביז 2000 פונט שטערלינג אויף איינאָרדנען אַ פאַמיליע. לויט סימפּסאָנס בעריכט קאָסט עס אין סאָוויעט-רוסלאַנד פון 150—200 פונט אין מאַקעדאָניען די גריכען האָט געקאָסט אַרום אַכציג פונט שטערלינג, אין סאָוויעט-רוסלאַנד זענען נישט אַריינגערעכענט דאָס קאָסטען פון באָדען און טראַנספּאָרט, וואָס די רעגירונג גיט אומזיסט און אין מאַקעדאָניען די קאָסטען פון באָדען און פון די איבערגעבליבענע הייזער.

די יודען, אַ פאָלק אָהן אַ מלוכה-אַפּאַראַט מיט הכנסות און צוואַנג-קראַפט, וואָס זאַמלען זייערע מיטלען פון פריוויליגע בעשטייערונגען; אַ פאָלק, וואָס איז אין די לעצטע יאָהרען עקאָנאָמיש געבראָכען אין זיין מעהרהייט (רוסלאַנד, פּוילען, באַלטישע קאַנטען או"וו.) די יודען האָבען בעוויזען

אין 10 יאָהר צו קאָלאָניזירען אין א"י 100,000 מאַן

פון וועלכע 70 טויזענד זענען געווען אָרים. זיי האָבען קיין שום זאַך נישט געהאַט אומזיסט און אַ פאַמיליע צו קאָלאָניזירען האָט זיי געקאָסט ביז 2000 פונט; און ענגלאַנד מיט איהר רייכטום מיט איהר מלוכה-אַפּאַראַט, אייגענע לענדערייען שטייער-מעגליכקייטען קען נישט פטור ווערען פון איהר אַרבייטסלאָזען מענשען-איבערפלוס! פאַר'ן יוד, וועלכער האָט נישט וואָס צו פערלירען איז גוט יעדע געלעגענהייט, פאַר'ן גריך איז נישט געווען עפּיס אַנדערש וואָס צו טון; דער ענגלענדער איז נישט קיין פּיאָניר. כ'האָב געזעהען — דערצעהלט דער רעדנער — ענגלישע קאָלאָניסטען אין ראָדעזיאַ. דאָס לאַנד איז רייך און פּוסט. דאָרט וואוינט אַ מיליאָן שוואַרצע רוהיגע איינגעבוירענע. פאַר פערציג יאָהר צוריק האָט ענגלאַנד בעוויזען צו קאָלאָניזירען דאָרט פופציג טויזענד מענשען. און די דאָזיגע „קאָלאָניסטען" זענען בעאַמטע, צווייטע זיהן פון לאָרדען או"וו. זיי האָבען אַ הונט נישט צוגעלאָזט צו דער אַרבייט פון די נעגערען.

אין לאַגאָס זענען געשאַפען געוואָרען פּראָפּאַגאַנדע-ביוראָס פאַר עמיגראַנטען און ס'האָט נישט בעוואויגען קיינעם זיך ריהרען פון אָרט. אַ מיליאָן פרייע בירגער בלייבט פענסיאָנערען פון דער רעגירונג און קען נישט אויפשטייגען צו אַ בעוועגונג אויף געהן עפּיס צו טון.

עפּיס האָט זיך געענדערט אין דער פּסיכאָלאָגישער איינשטעלונג פונ'ם ענגלענדער

מיר שטעהען פאַר'ן פאַלען פון דער ענערגיע און אַוואַנטוריסטישען גייסט. זאָל עס זיין אמת ווי איינינגע בעהויפּטען, אַז די גאַנצע ענערגיע-שלינקט אין די לופט-פליהעריי און ספּאָרט. די העכערע קלאַסען פון די ענגלענדער זענען געווען בעהערשט פונ'ם געדאַנק, אַז זיי זענען אַנ'אתה בחרתנו פאָלק, דעם דאָזיגען געפיהל קען מען נאָר פערגלייכען מיט'ן געפיהל פונ'ם אַמאָליגען יודען אין דער געטאָ. ער האָט געגלויבט אַז אַלץ אַרום איז מינדערוועריטיגער פון איהם. ביים ענגלענדער איז פערהאַן דאָס געפיהל, אַז ער איז בעשאַפען צו בעהערשען די קלענערע פעלקער אויף דער וועלט, צו געוועלטיגען איבער זיי, זיין בעציהונג צו דער גייסטיגער ראַפינירטקייט איז געווען די זעלבע, וואָס ביים אַמאָליגען געטאָ יוד צו דער פיזישער ראַפינירטקייט, און מיט זיין זיכערקייט אין דער דאָזיגער מיסיע צו הערשען האָט ער טאַקי בעוויזען וואונדער. מיט'ן כוח פון זיין השפּעה, אויטאָריטעט האָט ער געהאַלטען אין ציטער, אין מורא הונדערטער טויזענדער און מיליאָנען, ביי אַ גאַרניזאָן פון אַ פאָר צענדליג מענשען האָט ער געוואָרפען אַנ'אימה אויף טויזענדער .ס'איז אָבער געקומען אַ נייע צייט, די מורא איז אַוועק, די שוואַרצע אפילו ווערען חידערשפעניג, דער בלויער הויכער גייסט איז שוין אומעכטיג און

דער ענגלענדער איז געבליבען שטעהן דעזאָריענטירט

און מוז זיך צוריקציהען.

אין א"י איז אָפט געקומען צום אויסדרוק דער קאָנפליקט צווישען די צוויי, וואָס ביידע האַלטען זיך פאַר אתה בחרתנו — דעם יוד מיט'ן ענגלישען בעאַמטען, און דער אַראַבער האָט נישט געפונען די שפּראַך פאַר'ן יודען. קיינער פון די יודען אין א"י וויל נישט אָנערקענען, אַז דער רעגירער איז העכער פון איהם. ער האָט צום רעגירער נישט קיין מיסטישע בעציהונג, נאָר אַ רעאַלע. און דער גאַנצער בנין וואָס דער ענגלענדער האָט געשאַפען פאַלט ביי איהם איין — ער געפינט נישט קיין גלייכגעוויכט. אויסהאַלטען שטאַרקע אַרמייען, כדי צו ווירקען מיט פיזישער געוואַלט, פאָלק געקענט עפּיס שאַפען, קומט מעז ווי גליי-ווען דער צויבער איז פערלוירען געוואָרען.

מ'קען שוין ווייטער נישט רעגירען ווי אַמאָל, די ענגלישע זיכערקייט איז פערשוואונדען און מ'-מוז פּראָדוצירען איידען און געוועהר.

אפשר איז אין דעם געווען דער סוד; פילענדיג זיך אַלס אתה בחרתנו פאָלק, האָט נאָך דאָס פאָלק געקענט עפּיס שאַפען, קומען מען ווי גלייכע — קען מען גאָרנישט אויפטון.

אויב ענגלאַנד איז נאָך שטאַרק און האָט ווילען, פלייצעס, ענערגיע, פּיאָנער-גייסט און אַפּעטיט צו שאַפען נייעס, און דער מיטעל-ים-קאָרידאָר איז איהר נויטיג צום בויען, קען מען זיך נאָך דאַן אָריענטירען אויף ענגלאַנד; אויב דאָס פאָלק האָט נאָך, די אַמביציע אויסצופיהרען די פערווירקליכונג פון אַ ביבעל-געדאַנק קען מען מיט איהם געהן. אויב אָבער דאָס פאָלק, איז מיד און אויסגעמאַטערט און פּאָפּולער ביי זיי זענען די וואָס פּראָפּאַגאַנדירען, ווי לאָרד ראָטערמער, אַז די הויפּט-זאַך איז פערקלענערען ענגלאַנדס מאַכט, איז עס

אַ סימן פון זקנה

און מ'קען אויף איהם נישט בויען. דער לעצטער עקספּערימענט, וואָס מיר מאַכען איצט וועט אונז ברענגען דעם בעשלוס: יאָ אָדער — ניין!

די „מעגליכקייטען" פאַר דער טעטיגקייט פון א"י, וואָס מיר האָבען היינט ביים ענגלענדער, קען מען בעקומען אויך ביי ד יאַראַבער אָהן די ענגלענדער, אויב מיר זאָלען זיך אָפּזאָגען פון אַ יודישע מלוכה פון אַ יודישער מעהרהייט, וועלען מיר לייכט דורכקומען מיט די אַראַבער, אַז זיי וועלען אַריינלאָזען יעדעס יאָהר אַ פאָר טויזענד יודען קיין א"י אין פערלויף פון 25 יאָהר. ביי אַזאַ לאַגע איז פאַר אונז גינסטיגער, אַז ענגלאַנד זאָל בכלל נישט זיין אין א"י, דאַן בלייבען מיר ביי די קאָנסערווירטע פערהעלטנישען, וואָס זענען איצט פערהאַן. ענגלאַנד ענטוויקעלט א"י און שלעפּט מיט אין דער ענטוויקלונג די אַראַבער, פערהאַלטענדיג דעם וואוקס ביי אונז.

ס'קען קומען צו אַ מאָמענט ווען יודען מיט די אַראַבער צוזאַמען וועלען ראַטען ענגלאַנד אַוועקצוגעהן פון א"י

דער דאָזיגער אימשטאַנד דאַרף אויפגעקלערט ווערען. אַזאַ צושטאַנד ווי איצט ווילען מיר נישט און דאַרפען איהם נישט. מיר האָבען געהאַט מיט ענגלאַנד אַ שידוך על תנאי און אויב דער תנאי ווערט נישט אויסגעפיהרט, קען דער שידוך נישט אָנהאַלטען.

די פראַגע פון אַ יורש איז נישט אַזוי פאַנטאַסטיש, ווי ס'סען זיך אויסדאַכטען אין ערשטען מאָמענט

דער ים-קאָרידאָר איז וויכטיג אויך פאַר אַנדערע און ביי אַנדערע איז נישטאָ דער סמן פון זקנה; און אויב דער איינדרוק וועט זיך שאַפען אין דער וועלט אַז אַפּעטיטען זענען נישט פאַריבער. מוז די פראַגע אויפשוואומען און דאַן

וועלען קומען פּרעטענדענטען איינע צו די אַראַבער, אַנדערע-צו אונז

ווער ווייסט צי מיר וועלען פון דעם נישט האָבען קיין גוטע רעזולטאַטען. דער וועלט-שטורם טראָגט אונז אין יענער זייט, וואו ס'ליגען אונזערע נאַציאָנאַלע אינטערעסען און אויב מיר וועלען געפינען דעם וועג צום האַרץ אפילו פון די אַנטיסעמיטען

וועלען מיר דערגרייכען אונזער ציל.

מ'דאַרף זיך נישט מיאש זיין. דאָס פערשווינדען פון ענגלאַנד איז נישט קיין טראַגעדיע, און אויב מיר וועלען אויסהאַלטען אין אויפראָלען אונזער פראַגע, וועט אפשר געשאַפען ווערען אַ מעגליכקייט צו געפינען אַ נייעם פערבינדעטען.

דער עולם האָט דעם פערלעגענט איינגעאָרדענט אַנ'אָוואַציע און אונטער דעם געזאַנג פון דער התקוה האָט דער פאָרזיצער ה' גראַיווער געשלאָסען די פערזאַמלונג.

BOTY deszczowe

damskie z aksam. wyłogami z czarnej gabardiny : . . . . . zł 15.—
damskie z aksam. wyłogami całe z gumy, czarne, bronz lub baige .: zł. 18.—
damskie wys. z wyłogami lekkie całe z gumy deseń w kwiaty bronz. zł. 20.—

KALOSZE

damskie półkal. bez obs. : . zł. 4.50
damskie na trykotowej podszewce ; zł 9.—
męskie na trykot. podszewce . zł. 10.20 męskie płytkie zł. 9.70

„GENTLEMAN"

ניי׳ער פאָלקסבלאַט

דאָס לאָדזשער לעבען

ניי׳ער פאָלקסבלאַט

פרייטאָג 31 ט מרחשון תרצ״א

אָקטאָבער
זון־אויפגאַנג 6.29
זון־אונטערגאַנג 4.09
ליכט־צינדען: 3.57

בייזווילליגע באַנקראָטען, רעגולאַציעס
טעגליכע כראָניק פון לאָדזשער האַנדעלס־געריכט

דער פאַרשטעהער פון דער פירמע אַקצ. געז. „דאַבזשינקאַ" אַדוו. צימערמאַן האָט זיך געווענדעט אין געריכט, ועגען ערקלערען פאַר באַנקראָט יודעל קופּערוואַסער (פּאַביאַניץ, וואַרשאַווסקא 31). קופּערוואַסער פלעגט זיינע סחורות געבען צו אָפּ־רעטירען אין „דאַבזשינקאַ" און צאָהלען פאַר די אַרבייט מיט וועקסלען. זייט יוני 1929 האָט ער די וועקסלען געלאָזט פּראָטעסטירען און אויפגע־הערט צו געבען די אַרבייט אין „דאַבזשינקאַ". די פירמע „דאַבזשינקאַ" האָט מסכים געווען פאַר ד יפּראָטעסטירטע וועקסלען אויף 24,565 זל. צו דערהאַלטען ביי קופּערוואַסערן 14,500 זל. און האָט אויסגעשטעלט אויף דעם בעטראַג 35 וועקסלען מיט'ן תנאי, אַז אויב איינער פון די וועקסלען וועט נישט געצאָהלט ווערען, ווערט דער אָפּמאַך בטל.

פון די דאָזיגע וועקסלען האָט קופּערוואַסער אויסגעקויפט קוים אויף 2550 זל. דערווייל האָט ער זיין סחורה בעהאַלטען און אויך זיין הויז אין פּאַביאַניץ האָט ער אַרויסגעגעבען אַ פיקטיווער היפּאָטעק. זיין ברודער מענדעל מאיר אויף 15.000 זל. אַזוי־אַרום זענען אַלע פּרובען אויפמאָנען דעם חוב דורך אַנ׳עקזעקוציע געוואָרען אוממעגליך.

דאָס געריכט האָט ערקלערט קופּערוואַסערן פאַר באַנקראָט זייט׳ן 23־טען יוני 1929. און בעשלאָסען איהם צו אַרעסטירען.

* * *

די פירמע אהרן בירקע (מאַנופאַקטור־געשעפט פּיעטריקאָווער 22, בעזיצט אויך אַ זעג־בעריי אין אַלעקסאַנדער), האָט זיך געווענדעט אין געריכט וועגען ערטיילען איהר אַ פּראָלאָנגאַציע פון די צאָהלונגען. אין דעצעמבער האָט די פירמע בעקומען אַ פּראָלאָנגאַציע פון די צאָהלונגען אויף דריי חדשים און שפּעטער פאַרלענגערט אויף נאָך דריי חדשים.

אין אָקטאָבער איז פאָרגעקומען אַ פערזאַמלונג פון די קרעדיטאָרען אויף וועלכער די פירמע האָט פאָרגעשלאָגען זיבעציג פּראָצענט פון די חובות, צאָהלבאַר אין אַכט ראַטעס יעדען פירטעל יאָהר 29 קרעדיטאָרען, וואָס האָבען רעפּרעזענטירט 68,194 זל. די בעל־חובות זענען דערויף איינגע־גאַנגען; איינער איז געווען געגען. דאָס געריכט האָט דעם אויסגלייכס־אָפּמאַך בעשטעטיגט.

באַנדיטען אָנפאַל אין מיטען שטאָט
פערוואונדעט און צוגערויבט 12 זלאָטים

(2) נעכטען אַרום 7 אין אָוונט איז דער 38־יעהריגער וולאַדיסלאַוו קראַשעווסקי אָפּגעשטעלט גע־וואָרען ווען ער איז געגאַנגען אַהיים אויף וואָול־טשאַנסקא 212 דורך צוויי אומבעקאַנטע. וועלכע האָבען ביי איהם געפאָדערט אַז ער זאָל זיי אַרויס־געבען דאָס געלד וואָס ער האָט ביי זיך. ווען ער האָט נישט ערפילט זייער פאָדערונג האָט איינער פון זיי איהם דערלאַנגט איבער׳ן קאָפּ מיט עפּעס און קראַשעווסקי איז געפאַלען אַ פערחלשטער. די אָנ־פאַלער האָבען ביי איהם דאַן אַרויסגעכאַפּט 12 זל. פון טאַש און געוואָלט אַנטלויפען. דערווייל איז קראַשעווסקי געקומען צו זיך און אָנגעכאַפּט איינעם פאַר אַ האַנד. דער באַנדיט האָט איהם דאַן דער־לאַנגט מיט אַ מעסער און ביידע האָבען זיך גע־לאָזט לויפען.

קראַשעווסקי האָט זיך קוים דערשלעפּט צו דער צענטראַלע פון דער קראַנקען־קאַסע וואו מען האָט איהם פערבאַנדאַזשירט און ער איז אַוועק אַ־היים. אויף מאָרגען האָט ער וועגען דעם אָנפאַל געמאָלדען דער פּאָליציי, וועלכע זוכט איצט די באַנדיטען.

די לאָדזשער יודישע באַנדיטען
וועלכע מען האָט די טעג געכאַפּט אין לעמבערג

די לעמבערגער פּאָליציי האָט ליקווידירט אַ געפעהרליכע יודישע באַנדיטען־באַנדע, צווישען, וועלכע ס׳האָבען זיך געפונען דריי לאָדזשער: מענ־דעל קופערמאַן, אברהם יעדוואַב און דוד אָפּאַ־טאָווסקי.

די באַנדיטען האָבען אויפען געוויסען עטליכע באַנדיטען־אָנפאַלען. בעת איינעם פון די דאָזיגע אָנפאַלען איז ערמאָרדעט געוואָרען די 75־יעהריגע מאַלי ליפּסקער פון לעמבערג. קופּערמאַן און יעד־וואַב זענען אַרעסטירט געוואָרען, אָפּאַטאָווסקי איז ענטלאָפען. די ערשטע צוויי יונגען אַרעסטירט גע־וואָרען אין לאָדז, נאָכדעם ווי זיי זענען „פערשיט־"בעגאַנגען דורך זייערע לעמבערגער שותפים. קו־פערמאַן האָט נישט געוואָלט וואַרטען ביז דאָס געריכט וועט אַרויסטראָגען אַנ׳אורטייל וועגען זיי־נע פערברעכענס, און ער האָט זיך אַליין אויפגע־האָנגען אין דער טורמע־קאַמער.

די דריי לאָדזשער מיטגלידער פון דער ליק־ווידירטער באַנדע זענען גוט בעקאַנט אין דער לאָדזשער אונטערוועלט. אָבער אפילו דאָ האָט מען זיך נישט געקענט פאָרשטעלען, אַז זענען פעהיג אויף אַזעלכע „גאַסע כוח־געשעפטען", דאָס הייסט אויף פּראָסט יודיש רויב־אָנפאַלען מיט בעגלייטען געוועהר, דער פּאָפּולערסטער צווישען די נייע „כוח־מענשען" איז געווען מענדעל קופּערמאַן, אָדער, ווי מ׳האָט איהם גערופען,

„דער קליינער מענדעלע"

דאָס איז שוין אַ יונגערמאַן פון 38 יאָהר, האָט אַ פרוי מיט 4 קינדערלעך און וואוינט אויף וואָלבאָרסקאַ 12. ער איז געבוירען אין לאָדז ביי אַנ׳אַנשטענדיגער פאַמיליע, זיין פאָטער איז געווען אַ גענזלער, האָט געהאַלטען אַ בויד אין דער האַ־לע פון גענז. זיין מוטער האָט נאָכ׳ן טויט פון זיין פאָטער ווייטער געהאַלטען די בויד, מענדעלע איז אויסגעוואַקסען אַ געזונדער און שטאַרקער בחור. קיין למדן האָבען זיינע עלטערען פון איהם נישט געוואָלט מאַכען, און ווען ער איז נאָר אַ ביסעל אונטערגעוואַקסען, האָט ער אָנגעהויבען צו העל־פען זיינע עלטערען אין זייער שווערער פּרנסה. שפּעטער, ווען ער האָט חתונה געהאַט איז ער גע־וואָרען זעלבסטשטענדיג און אויך געעפענט אַ בויד, מיט גענז אויף וואָלבאָרסקא גאַס אין די פליישׁ־האַלעס. מענדעלע האָט זיך געפיהרט גענוג ליי־טיש, ער איז נישט געווען קיין שלעכטער, האָט זיך פערנומען מיט זיין פאַך און געווען אַ געט־רייער מאַן און אַ גוטער פאָטער צו זיינע קינדער. איין זאַך, וואָס האָט מענדלען זעהר אימפּאָנירט איז געווען דאָס, וואָס ער איז געווען שטאַרק, ווי אייזען, מענדעלע האָט געבראָכען אייזען, געריסען קייטען, געקלאַפּט טשוועקעס מיט דער הויך־לער האַנד, און בכלל בעוויזען וואונדער מיט זיי־נע גבורות, דאָס איז געווען אין דער צייט, ווען ס׳האָט אויפגעשיינט דער רוהם פון זישע ברייט־באַרד. מענדעלע האָט געלייענט אין די צייטונגען, ווי אַזוי זישען טראָגט מען אַרום אויף די הענד אין אַמעריקא. און אין אַלע לענדער פון אייראָפּע. ער האָט געלייענט וועגען זיין רייכקייט און כבוד, וועגען דעם ווי זישע פאָהרט אין זיינע אייגענע אויטאָס, און האָט אייגענע פּאַלאַצען, מענ־דעלע האָט זישע ברייטבאַרד׳ן שטאַרק מקנא גע־ווען, נאָך מעהר דערפאַר, ווייל ער האָט זיך בע־האַלטען, אַז ער האָט דיזעלבע גבורה, וואָס זישע און קען בעווייזען די זעלבע קונצען. ווען מענ־דעלע האָט געהערט וועגען אַ נייעם עקספּערימענט, וואָס זישע ברייטבאַרד מאַכט האָט ער גלייך גענומען [illegible]הם נאָכמאַכען און אַזוי לאַנג געאַרבייט ביז ער [illegible]אָט די „קונץ" נאָכגעמאַכט. נישט איינמאָל האָט מענדעלע גערופען צו זיך אַהיים זיינע חברים און בעקאַנטע און פאַר זיי געוויזען זיינע שטאַ[illegible]ס־עקספּערימענטען. מענדעלע האָט אויך געפּרובט זיינע גבורות אין פראַנצויזישע רינג־קאַמף און בעזיגט יעדען איינציגען מיט וועמען ער האָט זיך פערמאָסטען.

מענדעלע האָט נאָר געזוכט אַ געלעגענ־הייט ווי אַזוי זיך צו טרעפען מיט זישע ברייט־באַרד, כדי איהם צו „דעמאַסקירען"...

אַזאַ געלעגענהייט האָט זיך איהם געמאַכט. מיט עטליכע יאָהר צוריק האָבען די גרויסע רעקלאַ־מעס אָנגעזאָגט, אַז זישע ברייטבארד קומט אין זיין געבורטס־שטאָט לאָדז, וואו ער וועט זיך בעווי־זען מיט זיין פענאָמענאַלע גבורה. מענדעלע האָט זיך אָנגעהויבען שטאַרק צוצוגרייטען. ס׳איז פאַר איהם אָנגעקומען דער מאָמענט, ווען ער האָט גערעכענט זיך צו פערמעסטען מיט זישע ברייט־באַרד און אַזוי־אַרום האָט מענדעלע געוואָלט אַרויס־שוואומען אויף דער אויבערפלאַך, און אַרומפאָהרען איבער דער וועלט, ווערען בעריהמט, ווערען רייך און האָבען כבוד. ער האָט זיך איינגערעדט, אַז ער איז גענוג שטאַרק דערצו און וועט די אַרבייט פון זישען נאָכמאַכען אַזוי גוט ווי ברייטבאַרד. מענ־דעלע האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו איבען און באמת געוויזען וואונדערליכע גבורות.

ס׳איז געקומען דער אָוונד פון זישע ברייט־באַרדס ערשטען אַרויסטריט אין לאָדז, מענדעלע איז געווען אין צירק, וואו דער אויפטריט איז פאָרגעקומען, זישע איז אַריינגעפאָהרען אויף דער אַרענע מיט זיין ווייסען פערד מיט אַ קרוין אויפ׳ן קאָפּ, וועלכער האָט געזאָלט זיין דער סימבאָל פון „אייזען־קעניג"), מיט די מלבושים פון אַ גריכישען ריטער, און מאַכענדיג אַלע הכנות — זיך גענומען ווייזען זיינע גבורות, מענדעלע איז גע־זעסען ווי אויף הייסע קוילען, ער האָט אָנגעקוקט זיינע חברים, וועלכע זענען נעבען איהם געזעסען, ווי ער וואָלט זיי זאָגען: „נו, האָב איך אייך נישט בעוויזען אינד׳ערהיים ביי מיר אין שטוב די וועל־בע קונצען"!.. אַהיימגעהענדיג האָט מענדעלע בעש־לאָסען איצט זישע ברייטבאַרד נישט צו שטערען, אין זיין רוהם, נאָר ערשט דאַמאָלס, ווען זישע וועט האַלטען ביים פערלאָזען לאָדז, זאָל מענדעלע אַרויסטרעטען אויף דער אַרענע, און מעלדען, אַז ער וויל זיך פערמעסטען מיט זישע ברייטבאַרד.

מענדעלען איז דעמאָלט אין זינען געלעגען די קאַריערע פון אַ יודישען ריז, פון אַ שמשון הגבור, און נישט די קאַריערע פון אַ באַנדיט, וואָס בעפאַלט און מאָרדעוועט מענשען.

(פאָרטזעצונג קומט).

דאָרפישע פּראָטעסטען
(מיט און אָהנע פּראָטעסט)
ווערען שנעל און פּינקטליך איינקאַסירט
דורך די איבעראַל בעקאַנטע ביטשריפט־ביוראָ
„POLPRAW"
נאַרוטאָוויטשאַ 1, טעל. 170-01
די אינקאַסאָ פון פּראָטעסטען ווערט ערלעדיגט
מיט שנעלע פערבינדונג מיט אַ סאַמאָכאָד.

יודיש טעאַטער „פילהאַרמאָניע" נאַרוטאָוויטש 20
יוד. אַרטיסטען־פאַריין אין פּוילען
דירעקטאָריאַט פון די פּעראיינס־טעאַטערן
בעפולמעכטיגטער דיר. א. שטאָקפעדער
רעזשיסער: א. בעזמאַן
צוליב׳ן גרויסען ערפאָלג נאָר נאָך עטליכע גאַסטשפּילען
פון דער אַמעריקאַנער קינסטלערין ליבלינג פון לאָדזשער און וואַרשאָווער עולם
אננא יאַקובאָוויטש
היינט, פרייטאָג, שבת ד. 1, זונטאָג ד. 2 נאָוו. 9 אָוו. אויפ׳ן אַלגעמיינעם פערלאַנג
די גרויסע סענסאַציאָנעלע פּיעסע מיט געזאַנג, וועלכע האָט געמאַכט אַזאַ גרויסען רושם
די משוגענע
אין 3 אַקטען פון סיגעל, רעזשי היימאַן יאַקובאָוויטש
הויפּטראָל „מאַניטשקע" — אננא יאַקובאָוויטש
שבת ד. 1 נאָוו. 4 נאָכמ. צו ביליגע פרייזען פון 80 גר. דער גרעסטער סעזאָן־שלאַגער
די אייביגע מאַמע
אין 3 אַקטען פון קאַלמאַנאָוויטש. הויפּט־ראָל „פרידא" אננא יאַקובאָוויטש
מאָנטאָג ד. 3 נאָוו. 9 אָוו. פּאָפּולערע פאָרשטעלונג פון 80 גר. היימאַן יאַקבאָ־וויטש׳ס גרעסטע שלאַגער אָפּערעטע מיט אננא יאַקובאָוויטש אַלס „סאַסי" די גאַליציאַנערין
אַמעריקאַנער חתונה
אין 2 אַקטען מיט אַ פּראָלאָג, רעזשי היימאַן יאַקובאָוויטש
עס נעמען אָנטייל (לויט א. ב.) פרויען: י. פלוים, ש. עלוים, ס. פאָזנאַנסקאַ, ר. רעגינאַ. מענער: מ. אייזענבערג, ח. בראָקאַרזש, י. גרינהויז, י. וויינבערג, ד. לואי, מ. מאַקטימאָוו, מ. פאָזנאַנסקי, א. קורץ, ה. פלוים. .׳. דיריגענט ל. זעלמאַן.
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון זאַל פילהאַרמאָניע.

רעגיסטראַציע פון יאָהר־גאַנג 1910

היינט, פרייטאָג, דעם 31 אָקטאָבער דאַרפען זיך אין דער פּאָליציי־מיליטערישער אָפּטיילונג ביים מאַגיסטראַט (פּיעטריקאָווער 212) רעגיסטרי־רען די יונגע־לייט אין 1910 יאָהר וועלכע וואוינען אויפ׳ן שטח פון 5. פּאָליציי־קאָמיסאַריאַט און זיי־ערע פאַמיליען־נעמען הויבען זיך אָן אויף
L E M N O
און פון 13. פּאָליציי־קאָמיסאַריאַט
M N O P R S

ביים רעגיסטרירען זיך דאַרף מען מיטברענגען: א פּאַס, א מעטריקע אָדער אַנ׳אַנדער דאָקומענט, א שול־צייגניש. האַנדווערקער דאַרפען אויך צו־שטעלען אַ צעך־צייגניש.

פּערזאָנען, וואָס קענען נישט בעווייזען זייער אָנגעהעריגקייט צו אַ פרעמדער מלוכה מוזען זיך אויך רעגיסטרירען.

דרינגענדע שטיצע פאַר אַרבייטסלאָזע

(מ) דער מאַגיסטראַט איז מודיע, אַז פון מאָנטאָג האָט מען אָנגעהויבען אויסצאָהלען רעגי־רונגס־שטיצע פאַר׳ן חודש סעפּטעמבער. די אַרבייטסלאָזע, וועלכע זענען רעגיסטרירט אין אונטערשטיצונגס־אַמט פאַר אַרבייטסלאָזע, און האָבען זיך רעגיסטרירט אין משך פון 13. ביז׳ן 20. אָקטאָבער ה. י.

די אויסצאָהלונגען וועלען פאָרקומען אין לאָקאַל פון אונטערשטיצונגס־אַמט, אויפ׳ן גאַס פון 28. קאָניאַרסקאַ שיסער־פּולק 32, פון 9 ביז 2 בייטאָג לויט פאָלגענדען סדר:

היינט, פרייטאָג — P R S
מאָנטאָג דעם 3 נאָוועמבער T U W Z Ż

פון מאָנטאָג וועט מען שוין קענען אויסקויפען פּאַטענטען אויפ׳ן יאָהר 1931

(אַ) די לאָדזשער פינאַנץ־קאַמער האָט צוגעשיקט צו די שטייער־אַמטען אַ פערערדנונג, אַז פון 1־טען נאָוועמבער אָן זאָלען די אַמטען אָנהויבען אַרויס־געבען פּאַטענטען פאַר האַנדעלס־און אינדוסטריע־אונטערנעהמונגען.

אַרויספאָדערונגען פון ארץ־ישראל

עס זענען ערהאַלטען געוואָרען ערלויבענישען אויף צו פאָהרען קיין ארץ־ישראל פאַר קרעל־מאַן אלתר און פערל און שוואַרץ דבורה.

די דערמאָנטע פּערזאָנען דאַרפען זיך ווענדען אין ארץ־ישראל־אַמט (צעגעלניאַנאַ 4) אין די אַמט־שעה׳ן, וועגען ערלעדיגען זייערע רייזע פאָר־מאַליטעטען.

אַפּטייקען
די היינטיגע נאַכט דיזשורען

(2) פּאַוולאָווסקי (פּיעטריקאָווער 307) האַמ־בורג (גליבנא 50) גלוכאָווסקי (נאַרוטאָוויטשא 4), שיטקעוויטש (קאָפּערניקא 26), כארעמזא (פּאָמאָר־סקא 10), פּאָטאַש (פּלאַץ קאָשצעלני 10).

היינט און פאָלגענדע טעג!
די לאַנג ערוואַרטעטע פּרעמיערע!
POGANIN
אין דער הויפּטראָלע דער וואונדער־שעהנער און בעריהמטער
Ramon NOVARRO
דאָס וואונדערשעהנע ליבעס־ליד „Księżyc na Tahiti" וועט זינגען
RAMON NOVARRO.
אָנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאָכמיט. שבת, זונטאָג און יום־טוב 12 אַ זייגער בי״
פּאָפּולערע פּרייזען.

אבער ווען נישט די מעשה מיט דער כלה

וואלט דאך איהם די בארד זיינע יא געהאלפען

(2) איציק גוטענשטיין 28 יאהר אלט, א סוחר פון שטשוטשין איז שוין זייט דריי יאהר א שטענדיגער אפנעהמער ביי די לאדזער טעקסטיל־פאבריקאנטען און הורט־סוחרים. ער איז געווען זעהר פינקטליך אין זיינע צאהלונגען און דעריבער האט מען איהם געגעבען סחורה אויף וועקסלען און טשעקען וויפיל ער האט פערלאנגט. אין יוני איז ער געקומען קיין לאדז און געמאכט קניות אויף א האלבען מיליאן זלאטעס. דערביי האט ער, ווי שטענדיג, געדעקט מיט קונדישע און אייגענע וועקסלען, און, אנשטאט מזומן, אויסגעשטעלט אייגענע טשעקען. די טשעקען וואס זענען אויסגעשטעלט געווארען אויף א פאר וואכען זענען נישט האנארירט געווארען, און, ווען ס'האבען אנגעהויבען אויך אנקומען פראטעסטירטע וועקסלען, זענען די סוחרים שוין געווארען אומרוהיג און אז זיי האבען אנגעהויבען נאכצוקאנטראלירען דעם ענין האבען זיי פעסטגעשטעלט, אז גוטענשטיין איז אוועקגעפאהרען. זיי האבען פערשטאנען אז זיי זענען דורך איהם בעשווינדעלט געווארען, און האבען וועגען דער אפערע געמאלדען דעם אויספארשונגס־אמט.

דער אויספארשונגס־אמט וועלכער האט זיך פערשטענדיגט מיט דער שטשוטשינער פאליציי האט בעקומען א תשובה, אז גוטענשטיין האט ארויסגענומען א פאס קיין אויסלאנד און איז ארויסגעפאהרען אומבעוואוסט וואוהין. מ'האט דאן נאך איהם געשיקט פערפאלגונגס־בריף אבער מ'האט איהם נישט געפונען. אזוי זענען אדורך א פאר חדשים.

נעכטען אין אוונט האבען אגענטען פון דער אויספארשונגס־פאליציי בעמערקט ווי פון א היגען ערשטקלאסיגען רעסטאראן איז ארויסגעגאנגען אן עלעגאנטער הער אין בעגלייטונג פון א פרוי. דאס געזיכט האט זיך די אגענטען אויסגעוויזען פאר בעקאנט און זיי האבען איהם דערום נאכגעשפירט. ווען דער אומבעקאנטער האט זיך אפגעשטעלט פאר נאוואמייסקא 16 האבען די געהיים־אגענטען איהם פערהאלטען און פערלאנגט ער זאל זיך אויסלעגיטימירען. דער אומבעקאנטער האט אויפגעהויבען זיין שטעקען און אראפגעלאזט א קלאפ אויף דעם אגענטס קאפ און זיך אליין געלאזט לויפען. מ'האט איהם אבער געכאפט און אפגעפיהרט אין אויספארשונגס־אמט. דארט האט זיך ארויסגעשטעלט אז דאס איז דער געזוכטער גוטענשטיין, און אז ער האט ב ייזיך אן אויסלענדישען פאס, ער האט זיך פערלאזט די בארד, כדי מ'זאל איהם נישט דערקענען. קיין לאדז איז ער געקומען, כדי דא חתונה צו האבען מיט זיין כלה רבקה ראזענבלאט און מאכען פאר איהר אן אויסלענדישען פאס.

ווי די אויספארשונג האט אויך פעסטגעשטעלט איז רבקה ראזענבלאט אין דער אפערע נישט פערמישט. גוטענשטיין איז פערהאלטען געווארען אין ארעסט.

גנבאט איז נישט שולדיג,

אין דעם ארץ, וואס מ'האט איהם בעשולדיגט

(אא) מיט א פאר חדשים צוריק האט אין לאדז אנגעמאכט א גרויסער רושם דער מארד וואס איז אויסגעפיהרט געווארען דורך גנבאט איבער יאקובאוויטשען. גנבאט איז דאן ארעסטירט געווארען און געפינט זיך איצט אין טורמע. באלד ווי ער איז ארעסטירט געווארען האבען אין שטאט אנגעהויבען קורסירען קלאנגען אז בשעתו איז ער געווען דער מערדער פון קאמוניסט סרעבניק, וועלכער איז דערהרגעט געווארען אין „קאלאסעאום" בעת א פערוויילונג. די אויספארשונגס־מאכט האט וועגען דעם בעקומען א רייה אנאנימען און וועלכע ס'איז אויך אנגעוויזען געווארען אז גנבאט האט אויסגעפיהרט נאך פערשידענע פערברעכענס וואס זיינע אויספיהרער זענען ביז איצט נישט ענטדעקט געווארען.

די אויספארשונג, וועלכע איז פעראורדענט געווארען האט די אנאנימע אנקלאגעס נישט בעשטעטיגט, און ווי מיר דערוויסען זיך האט די אויספארשונגס־מאכט דעם טייל פון דער אנקלאגע אנגולירט.

ייד. ארטיסטען־פאראיין אין פוילען
דירעקטאריאט
פון די פארמאנענט־טעאטער
בעפולמ. דיר.: שטאקפעדער
לייטער: א. בטומאן

לאדז. ייד. קאמער־טעאטער
בלייער
אין ווייסען זאל
מאנטייפעל זאכאדניא 43
„ארט"
קינסטל. לייטער:
משה בראדערזאן.

היינט, פרייטאג—2 פארשטעלונגען
אנהויב 7.45 און 9.45 אוו.
גוט מארגען, קאזע!..
אין 2 טיילען, 12 בילדער.
אנסאמבל לויט'ן א. ב. פריוצ'ן: זיסעל־גירל, לאלא זילבערמאן, שיינע מרים, מאשע פעטערמאן, אסתר ראזען, אלא שליפקאוויטש. מענער: שמואליק גאלדשטיין, שמעון דזשיגאן, מאטעל קאן יעקב ריינגאס, ישראל שומאכער, י. שיפער.
טעקסטען: מ. בראדערזאן, משה נאדיר, י. אבערזשאנעק
מוזיק: ה. רובין, א. ביינעלמאן און מאקס־מאסיוזען
דעקאר. און קאסטיומען: י. ברוינער און ה. וואנטרויב.
מוזיק־לייטער—ה. רובין, רעזשי —דזשיגאן, שומאכער.
בינע־אינספעקטאר—מ. קאן, ליכט־ עפעקטען—יעראז.
מארגען, שבת — 3 פארשטעלונגען
4 נאכמ., 7:45 און 9.45 אוו.
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון 11 — 2 בייטאג און פון 5 אוו. שבת און יום־טובים א גאנצען טאג

צום 13-טען יאהר-טאג פון דער באלפור-דעקלאראציע

גרויסע ציוניסטישע פערזאמלונג

צוליב דעם 13־טען געדענק־טאג זייט עס אין ארויסגעגעבען געווארען די באלפור־דעקלאראציע און אין צוזאמענהאנג מיט דער פערפעלליכונג פון סימפסאן־בעריכט און דער לעצטער דעקלאראציע פון דער ענגלישער רעגירונג ארדענט איין די לאדזער ציוניסטישע ארגאניזאציע זונטאג דעם 2־טען נאוועמבער 8.30 אוונד אין לאקאל פון „הזמיר" (אל. קאשצושקי 21) א גרויסע פערזאמלונג אויף ד.ט. „דער אטענטאט אויף דער באלפור־דעקלאראציע". מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען: ד״ר ראזענבלאט, רעד. אוגער און ה' משה לימאן.

די פראטעסט-פעטיציע געגען דער ענגלישער דעקלאראציע

נעכטען איז פארגעקומען אין „התאחדות" א זיצונג פון דער ליגע פאר'ן ארבייטענדען א״י. דער פארשטעהער פון צ.ק. ה' ב. קרייזמאן ערקלערט די בעדייטונג פון דער פעטיציע צו דער ענגלישער לייבאר־פארטיי וועלכע ווערט דורכגעפיהרט אין גאנץ פוילען. אויך א רייה פראטעסט און אויפקלערונגס פערזאמלונגען אין אלע שטאט־טיילען. ס'ווערט אויס געוועהלט א קאמיסיע וועלכע דארף תיכף צוטרעטען צו מאכען די הכנות, די פראטעסט־פעטיציע הויבט זיך אן אין לאדז דינסטאג מיט א גרויסען מיטינג אין ענגלישען זאל. 1 מאי 2.

פון בלאק צו פערטיידיגען די רעכט פון יוד. פאלק אין פוילען

אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע איז פארגעקומען א פערזאמלונג פון גבאים פון די שוהלען אונפארטייאישע שטיבלעך און חברות. די פארשטעהער פון וואהל־קאמיטעט האבען אויפגעקלעהרט די לאגע אין צוזאמענהאנג מיט ד יבעפארשטעהענדע סיים־וואהלען.

נעכטען אוונד איז פארגעקומען א זיצונג פון יוגענד־וואהל־קאמיטעט מיט דער בעטייליגונג פון פארשטעהער פון אלע ציוניסטישע און ספארט־ארפון פארשטעהער פון אלע ציוניסטישע און ספארט פארשטעהער פון אלע ציוניסטישע און ספארט־יוגענד־ארגאניזאציעס.

וואהל-קאמיטעט פון דער ארים-קייט אין באלוט און ראדעגאשטש

שליסט זיך אן אין לינק-סאצ.-בלאק

א דעלעגאציע פון באלוטער וואהל־קאמיטעט האט נעכטען זיך געמאלדען צום לינק־סאציאליסטישען בלאק און מיטגעטיילט, אז זיי שטעלען זיך אין רשימה פון לינק־סאצ. בלאק.

פראטעסט-פייערונג אין „אהל-יעקב"

צוליב דער לעצטער דעקלאראציע פון דער ענגלישער רעגירונג וועלכע פערשוועכט די יודישע רעכט אויף ארץ־ישראל, און אין צוזאמענהאנג מיט דעם יאהר־טאג פון דער באלפור־דעקלאראציע אר דענט איין דער יעד פון דער ציוניסטישער שוהל „אהל יעקב" (גדאנסקא 18) מארגען שבת פריה א ספעציעלע פראטעסט־פייערונג געגען דער גרויסער עולה פון דער ענגלישער רעגירונג לגבי דעם יודישען פאלק. א גרעסערע רעדע וועט האלטען דער פארזיצענדער פון דער היגער ציוניסטישער ארגאניזאציע ד״ר א. ראזענבלאט.

נאך קריאת התורה וועט אפגעריכט ווערען א הזכרה פאר די קרבנות פון די פאראיאהריגע אבגעשעהענישען אין ארץ־ישראל און א בעזונדערע הזכרה נאך דעם פערשטארבענעם לארד באלפור.

מארגען—די עפענונג

פון אבאדראווסקי'ס בילדער אויסשטעלונג

אין לאקאל פון „וויזא" (שענקעוויטשא 26), וועט מארגען, 6 א זייגער אין אוונד פארקומען די פייערליכע ערעפנונג פון אבאדראווסקיס בילדער אויסשטעלונג.

ה' אבאדראווסקי פון תל אביב האט פערבראכט אין ארץ־ישראל 6 יאהר, און די בילדער וואס ער שטעלט אויס זענען אלע אויף א״י־סיוזשעטען.

דאס ווייסע בוך פון שווארצע מעשים

היינט אוונד וועט אין זאל אייראפעיסקי (זגערזשער 17) פארקומען א מיטינג פון די לינקע פועלי ציון אויף דער טעמע „דאס ווייס־בוך" פון די שווארצע מעשים". ס'וועלען ארויסטרעטען יוסף ראזען (ווארשא), ראסמאן האלענדערסקי, דאגאר פעלמאן, סטאלארסקי א. אנד.

קאבארעט=דאנסינג
„PICCADILLY"
לאדז, זאוואדזקא 1, טעל. 21=135, 40=203
גרויסער קלו-נאוועמבער-פראגראם!
מיט'ן אנטייל פון אייראפעאישע קינסטלער־קרעפטען:
1) Ines van Bree — סוברעטקע, ליבלינג פון פובליק
2) Zdzisł. Kochański — הומאריסט, קאנפערענסיער
3) The Davson — טענצער־דועט פון „מולען רוזש"
4) Dolly Sills — טענצערקע
5) Sonja Solári — טענצערקע, ליבלינג פון פובליק
6) Betty Klimann — טענצערקע
שבת, זונטאג און יום=טוב פון 5 — 7 נאכמיטאג FIVE O'CLOCKI
מיט'ן אנטייל פון גאנצען קינסטלער־אנסאמבל. די קינסטלערישע לייטונג געפינט זיך אונטער דער אנפירונג פון געוו. לאנג־יעהריגען אינהאבער פון „Metropol" ה' ה. ביינעלמאז.
דער ארקעסטער געפינט זיך אונטער דער לייטונג פון ה' לעאן שימהעוויטש.

בייא קראנקע מאגען

אויסברויזונגען פון דער מערדזיאגן, ביינעשטאק אין מ.ל.ה ק, פערהאלטונגען פון שטוהלגאנג, ברעכונג, חורקס שנעל און זיכער א גלאז נאטירליך ביטער־וואסער

Franciszka Józefa

צו פערלאנגען אין אלע אפטייקען און סקלאד־אפטעקעס

פון די „יוגענט - סעקציע" ביי פא״י אין באלוט-ראדאגאשטשער ראיאן

מוצש״ק קומט פאר אין לאקאל פון „שעורי ערב" זגערזשער 21, די פארטזעצונג פון די גרינדונגס־פערזאמלונג.

מעלדונגען

יוגענד־סעקציע ביי „פועלי אגודת ישראל" אין אלטשטאט—באלוט—ראדאגאשטשער ראיאן.

אכטונג! רעליגיעזער יוגענדליכער ארבייטער און האנדעלס־אנגעשטעלטע פון באלוט—ראדאגאשטשער ראיאן!

מוצש״ק פרשת לך לך (1 נאוו. 1930) פינקטליך 7 אוונד קומט פאר אין לאקאל פון „שעורי ערב" זגערזשער 21 (לעצטער איינגאנג 1 שטאק) די ווייטערדיגע פארטזעצונג פון די גרינדונגס־פערזאמלונג. עס וועלען רעפערירען די ח״ח פרנס צעדערבוים, פ. אלטמאן, נ. נוסבוים, י. זילבערבערג, פ. גלייך, א. ש. מיאדעק א. אנד. איינגאנג פריי רעליגיעזער ארבייטער־יוגענד קומט מאסענווייז!

בלאק צו פערטיידיגען די ווירטשאפטליכע אינטערעסען פון דער יודישער בעפעלקערונג. ליסטע נומער 28, צום סיים.

דער סעקרעטאריאט פון הויפט־וואהל־ביורא געפינט זיך אויף זשעלאנא 10א, פראנט אויפ'ן ערשטען שטאק, און איז אפען טעגליך פון 9 אזייגער פריה ביז 11 א זייגער אוונד אהן איבעררייס — וועגען אלערליי אינפארמאציעס קען מען זיך דארט ווענדען, ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס און פעראיינען וואס ווילען איינ־דנען מיטינגען און וואהל־פערזאמלונגען מצר אונזער בלאק דארפען וועגען דעם אנמעלדען אין סעקרעטאריאט.

וואהל־עקזעקוטיווע.

אכטונג! מיטגלידער פון די ליגע פאר'ן ארבייטענדען ארץ־ישראל.

אין צוזאמענהאנג מיט דער פראטעסט־פעטיציע אקציע געגען דער לעצטער ענגלישער דעקלאראציע קומען פאר פאלגענדע חברים־פערזאמלונגען: שבת 1 נאוו. אין התאחדות, פועלי ציון, דת יעבודה, „השומר", „החלוץ המרכזי", „גוש־העבודה" „החלוץ", „החלוץ הצעיר", „גורדוניה", „פרייהייט" אקאדעמישער יוגענד. די חברים דארפען זיך פערזאמלען פון 5 א זייגער נאכמיטאג אין זייערע פארטייי לאקאלען.

די פראנצויזישע לעקציעס פאר עמיגראנטען הויבען זיך אן דעם 1־טען נאוועמבער ה.י. אין לאקאל פון „יעאס", קילינסקיעגא 49. איינשרייבונגען ווערען נאך אנגענומען.

יוד. צענטר. עמיגראציע־געז. אין פוילען אפטיילונג אין לאדז.

חושך מצרים אין אלעקסאנדער

(—) אין דער אלעקסאנדערער עלעקטראווניע האט זיך נעכטען אפגעריסען די הויפט־אקס פון מאטאר און די עלעקטראווניע האט אויפגעהערט ליפערען ליכט, אזוי אז דאס גאנצע שטעטעל איז איינגעהילט אין פינסטערניש.

די ארבייטען ביים פעררעכטען דעם מאטאר וועלען דויערען עטליכע טעג. איינציגע פאבריקען וואס האבען אייגענע דינאמא־מאשינען וועלען אויסבארגען ליכט פאר 2 אוונד־שולען און פאר דער פאליציי.

אין קאמער-טעאטער-„ארט"

ווייטער דאס אויסגעצייכענטע פראגראם „גוט מארגען קאזע"...

דער „ארט"־אנסאמבל גרייט שוין איצט צו דאס 2טע קינסטל. פראגראם דעריבער זענען די לעצטע פארשטעלונגען אויספערקויפט. ווייל קיינער וויל נישט פערזוימען צו זעהען דאס ערשטע אויסגעצייכענטע פראגראם. די „ארט"־טרופע האט בעקומען מוט פון דעם גרויסען ערפאלג, און מיט יעדען טאג געהען די פארשטעלונגען בעסער און שענער. יעדער נומער פאר זיך איז א געניוס פאר'ן צושויער, ווער שמועסט שוין אזעלכע נומערען ווי „גהינום און גן־עדן", „ווילנעריאדע", „פורפורוואלס", אדער אין „גלחס סאד" זיי קענען שוין צופרידענשטעלען אפילו דעם סאמע קאפריזנעם פיינשמעקער. די לעצטע פארשטעלונגען פון ערשטען פראגראם וועלען דעריבער זיכער אויסגענוצט ווערען דורך אלע וועלכע האבען נאך די דאזיגע הערליכע פארשטעלונג נישט געזעהען.

היינט, פרייטאג ווערט געשפילט 2 מאל: 7.45 און 9.45 אוונד. מארגען שבת — 3 מאל: 4, 7.45 און 9.45 אוונד.

ראדיא=פראגראם

פרייטאג, דעם 31 אקטאבער.

11.58 צייט־סיגנאל פון ווארשא און העינאל פון מאריאצקען־טורעם אין קראקא. 12.05 גראמאפאן־פליטעס. 13.15 טאג־פראגראם, טעאטער־קאמוניקאט. 15.50 לעקציע פראנצויזיש. 16.15 גראמאפאן־פליטען. 17.15 פארלעזונג. 17.25 נאכמיטאג־קאנצערט. 18.45 פערשידענעס. 19.10 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, פראגראם אויף מארגען. 19.25 גראמאפאן־פליטען. 19.25 ראדיא־זשורנאל. 20.00 מוזיק־שמועסן. 20.15 סימפאנישער קאנצערט. נאכ'ן קאנצערט קאמוניקאטען. טעכנישע פאסט־קעסטעל. 23.00 קאנצערט פון גראמאפאן־פליטען.

שבת, דעם 1. נאוועמבער.

10.15 גאטעסדינסט פון דער פויזנער קאטעדרע. 11.58 צייט־סיגנאל פון ווארשא און העינאל פון מאריאצקען טורעם אין קראקא. 12.05 גראמאפאן־פליטען. 13.15 טאג־פראגראם און טעאטער קאמוניקאט. 14.30 פארלעזונג. 15.20 קאנצערט 16.00 פארלעזונג. 16.45 קאמוניקאט פון קאאפעראטיסטען־פערבאנד. 16.20 ארטיסטיש ווינקעלע. 16.40 אנגענעהמע און נוצליכע אינפארמאציעס. 17.00 קינדער־פראגראם: אוידיציע פון ווילנא, קאנצערט פון ווארשא. 18.00 גאטעסדינסט פון אסטרא בראמא" אין ווילנא. 19.00 פערשידענעס. 19.25 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, פראגראם אויף מארגען. 19.40 ראדיא־זשורנאל. 20.00 פעליעטאן. 20.30 „ווידמא" פון מאניושקי, אויסגעפיהרט דורכ'ן ווארשעווער כאר „לוטניא". 22.00 פעליעטאן. 22.15 גראמאפאן־פליטען. 22.35 קאמוניקאטען.

1=טער קלאנג־פילם=קינא=טעאטער
„SPLENDID"
היינט און פאלגענדע טעג!
ערשטער פוילישער 100 % קלאנג־פילם
פראדוקציע „AS-FILM"
„דער געפעהרליכער ראמאנס"
פריי בעארבייט לויט דער ערצעהלונג פון Andrzej Strug
אינסצעניזאציע: A. Stern — רעזשי: M. Waszyński — טעקסטען און לידלעך K. Tom
אין די הויפטראלען: Bogusław Samborski, Betty Amann
Zula Pogorzelska, Eugenjusz Bodo, Kazim. Krukowski, Adolf Dymsza, H. Stępowska, Paweł Owerło i inni.
באר־געזאנגען אויסגעפיהרט פון כאר DAN. — מוזיקאלישע אילוסטראציע אויסגעפיהרט פון דעם ארקעסטער פון ווארשאווער פילהארמאניע. — דושארו־באנד־ארקעסטער פון HENRRYK GOLD
אנהייב טעגליך 6, 8 און 10 אוהענ. שבת און זונטאג 4, 6, 8 און 10 אוהענד.
פאספארטוס און הנחה־בילעטן זענען אונגעבעריגנט בשם גילטיג.

DR. MED.
L. Pikielny
אוראלאג
ספעציאל-ארצט פאר נירן, בלאז און אורין-קראנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 12-1 און פון 4-7 אווענד.

Dr. med.
I. Wajnberg
Cegielniana 47, tel. 26-02
אינערליכע קראנקהייטען
ספעציעל פאר לונגען- און הארץ - קראנקהייטען
בעשטראהלונגען און קינסטליכע בערג-זון
נעהמט אן אין דערהיים פון 3-5.

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-
קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 40-159
נעמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9-1 פארם.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

DR. MED.
H. LUBICZ
ספ. פאר הויט, וועגערישע און געשלעכטס-קראנק.
בעהמט ווידער אן
אויף צעגעלניאנא 43, טעל. 141-32
עמפפאנגס-שעה'ן 8-10, 12-2, און 5-8 זונטאג
און יו"ט 9-1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל.

Dr. med.
B. Robinson
פיעטרקאווער 10, טעל. 86-131
צוריקגעקעהרט

DOKTOR
A. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאנא 25, טעל. 87-126
צוריקגעקעהרט
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און וועגערישע
קראנקהייטען, מענער - שוואכע. אלע ארט
אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג
מיט קווארץ - שטראהלען
נעמט אן פון 8 - 2 נארם. און פון 6 - 9 אווענד

Dr. med.
J. Lubicz
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18-31
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען,
פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
איינענע פראצאוניע פון זעמטליכע ארטאפעדישע
אפאראטען, ווי: קלאדקעס אויף פלאטפוסען, קינסטליכע
רעמענען א. א. וו. נעמט אן פון 2,30 ביז 4,30 נאכם.

Dr. Z. Rakowski
ספ. פאר אוירען-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה.
9 קאנסטאנטינער 9. טעלעפאן 81-127.
שפרעכשטונדען פון 12-2 און פון 5-7. נעמט אויך אן
אין לעטשניצע זגערושער 17 פון 10-11 און פון 2-5

Lekarz Dentysta
H. Zółtkowska
האט בעגייט די אויפנעהמען
נאווא - צעגעלניאנא 29.

Dr. med.
H. Gutstadt
ספעציאל-ארצט
פאר אקושער און פרויען-קראנקהייטען
זאכאדניא 62 (צעגעלניאנא 23) טעל. 52-129
נעהמט אן פון 5—7 אווענד.

צאהנערצטליכער
גאבינעט ביי דער לעטשניצע
„POMOC" 1 Aleksandrowska 1
איז ווידער טעטיג אויך אין די שעה'ן פון 3-6 אוו.

Dr. MAZUR
צוריקגעקעהרט

Dr. med.
W. Eychner
גינעקאלאג אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 72-134
נעמט אן פון 2-3 נאכמ.
און פון 7½-9 אווענד.

Dr. med.
A. Landkof
פאלודניאווא 15
טעל. 34-138
אינערליכע און קינדער
קראנקהייטען
צוריקגעקערט
נעמט אן פון 2-3 און 7-8 אוו.

Dr. H. HALTRECHT
הויט און געשלעכטס-
קראנקהייטען
פיעטרקאווער 10
פון 8 ביז 3 נאכמ. און
פון 8 ביז 9 אווענד
זונטאג פון 9 ביז 1.
פאר אונבעמיטעלטע
לעטשניצע-פרייזען.

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט-
וועגערישע קראנקהייטען
און מענער-שוואכע.
גאווראט 2 טעל. 89-79.
נעמט אן ביז 10 פריה און
פון 4—8 אווענד. פאר פרויען
ספעציעל פון 4—5 נאכמיט.
פאר אונבעמיטעלטע
לעטשניצע-פרייזען.

DR. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 151-78
צוריקגעקעהרט
הויט און וועגערישע קראנקה.
רענטגען און ליכטהיילאינסט.
נעמט אן פון 4—7 אווענד.

DR. MED.
Z. Datyner
צוריקגעקעהרט
אוראלאג
ספעציאל-ארצט פאר בלאזען
נירען און אורין-קראנקהייטען
Piramowicza 2
(Olginska) Telef. 148-93
נעמט אן פון 9—10 פארם.
און פון 6 - 8 אווענד

א לעהרער
מיט רעגירונגס-רעכט 16
יאהר פראקטיקירט, צוטיילט
לעקציעס פאר שילער און
דערוואקסענע: פויליש, דייטש
פראנצויזיש, מאטעמאטיק,
און בוכהאלטעריע.
שיף, שוו. יאקובא 12
רעכטע אפיצינע 1 שטאק ה 29

בעקאנטמאכונג
דערמיט מאך איך בע-
קאנט דער ג' קונדשאפט, אז
איך מאן
דאמען= שניידער
אטעליר
ציגעל-גאס 59
וערען אנגענומען בעשטע-
לונגען מיט אייגענע און
אנפערטרויטע סחורות און
ס'ווערט אויסגעפיהרט לויט
די נייעסטע פאריזער מאדע-
לען. צוגענגליכע פרייזען.
קומט און איבערצייגט אייך!
מיט אכטונג
ל. גארפינקעל
ציגעל-גאס 59

א פעהיגער
יונגערמאן
מיט לאנגיעהריגער פראקטיק
אין דער בוכהאל און קאם-
מערץ-בראנזשע, בעקאנט מיט
דער קונדשאפט, זוכט א פא-
סטען פאסטען געגען
מעסיגען בעהאלט. אפערטען
אונטער „מאנופאקטור-בראנ-
זשע" אין ערט. פון דיעזער
צייטונג.

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-
פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און
קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער
ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א
מעגשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן
און עס פאלט אריין אין דעם פוס און דער
קראנקער איז איין א גרויסער סכנה דורך
פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און
שטארבט. ספעציעל גוטע הייל-באנדאזשען
אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראפעסארען
מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דייטשען
פראפעסאר-דאקטאר בראכגעריכטונג בעזונדער
זיכער דעם שמערצען און געפעהרליכסטע
רוף. אויך פאר הויקערס לייסונגען מיט הייל-גארטעלען און אפאראטען פאר פערקרומטע
פוס און פלאט-פוס ספעציעלע אייגלאגען אין די שיך. קינסטליכע גוטע פיס און
הענד, גוטע ואקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן.
עמפפאנגט פון 9 ביז 1 מיטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד.
ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped von Lemberg
Łódź, WÓLCZAŃSKA 10, tel. 221-77, front, parter
בעמערקונג: דאס הערוענדליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג
דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר
בראנטש, פראפ. ד"ר י. מארישלער, פראפ. ד"ר בר. קיעלאנאווסקי
און אויך אנדערע. מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע

דאנקזאגונג.
דערמיט דריק איך אוים דעם בעסטען דאנק דעם הערן דיר. י. ראפאפארט,
ספעצ. פאר בראך, וועלכער נעמט אן אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 טעל 177-22 פראנט פארט
פאר זיין געווירענהאפטע פערלעגען מיר א גוטענעם הייל-באנדאזש לויט זיין מעטאדע,
האב געליטען אויף בראך 20 יאהר און א דאנק איהם בין איך היינט געראטעוועט
אזוי, אז כ'קען איהם יעדען אנזיגען הים עמפפעהלען.
Dr. BERGHOF Arzt.

מיט 25% ביליגער ווי איבעראל!
דאמען= הערען= פעלצען
ווי אויך אלע איינצעלנע פעלעכלעך אין א רייכען אויסוואהל
מיט גוטע בעדינגונגען אין פעלץ=ווארען-געשעפט פון
י. שווארצמאן נארוטאוויטשא 42
— טעלעפאן 31-166 —

געגרינדעט אין 1904 יאהר
מעכאנישע פאבריק פון
קאפיטעם

די אויך אויסארבייטונג פון קאפיטעם צו אנארמאלע
פיס און פאר לאדענדע אויף אדרעסקעס. די נייעסטע
פאסאנען און א גרויסען אויסוואהל אויף לאגער
פאבריקס-פרייזען
E. CZARNOMSKI, Łódź, Żeromskiego 46, tel. 202-15 (Pańska

א ליכטיג לעבען
קען יעדער האבען, וואס וועט ביי מיר קויפען
עלעקטרישע
זשיראנדאלען
פון אייגענער אויסארבייטונג
אויך זשארובקעס פון די בעסטע פירמעס
ביליגער ווי איבעראל.— אויך נעהם איך אן אלע
עלעקטראטעכנישע איינלאגען פון קראפט און ליכט
אנצעסיאנירט דורך דער לאדזער עלעקטראווניע.
מ. זענדעל פלאץ וואלנאשטשי 9
רוג נאוואמיעסקא טעל. 98-124
בעמערקונג: יעדער וואס קויפט ביי מיר א זשארובקע בעקומט
א קופאן ביי צושטעלן 25 קופאנען בעקומט אומזיסט א ראדיא-אפאראט
קומט וועט איהר זיך איבערצייגען 9 פלאץ=וואלנאשטשי 9.

TRAN
Leczniczy świeży
poleca
Apteka J. CYMERA w Łodzi
WÓLCZAŃSKA 37, róg 6-go Sierpnia. — Tel. 139-47.

„... i Ty nie byłeś owym pulowerem zadowolony?! Spróbój jednak zakup towarów dzianych uskutecznić u **I. BUCHHOLTZA**, wtedy się przekonasz, jakie dobre i niedrogie rzeczy on wyrabia. Jego sklep znajduje się przy ul. **PIOTRKOWSKIEJ 240, fabryka ANNA 9** telefon 169-77 !"

„Ja już przekonałem się i zawsze u niego kupować będę!!"

SKŁAD MATER. APTECZNYCH
„PERFUMERJA"
Gustaw Rosentreter
11 Listopada 54, tel. 165-54
róg Żeromskiego
עמפעהלט צו נידריגע פרייזען אפטייק-מאטע.....:
הייל-קרייטעכצער, פארבען, זוימען, הייזוען אויס-
צוארבייטען הימישע ווינן, הייל-ווינן, אינלענדישע
און אויסלענדישע מינעראל-וואסערן, פודערן, פער-
פומען און קעלנישע וואסערן, זייף, מיטלען צו פער-
טען אלערליי וועריע Flit Fly tox א. ז. וו.
אכטונג: פאר די ה"ה פריזיערס קעלנישע
וואסערן און וועזשעסאל, לאקיר, ראזיר-פראר-
שעק ברילאנטין א. ז. וו.

הלא חכמה תקרא
ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכן בטח ושענן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע
איבער דעם ואלסט נאר קומען און ביורא
פון ד. מאנעלא
וואס איז איבערגעטראגען געווארען פון
צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף
פיעטריקאווער 17, לינקע אפיצינע
פארטער. טעל. 95-124
וואו ס'ווערט ווייטער ערלעדיגט פינק-
טליך און געוויסענהאפט געשריבען א-
לערליי ביטעם: ציווילע, קארנע,
האנדלאווע, אפעלאציעס, אדוואלאטיעס,
קלויזולעס, זאבעזפיטשעניעס אויף אלע
שטעט אין פוילען, וועגען דירות אין
אוזשאנר ראזיעמסטע, ווי אויך איבער-
זעצונגען איך אלע שפראכען.
בעמ.: קלויזולעס און זאבעזפיטשעניעס ווע-
רען פון מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה
מיט אכטונג ד. מאנעלא,
פיעטריקאווער 17, 1-טער הויף

דראט-צוימען
געפלאכטענע, געווועבען, געלעכער-
טע, ראביץ-געוועבען און אלע מע-
טאלן עמפפעהלט צו ביליגע פרייזען
RUDOLF JUNG
Łódź, Wólczańska 151, telefon 128-97

לעטשניצע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און דענטיסטישער קאבינעט.
גדשעזשינער 11, טעלעפאן 3763
אפען פון 9 פריה ביז 7 אווענד.

ד"ר איסיך נאז, האלז, אוירען קר.	4½—3½
ד"ר ספרשנער קינדער-קראנקה.	4½-3 11
ד"ר שיפמאן אינערליכע קראנקהייטען	2—12
ד"ר ביבערגאל הויט און וענער. קר.	12½—11½
ד"ר שפירנעלד נערווען און גמטיגע קר.	2—1
ד"ר גאליבלאט אויגען-קראנקה.	1½—12½
ד"ר ווייס כירורגישע קראנקהייטען	3—2
ד"ר שטערלאוסקי פרויען- און געבורטס-הילף	4½—3½

ספיכא-טעראפיע, שפראך-שטערונגען ווי שטאמלען א.
ווי. פאקען-שטעלן, קינסטליכע בערג-זון-בעשטראל. איינ-
שפריצונגען. מאסאזשען, עלעקטריזאציע, אפעראצ. אויף
פערלאנג וויזיטען און שטאט. און לאבאראטאריום ווערען
אנגענומען אלע ארט אנאליזען, אויך פלעגמע און בלוט
אימפונגען געגען שקארלאטין.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען=אינסטיטוט.

ד"ר לאזשינסקי-סטאראפאלסקא
צאהן-ארצט 10—1, 3—6
קינסטליכע ציינער, קראנען, פאמבען א.א.וו.

די לעטשניצע איז טעטיג אויך זונטאג

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים=ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר וועגערישע הויט=קראנקה.
און מענער-שוואכע אנאליזען פון בלוט
און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער.
קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-
לאגישע און נערווען-קראנקהייטען.
קווארץ=לאמפ. עלעקטרישער
הייל - קאבינעט קאסמעטיק.
-- טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ.
נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
- בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען. -
וויזיט 3 זל.

פּערץ-אויסארבייטונגעז קירזשנער-אטעליער

טעלעפאָן 176-34

נידריגסטע פרייזען!

M.PRZYGÓRSKI
פּיעטריקאווער 37.

CYRK STANIEWSKICH
על. קאשטשושקי (רוג אננא)

היינט 8.80 אוו. פייערליכע ערעפענונג! גרויסער נייער פּראָגראַם!
אזעלכעס איז אין לאָדז נאך נישט געווען!
18 אַטראַקציעס 18 לייבען, טיגערן, בערען
אין דער שפּיץ פון פּראָגראַם: לירישער קאָנצערט אויף פּאַרטעפּיאַן אונטער דער קופּעל פון צירק
פון 9 פריה ביז 7 א זייגער אווענד
מענאַזשעריע
שבת און זונטאג צו 2 פארשטעלונגען: אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג און 8.30 אין אָוונט
געעפענט אין די פּיסק.

LUNA
אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמ. פרייזען פון די פּלעצער אויפ'ן ערשטען סעאנס פון 1 זל. שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 א זייגער זענען אלע פּלעצער צו 75 גר. און 1 זל.

היינט און פּאלג. טעג! מאַיעסטעטיש מייסטערווערק פון מייסטער פון די רעזשיסערען STRYŻEWSKI היינט און פאלג. טעג!
אונגעוועהנליכע געשיכטע פון א סאַמפּערמענטוואָלע מעטרעסע, וועלכע האט געהאלטען דאָס הערץ פון פעטער דעם גרויסען

יעקאטערינאַ I
די דראַמאַטישע ליבעס פּאַסירונגען פון דער קייזערין.
די הויפּט-ראָלען קרעאירען: LIL DAGOVER אלס יעקאטערינע I, PIOTR VOSS אלס פעטער דער גרויסער, DYMITR SMIRNOW אלס פירסט מענשיקאָוו, BORIS de FASS אלס דער צאַרעוויטש.
פּרעכטיגע מוזיקאַלישע אילוסטראציע, אויסגעפיהרט פון סימפאָנישען אָרקעסטער אונטער דער ליישונג פון ה' לעאָן קאַנטאָר. גיזאנג-אילוסטראַציע, אויסגעפיהרט פון כאָר אונטער דער ליישונג פון ה' TEODOR RYDER

קלאַנג-פילם-טעאַטער GRAND-KINO
לעצטע 2 טעג!

די אימפּאָנירענדע קרעאַציע פון קעניג פון ליד, פון פּאָפּולערסטען אַרטיסט אויף דעם ערד-קוגעל
MAURICE CHEVALIER
אין „פּאַראַדיז פון ליבע"
רעזשיסור: ERNEST LUBICZ
אנהויב פון די סעאנסען 4 א זייגער נאכמיטאג. לעצטער סעאנס 10.15. זעמטליכע פרייקארטען און פאספּארטוס זענען במשך פון דער גאנצער צייט אויפגעהויבען.
פון דעמאָנסטרירען דאָס דאַזיגע בילד נישט גילטיג. א חוץ סאַמטליכע גרויסשטעטישען פּראַוואָנין פון די קינאָ טעאַטערס.
אויף די פריה-מאַרגע-פּאַרשטעלונגען זענען די פרייזען פאר די פּלעצער. נארמאַלע פרייזען פון די פּלעצער.

WODEWIL
אין סאַלאָן-סענסאַציע: „איך געזעגן נאך מיליאָנען" נעלען פילם א. נאַמען:
לאַנג נישט געוועהנער ליבליג פון ג. פּובליקום

ODEON Lucjano ALBERTINI
ERNEST VEREBES
אין די אינ-רינג ראָלען:
אויסערן פּראָגראַם: א פּאַרס.

קינאָ-טעאַטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראָמסקיענא 74/76.
(רוג קאַפּערניקע)
סימפאָניש ער אָרקעסטער אונטער דער ליישונג פון ה' משודנאַווסקי.

היינט א. פאלג. טעג גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם: 1)
טיראָלאַנישע ליבע
גרויסע עראָטישע דראַמע מיט Marja Corda, Milton Sils
2) „דער ראָמאַנס פון א מאָדערן פריילייך"
שבת און זונטאג. פריהמאָרגענס פאר קינדער און יונגען" ס'וועט דעמאָנסטרירט ווערען די שפאנענדע דראַמע א. נ. „דאָס רעכט פון הארץ"
פרייזען פון אלע פּלעצער: פאר קינדער 20 גר. דערוואַקסענע — 50 גר. נעקסטער פּראָגראַם: „גרעסטער קרבן פון א פרוי"

APOLLO
אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג. סימפּאָנישער אָרקעסטער אונטער דער ליישונג פון ה' א. ביינעלמאַן.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויס מייסטערווערק, געשאַפען פון דער ערצעהלונג פון גראַף לעוו טאָלסטאָי
ANNA KARENINA
אין די הויפּטראָלען: GRETA GARBO, JOHN GILBERT
כאָר און סאָלאָ-געזאַנג: אויסגעפיהרט פון א רוסישען כאָר
נעקסטער פּראָגראַם: „גרויסע פּאַראַדע פון פראַנקרייך" (מיט'ן הויך פון שרפּות)

קינאָ-טעאַטער BAJKA
רוג בושטשינסקי, פּראַנטשישקאַנער 31 צופאָהר מיט די טראַמוואַיען 1, 6 און 14.
אנהויב סעאַנסן 4.30 נאכמיטאג. שבת, זונטאג און יום-טוב 12 א זייגער בייטאג. דער אָרקעסטער געפיהרט אונטער דער ליישונג פון ה' ביינעלמאַן

צווייטער קלו פון אונזער ווינטער-סעזאָן!
„געלד" (PIENIĄDZ)
גרויסע עראָטישע דראַמע. — די הויפּ ראָלע קרעאירט דער גרעסטער סקרעען-סטאַר
BRYGIDA HELM.
דער מעכטיגסטער פילם-שלאַגער פון אלע ציטען לויט EMIL ZOLA

רעווי-טעאַטער „Dobry Wieczór"
אין אייגענעם נייעם לאָקאַל אויף קאָפּערניקא 16, טעלעפאָן 184-66
צופאָהר מיט די טראַמווייען: 5, 6, 7, 9, 16.

היינט און פאלגענדע טעג! היינט און פאלגענדע טעג!
די גרויסע רעוועלאַציאָנס-רעווי
„נאר פאר דערוואַקסענע"
מיט'ן אנטייל פון גאַנצען ענסעמבל, ווי אויך ניי-אנגאַזשירטע ארטיסטען פון דער הויפּטשטאָט.

קינאָ „ERA"
זאַווישאַ 22 (באַלוט)
פּרעמיער: „פּלאַרא"
סערעסטאָרטער סימפּאָנישער אָרקעסטער
אנהויב פון די סעאַנסען פון געוועהנליכע טעג 5 נאכמ. שבת און זונטאג 1 א זייגער בייטאג

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פּרעמיערע!
די פרוי אין פלאַמען
OLGA CZECHOWA
מעכטיגער פילם, פערל פון דער קינאָ-קונסט אין דער הויפּטראָלע:
אויסערן פּראָגראַם: א פרעהליכער אמעריקאַנער פּאַרס קורצליד: „פלאַם פון ליבע".

בעקאַנטמאַכונג.
A. RAPAPORT i SYNOWIE
פאַבריק פון טוך און מאָדערנע שטאָפען
„ביעלסקאָ" (בילץ)
מאַכט בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפט, אז זי האט ערעפנט א פאַבריקס-לאַגער פון אייגענע אויסאַרבייטונגען
אין לאָדז, פּיעטריקאָווער 39, טעל. 124-23

בעקאַנטמאַכונג!
ערשטקלאַסיגער דאַמען-שניידער-אַטעליער
M. RUBIN
פּיעטריקאַווער 64, שענקעוויטשא 9 טעל. 114-12
מאַכט בעקאַנט דער ג' קונדשאַפט, אז דער אַטעליער איז אין פולער טעטיגקייט און ווערט אָנגעפיהרט אונטער מיין פערזענליכער ליישונג. גלייכצייטיג האָב איך דעם כבוד מיטצוטיילן דער ג' קונדשאַפט, אז כ'האָב בעקומען די נייעסטע מאָדעלען אויף ווינטער-סעזאָן אויף פּאַלטענס, קאָסטיומען און פוטערס
פּינקטליכע אויספירונג. קירזשנער-אַטעליער אויפ'ן אָרט. פרייזען זענען צוגענגליך.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.